

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

«Æ snakke i alle fall ikke gammel tromsødialekt!»

En språkvitenskapelig masteravhandling om variantbruken av nektingsadverbet i tromsømålet.

Maren Anna Fiva

NOR-3980: Mastergradsoppgave i nordisk språk ved lektorutdanningen

Mai 2016

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Formål	1
1.2	Nektingsadverbet	2
1.3	Viktige bemerkninger	3
1.4	Oversikt over kapitlene	5
2	Om byen Tromsø	7
2.1	Hovedstaden i Nord-Norge?	7
2.2	Tidligere forskning av nektingsadverbet i Tromsømålet	9
3	Teori	12
3.1	Sosiolingvistikk	12
3.2	Språklig variasjon	14
3.3	Språkendring	17
3.4	Bymål	20
3.5	Ungdomsspråk	21
4	Metode og datamateriale	23
4.1	Kvantitativ og kvalitativ metode	23
4.2	Det sosiolingvistiske intervjuet	24
4.3	Spørreskjema	25
4.4	Datamaterialet mitt	26
4.4.1	<i>Mine metoder</i>	26
4.4.2	<i>Informantgruppen</i>	28
4.4.3	<i>Krav til informantene</i>	29
4.4.4	<i>Programvaren SPSS</i>	29
4.4.5	<i>«Missing value»</i>	31
5	Resultat og analyse	33
5.1	Sommerlyst skole	33
5.1.1	<i>Gruppe 1: Informant 1-3</i>	33
5.1.2	<i>Gruppe 2: Informant 4-5</i>	35
5.1.3	<i>Gruppe 3: Informant 6-9</i>	36
5.1.4	<i>Gruppe 4: Informant 10-13</i>	37
5.1.5	<i>Gruppe 5: Informant 14-15</i>	39
5.1.6	<i>Gruppe 6: Informant 16-18</i>	40
5.1.7	<i>Oppsummering: Sommerlyst skole</i>	41
5.2	Langnes skole	42
5.2.1	<i>Gruppe 1: Informant 19-22</i>	42
5.2.2	<i>Gruppe 2: Informant 23-26</i>	44
5.2.3	<i>Gruppe 3: Informant 27-31</i>	45
5.2.4	<i>Gruppe 4: Informant 32-37</i>	47
5.2.5	<i>Oppsummering: Langnes skole</i>	48
5.3	Kroken skole	49
5.3.1	<i>Gruppe 1: Informant 38-40</i>	49
5.3.2	<i>Gruppe 2: Informant 41-43</i>	50
5.3.3	<i>Gruppe 3: Informant 44-46</i>	51
5.3.4	<i>Gruppe 4: Informant 47-53</i>	52
5.3.5	<i>Oppsummering: Kroken skole</i>	54
5.4	Storelva skole	55
5.4.1	<i>Gruppe 1: Informant 54-56</i>	55

5.4.2	Gruppe 2: Informant 57-59	57
5.4.3	Gruppe 3: Informant 60-61	58
5.4.4	Gruppe 4: Informant 62-64	59
5.4.5	Gruppe 5: Informant 65-67	60
5.4.6	Gruppe 6: Informant 68-69	61
5.4.7	Gruppe 7: Informant 70-73	62
5.4.8	Oppsummering: Storelva skole	63
5.5	Svar på problemstilling	63
5.5.1	Hvilken variant er vanligst?	63
5.5.2	Er det forskjell i bruken av nektingsadverbet mellom Tromsøya og områdene rundt?	65
5.5.3	Er variantbruken forskjellig blant gutter og jenter?	69
5.5.4	Når brukes variantene?	70
5.5.5	Hvem påvirker?	72
5.6	Datainnsamlingens reliabilitet	77
5.6.1	Intervju	78
5.6.2	Spørreskjema	79
5.7	Mine og andres funn	81
6	Avslutning	83
6.1	Konklusjon	83
6.2	Veien videre	84
	Litteratur	85
	Internettkilder	87
	Vedlegg	88

Forord

Denne masteravhandlingen markerer slutten på en flott studietid ved Universitetet i Tromsø. Skriveprosessen har vært lang, lærerik, frustrerende og inspirerende. Det er mange som må takkes for at jeg har klart å levere i tide. Aller først vil jeg takke informantene mine fra Sommerlyst, Langnes, Storelva og Kroken skole. Uten dere hadde ikke denne undersøkelsen vært mulig og jeg vil takke dere for å ha bydd på dere selv.

Takk til min veileder Tove Bull for god oppfølging, grundig retting og nyttige samtaler. Tusen takk til alle som har lest korrektur. Lise, Marte, Elise, Annett, mamma og Andreas – dere har kommet med mange nyttige innspill. Jeg har satt pris på samtlige av ordrettingene og hver eneste kritiske kommentar. Kjersti og Cecilie, takk for at dere har svart meg grundig på alle spørsmål. Masteravhandlingen hadde ikke sett ut slik den gjør uten dere, og dere har lært meg masse.

Til slutt vil jeg takke min beste venn og samboer, Joakim. Takk for at du har sørget for at jeg har fått mat og rene klær. Uten din støtte og trøstende ord vet jeg ikke hvor jeg ville vært.

Tromsø, mai 2016

Maren Anna Fiva

1 Innledning

1.1 Formål

Emnet for denne masteravhandlingen er fordelingen av *ikke* og *ikkje* i tromsømålet. Store deler av Troms fylke har tradisjonelt sett brukt *ikkje*¹, og dette gjelder også for de to største byene i fylket, nemlig Tromsø og Harstad. I Tromsø har *ikke* lenge vært i bruk, parallelt med *ikkje*, men har kanskje først og fremst blitt brukt av barn og unge. Etter å ha blitt kjent med en del tromsøværing, samt jobbet med barn og unge i skolen, har jeg observert at flere unge bruker *ikke* som hovedform. I 2010 skrev professorene Agnete Nesse og Hilde Sollid en artikkel om nordnorske bymål, der de mente at Tromsø var kommet i en brytningsfase når det gjaldt bruken av *ikke* og *ikkje* (2010:149). Jeg ble derfor interessert i å finne ut hvordan fordelingen av nektingsadverbet er i Tromsø i dag, seks år etter deres artikkel.

Mange mener at ungdom er trendsetterer for språk og at de lettere tilegner seg nye former og varianter. Det er derfor interessant å se i hvor stor grad *ikke* og *ikkje* er utbredt hos ungdom i Tromsø, og om de har omfavnet den «nye» varianten eller om de vil holde seg til den tradisjonelle. Jeg har valgt å studere fenomenet hos ungdomsskoleelever og ikke elever fra den videregående skolen. Grunnen til dette valget er at den videregående skolen tar imot elever fra distriktet, mens på ungdomsskolene sogner elevene til en bestemt skole. Mitt første spørsmål er som følger:

1. Hvilken variant av nektingsadverbet er vanligst hos ungdom mellom 13 og 15 år i Tromsø?

Noe som tidlig ble interessant for meg å undersøke, var om bruken av *ikke* hadde sterkere fotfeste i sentrum av Tromsø enn i drabantbyene rundt. Bakgrunnen for denne forventningen er tanken om at språket i bykjernen nærmer seg et mer, det som blir kalt normalisert eller standardisert talespråk². Jeg hadde også en tanke om at endringer i sentrum skjer fortere på grunn av folks mobilitet. Det neste spørsmålet mitt er derfor:

¹ Dette gjelder ikke for hele Nord-Troms. Se kapittel 1.2. for en geografisk oversikt over hvor variantene brukes.

² Det vil si talespråk standardisert på grunnlag av bokmål som skriftspråk eller eventuelt på grunnlag av de talespråkvariantene som har gitt premisser for normering av bokmål.

2. Vil ungdom fra Tromsøya bruke mer *ikke* enn ungdom fra drabantbyene rundt?

Til slutt ønsker jeg å undersøke om *ikke* og *ikkje* fordelte seg ulikt blant jenter og gutter. Enkelte sosiolingvister (se for eksempel Holmes 2013:167) mener at kvinner har en tendens til å snakke mer «korrekt», i den forstand at de nærmer seg et mer standardisert språk. Mitt siste spørsmål er som følger:

3. Hvordan fordeler bruken av *ikke* og *ikkje* seg blant jenter og gutter i Tromsø?

Disse tre spørsmålene utgjør min problemstilling og er utgangspunktet for analysen. I tillegg til at jeg skal prøve å svare på problemstillingen, leter jeg også etter svar på hvorfor resultatene blir som de blir. For å finne ut mer om informantenes språkbruk, har jeg valgt å blant annet bruke spørreskjema for å skaffe meg mer informasjon om hver enkelt. Ved hjelp av informasjonen jeg får der og relevant teori, vil jeg prøve å finne svar på hvilke mekanismer som ligger bak det språklige valget informantene tar og om det finnes geografiske eller sosiale modeller som kan forklare mine resultat. For å kunne trekke eventuelle konklusjoner, er det vanlig for en sosiolingvist å observere informantutvalgets hverdagspråk. Jeg har derfor intervjuet samtlige av informantene for å høre nektingsadverbet i naturlig tale.

Tittelen på masteravhandlingen har jeg hentet fra et av spørreskjemaene. Alle informantene fikk spørsmål om de selv trodde de snakket tromsødialekt. En av informantene svarte at han ikke visste, men skrev at han i hvert fall ikke snakker den gamle tromsødialekten. Det er tydelig at tromsøværingene har fått med seg at tromsømålet har endret seg, og at spesielt denne informanten ikke finner seg i å være en del av «det gamle».

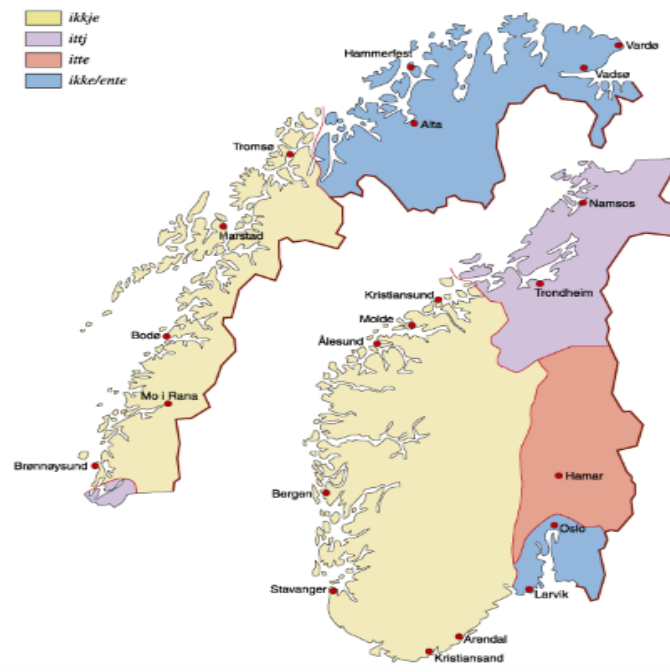
1.2 Nektingsadverbet

Ettersom nektingsadverbet er et høyfrekvent ord i norsk tale, er det naturligvis også et markert språktrekk i dialekter. Dersom noen fra samme sted eller samme sosiale gruppe endrer variant fra områdets tradisjonelle form til en «ny» form, legges det godt merke til og kan vekke følelser hos folk.

I bokmål skriver vi *ikke* og i nynorsk skriver vi *ikkje*. Disse formene finner vi også i talemål rundt omkring i Norge, sammen med former som *ittj*, *itte*, *inte* og *ente*. Figur 1.2.-1 viser en geografisk oversikt over hvor de ulike formene brukes. Ut fra kartet ser vi at *ikkje* brukes over et stort geografisk område i Norge, og dermed finnes altså *ikkje* i mange av de norske dialektene.

Ikke-formen brukes i mange bymål, og helt generelt i Finnmark. Store deler av innbyggerne i Troms fylke bruker *ikkje*, og det har også tradisjonelt vært vanlig i bymålene. Unntaket er det nordlige Troms. I for eksempel Skibotn, Lyngseidet og Kåfjord brukes *ikke*.

Figur 1.2-1 - Oversikt over nektingsadverbet i norske dialekter (Megaard)

Universitetet i Bergen har gjennom «Aksis: Norsk tekstarkiv» publisert en oversikt over frekvensen av de vanligste ordene i norsk (Senter for humanistisk informasjonsteknologi, 1998). På 16. plass finner vi nektingsadverbet. Dette arbeidet ble gjort i 1990, og baserer seg på tekster fra romaner og aviser. Selv om undersøkelsen er gjort i skriftlige tekster, er det ingen grunn til å tro at hyppigheten av ordet er mindre i tale.

1.3 Viktige bemerkninger

I Nesse og Sollids artikkel ble jeg også oppmerksom på problematikken rundt å bruke begrepet «riksmål i Tromsø» (2010:140). Ofte gir begrepet «riksmål» assosiasjoner til bokmål eller området rundt Oslo, og det ville vært uheldig for min oppgave om det ble gjort sammenligninger mellom tromsømålet og et talt bokmål. Nesse og Sollid har valgt å bruke «lokalt riksmål» som benevnelse, men jeg har i min oppgave valgt å bruke «bymål» og «tromsømål» om varieteten som snakkes i Tromsø.

Som tidligere nevnt har jeg i min hypotese gått ut fra at tromsødialekten kan deles opp og at det går et skille mellom selve Tromsøya og områdene rundt. Jeg har derfor valgt å bruke

drabantby om Kvaløya og Kroken. Opp gjennom tidene har mange sett på Kroken som et eget samfunn, og i følge «Store norske leksikon» blir drabantby beskrevet som:

[...] et bi-sentrum [...] som er lagt i eller utenfor periferien av en større by. Drabantbyen skal ha god forbindelse med moderbyens sentrum [...], men bør også [...] ha vanlige butikker for dagligvarer [...], skoler [...] (Store norske leksikon, 2009)

Denne beskrivelsen passer både Kvaløya og Kroken godt, som både er nært tilknyttet Tromsøya med bro og som har egne institusjoner, som Storelva og Kroken skole.

Jeg har valgt å ikke transkribere intervjuene i lydskrift. Formålet med oppgaven er å se fordelingen av de to variantene av nektingsadverbet, og dermed blir den fonologiske skrivemåten irrelevant. Uttalen av det informantene sier er altså ikke fonologisk nedskrevet, men jeg har valgt å beholde transkripsjonen på dialekt. Nektingsadverbet er uthevet i fet skrift hver gang det blir brukt. Variantene er skrevet slik variabelen blir skrevet i nynorsk (henholdsvis: *ikkje*) og bokmål (henholdsvis: *ikke*).

I teksten er variantene skrevet ortografisk og i kursiv. Sistnevnte for å unngå misforståelser siden nektingsadverbet ofte blir brukt ellers i teksten. Det er ikke alltid jeg har brukt begrepet *variant*. Jeg har også valgt å bruke *form*, men disse to begrepene betyr det samme i min tekst.

Noen av informantene brukte den sammentrukne formen av *vet* og *ikkje* i intervjuet. De stedene det ordet er brukt, har jeg valgt å transkribere fonetisk for å unngå misforståelser. Vanligvis vil en slik sammentrekning bli /vetçə/, med en klar /ç/-lyd³, men da jeg senere hørte etter i lydopptakene brukte mange av informantene en mer /f/-lyd⁴. Den fonetiske transkriberingen av *vet* + *ikkje* er derfor /vetfə/. For ordens skyld kan jeg nevne at jeg bemerket meg at *ikkje*, som tradisjonelt også har hatt en fonologisk /ç/-lyd, nå har blitt delvis erstattet med en /f/-lyd. *Ikkje* ble uttalt /iʃə/ av mange informanter, og ikke /içə/ som tidligere har vært vanlig. Hvorfor dette har skjedd er en annen problemstilling, og blir ikke videre tatt opp her. Det er uansett greit være oppmerksom på hvordan variantene ble uttalt. *Ikke* ble uttalt /ikə/ som normalt.

I avhandlingen har jeg brukt begrepene *ikke/ikkje*-informant og *ikke/ikkje*-bruker. *Informant* og *bruker* betyr det samme og er brukt for å skape mer flyt i teksten, og for å unngå

³ Den palatale frikative kj-lyden som uttales i «kjøtt» og «kino».

⁴ Den postalveolare frikative sj-lyden som uttales i «sjøtt» og «sjino».

gjentakelser. Informantene som blander formene blir kalt *blanding*-informanter. I kapitlene der resultatene blir presentert er det viktig for leseren å skille mellom når funnene er *rapporterte* og når de er *faktiske*. Spørreskjemaene viser den rapporterte bruken og intervjuene viser den faktiske bruken. Hver tabell er tydelig markert for å vise forskjell.

Jeg har valgt å presentere mine kvantitative funn ved hjelp av SPSS, et program som behandler statistikk. I språkvitenskapelige undersøkelser kan det være greit å få en viss innsikt i om resultatene en har funnet har statistisk signifikans. I den statistiske delen har jeg valgt å presentere prosentsvarene med én desimal. Dette er for å få svarene nøyaktige, men heller ikke *for* nøyaktige. Det er også den standarden SPSS bruker. Tabellene er kopiert fra SPSS, men er tilpasset min oppgave. Resultatene er selvfølgelig de samme, men språket og oppsettet er endret av meg.

I kapittel 5 transkriberer jeg intervjuene. Informantene er anonyme og har fått hvert sitt informantnummer. I tillegg har jeg brukt følgende transkripsjonskonvensjoner:

[...]	utelatt tekst
<navn>	anonymisert informasjon av navn
fet skrift	nektingsadverbet

1.4 Oversikt over kapitlene

Avhandlingen består av seks kapitler. Kapittel 2 handler om byen jeg har gjort forskningen min i, nemlig Tromsø. Kapitlet tar for seg hvordan byen har utviklet seg til i dag, med fokus på befolkningsvekst og språkhistorie. I kapitlet presenterer jeg også tidligere undersøkelser som er gjort om samme fenomen.

I kapittel 3 tar jeg for meg relevant teori for oppgaven. Først gir jeg et teoretisk bakteppe av forskningsdisiplinen avhandlingen havner i, altså sosiolingvistikken. I denne delen går jeg gjennom de tre hovedkategoriene norske sosiolingvistiske studier har tatt for seg. Hovedfokuset i avhandlingen omhandler språklig variasjon og språkendring, og derfor er resten av kapitlet teori knyttet til de begrepene.

Kapittel 4 handler om hvilke metoder jeg har brukt for å best mulig svare på min problemstilling. Den første delen er preget av teori knyttet til metodebruk, mens resten av kapitlet handler om datamaterialet.

I kapittel 5 legger jeg frem alle mine resultat. I dette kapitlet presenterer jeg transkripsjonen av intervjuene og de statistiske funnene jeg fikk fra SPSS. Samtidig som

resultatene legges frem, drøftes dem. Dette er altså et kapittel med resultater og analysene av dem. I nest siste delkapittel går jeg gjennom feilkildene som oppsto og omfanget av dem. I den siste delen sammenligner jeg tidligere funn med mine egne.

Det siste kapitlet er en oppsummerende og konkluderende del, der jeg kort svarer på problemstillingen. Avhandlingen avsluttes med et delkapittel der jeg drøfter hva som kan være interessant å se videre på.

2 Om byen Tromsø

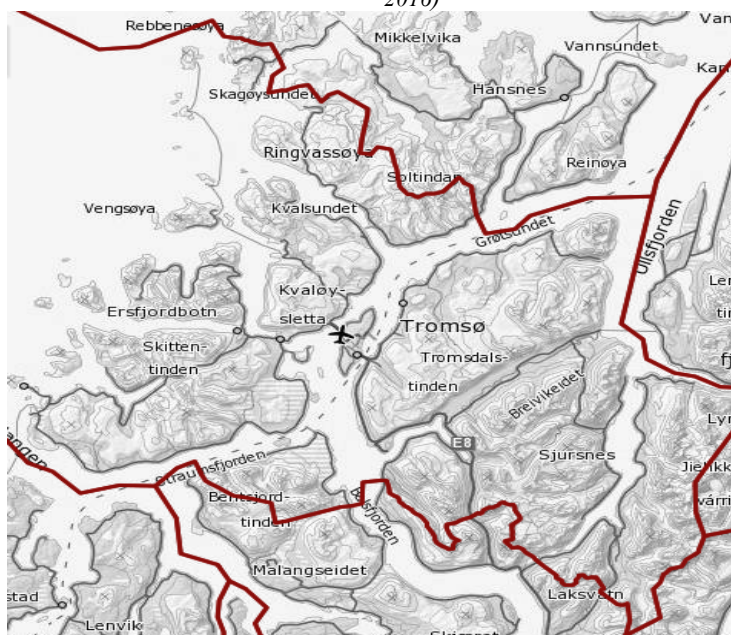
2.1 Hovedstaden i Nord-Norge?

Tromsø ble etablert som by i 1794. Fra den tiden har det alltid vært et klart skille mellom «bona» og «byfolk». I byen var det tydelig hvem som tilhørte over- og underklassen, slik det normalt var i bysamfunn. Innbyggerne som bodde utenfor bygrensen ble ikke regnet som byfolk (Tjelmeland 1996:564-566). Etter hvert ble disse skillene visket ut.

Tromsø har siden etterkrigstiden hatt sentrale funksjoner for landsdelen. Etter krigen hadde Tromsø flest innbyggere og byen fungerte som et lokalt og regionalt handelssentrum. Byen hadde ett av fylkets to gymnas, den eneste lærerskolen nord for Bodø og det var her biskopen i Hålogaland holdt til. Fordi Tromsø ble lite skadd under krigen ble ikke byen bygd opp slik andre «konkurrerende» byer ble. I denne perioden opplevde Tromsø bybranner i sentrum. Mens andre steder ble bygd opp på moderne byplanleggingspremisser, brant det i trehusbyggene i Tromsø. Dette gjorde at Tromsøs folketall ble tatt igjen av både Bodø og Narvik. Det var utbyggingen av vei- og flynettet som gjorde at Tromsø igjen ble regnet som Nord-Norges hovedstad (Tjelmeland 1996:257-260).

I 1960 kom Tromsøbrua, som knyttet Tromsøya til fastlandet (Tjelmeland 1996:228). I 1964 åpnet Langnes flyplass, noe som gjorde at Tromsø ble et midtpunkt i Nord-Norge. At Tromsø ble et regionalt sentrum, skyldes mye på grunn av lufttrafikken. Fra Langnes flyplass åpnet og frem til 1990 økte passasjertallet 28 ganger, noe som var mye mer enn på landsbasis (Tjelmeland 1996:146). I 1964 ble flere mindre steder, blant annet Kvaløya, innlemmet i Tromsø kommune, og innbyggertallet steg mye (Tjelmeland 1996:235). Figur 2.1-1 viser Tromsø kommunes geografiske utstrekning i 2016.

Figur 2.1-1 – Oversikt over Tromsø kommune. De røde linjene markerer kommunegrensene. Balsfjorden skiller Tromsø og Balsfjord kommune i sør. I nord går kommunegrensene tvers over Ringvassøya (Statistisk sentralbyrå, 2016)

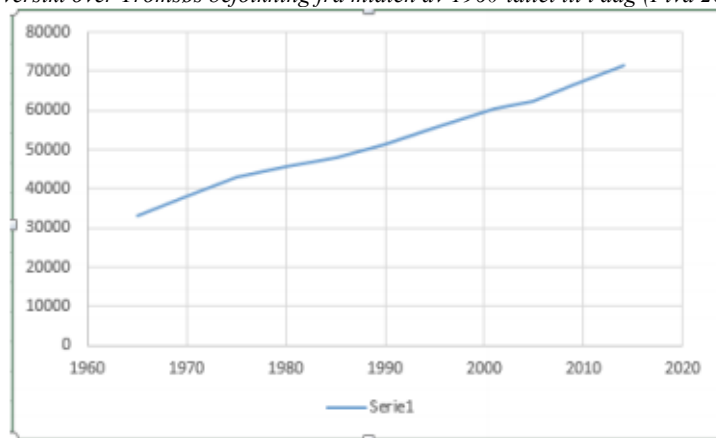
I 1972 fikk Tromsø Norges fjerde universitet, noe som betød flere arbeidsplasser og egne studentsamfunn. Innflytterne som kom til byen på grunn av etableringen av universitetet var ofte høyt utdannet (Tjelmeland 1996:293). Universitetet ble en klar vekstmotor videre for Tromsø som by (Tjelmeland 1996:297). Majoriteten av studentene på Universitetet i Tromsø var nordlendinger, noe som gjorde at skillet på utdanningsnivået mellom nord og sør ble tettet (Tjelmeland 1996:297-298). Ved etableringen av universitetet ble Tromsø kunnskaps- og kompetansesenter for Nord-Norge, og hjalp på å trekke landsdelen nærmere det nasjonale og globale storsamfunnet (Tjelmeland 1996:300).

Det at forskjellene mellom by og land har blitt mindre med årene, har også hatt innvirkning på det språklige. I byen var det vanlig at «fin-tromsøsk» ble snakket i sør og oppe i byen, mens gatespråket ble snakket nord i byen. *Ikke* tilhørte «de finere fruene», mens *ikkje* ble brukt i resten av byen. De språklige forskjellene mellom «fruene» og «folk på gata» har blitt utjamnet, både på grunn av at byen har utvidet seg geografisk, men også på grunn av tilflytting. De typiske sosiale klasseskillene er heller ikke tydelig lengre. I 1996 kom bindene om *Tromsø gjennom 10000 år*, og der står det at «Tromsø er – ved siden av Holmestrand og Grimstad – den fremste innflytterbyen [...]» (Tjelmeland 1996:576-577).

Byen ligger på Tromsøya, som er ca. 1 mil lang. I forhold til innbyggertall er Tromsø den største byen i landsdelen, så det er kanskje ikke urettferdig å kalle byen for hovedstaden i nord. Den 1.1.2016 hadde Tromsø kommune 72.681 innbyggere. Til sammenligning lå

innbyggertallet i Tromsø på rundt 30.000 i 1960. Figur 2.1-2 viser en oversikt over befolkningsveksten de siste femti årene. Det skal nevnes at innbyggertallet steg kraftig i årene etter den geografiske utvidelsen i 1964. I dag er Tromsø en smeltedigel med alle sine innflyttere. Høyt utdannede mennesker og studenter tar med seg sin egen dialekt og utfordrer varieteten som allerede blir snakket i språkområdet. Tromsø, i likhet med resten av landet, opplever også en stigning i antall immigranter. Det viser seg også at ungdom fra blant annet Bodø drar til Tromsø for å studere, rett og slett fordi Universitetet i Tromsø har et bredere utvalg av studieretninger (Nesse og Sollid 2010:154).

Figur 2.1-2– Oversikt over Tromsøs befolkning fra midten av 1960-tallet til i dag (Fiva 2014:5)

En språklig konsekvens av ekspansjonen Tromsø har hatt, er at færre barn vokser opp uten at de tilegner seg det tradisjonelle tromsømålet som morsmål. Barn og unge blander mellom flere dialekter (Bull 1996:175). I tillegg til å ha to sidestilte varianter av nektingsadverbet, opplever Tromsø også andre endringer i språket. En av endringene er at tromsøværingene har redusert flere diftonger til monoftonger, eksempelvis at det tradisjonelle *veit* reduseres til *vet*. Til tross for enkelte endringer er tromsømålet grunnleggende ganske likt talemålet i nærområdene, og spesielt Tromsø og Harstad virker til å være samstemte (Nesse og Sollid 2010:151).

2.2 Tidligere forskning av nektingsadverbet i Tromsømålet

I 1998 skrev Sigrun Høgetveit Berg en eksamen i mellomfag der hun sammenlignet bruken av *ikke* og *ikkje* på Kongsbakken videregående skole og Tromsdalen videregående skole. Kongsbakken ligger på Tromsøya, mens Tromsdalen ligger på fastlandet. Da hun gjorde undersøkelsene på Kongsbakken, fant Berg ut at den største *ikkje*-prosenten kom fra elevene fra Kvaløya og fastlandet. Hele 52,6 % mente at de blandet formene. Hun fant også ut at flere

jenter brukte *ikkje* enn *ikke*. Informantgruppen var ganske liten, bare 19 elever, og det er derfor vanskelig å si om disse resultatene er generelt gyldige for ungdommer fra Kvaløya og fastlandet. Tabell 2.2-1 nedenfor viser funnene Berg gjorde på Kongsbakken.

Resultatene fra Tromsdalen viste det samme som resultatene fra Kongsbakken. Det var flere jenter som brukte *ikkje* og flere gutter som brukte *ikke*. Alle informantene som brukte *ikkje* var fra Kvaløya og fastlandet. Gruppen som mente de blandet utgjorde 21,4 %, altså en lavere prosent enn på Tromsøya. Tabell 2.2-2, som viser funnene fra Tromsdalen, viser at Berg hadde flere gutteinformanter, og derfor blir prosentdelen gutter som bruker *ikkje* lavere enn for jentene, selv om antallet som brukte formen var høyere. Begge tabellene viser at andelen *blanding*-jenter var større enn *blanding*-gutter.

Tabell 2.2-1 - Oversikt over informantene fra Kongsbakken. Uthevet er det totale antallet informanter i hver kategori (Berg 1998:9)

	Jenter 9	Gutter 10	Totalt 19
Ikkje	4 / 44,6 %	4 / 40,0 %	8 / 42,1 %
Ikke	0 / 0,0 %	1 / 10,0 %	1 / 5,3 %
Blanding	5 / 55,6 %	5 / 50,0 %	10 / 52,6 %

Tabell 2.2-2 - Oversikt over informantene fra Tromsdalen. Uthevet er det totale antallet informanter i hver kategori (Berg 1998:10)

	Jenter 12	Gutt 16	Totalt 28
Ikkje	8 / 66,7 %	10 / 62,5 %	18 / 63,3 %
Ikke	1 / 8,3 %	3 / 18,8 %	4 / 14,3 %
Blanding	3 / 25,0 %	3 / 18,8 %	6 / 21,4 %

I 2002 gjorde Kari Ingebrigtsen en undersøkelse på Grønnåsen skole om samme fenomen. 17 av det totale informanttallet mente de snakket tromsødialekt. Av de 17 informantene viste hennes resultat at kun to informanter brukte den tradisjonelle formen. Sju av informantene brukte *ikke*, mens åtte blandet. Ingebrigtsen var overrasket over funnene sine, og konstaterte at tromsødialekten hadde fått seg en sterk rival i *ikke*-formen (Ingebrigtsen 2002:6-11).

Den neste forskningen av fenomenet er gjort av Elisabeth Karlsen i 2011. Hun håndplukket informanter fra Tromsdalen videregående skole, og informantene var elever som snakket tromsødialekt og som hadde bodd i Tromsø hele eller nesten hele livet. Tabell 2.2-3 viser funnene Karlsen gjorde på Tromsdalen. Sammenlignet med Bergs funn i 1998, fant Karlsen ut at flere gutter brukte den tradisjonelle formen, og at kun én av dem brukte konsekvent *ikke*. Funnene viser igjen at flere jenter mener de blander enn gutter.

Tabell 2.2-3 – Oversikt over informantene fra Tromsdalen. Uthevet er det totale antallet informanter i hver kategori (Karlsen 2005:5)

	Jente 9	Gutt 9	Totalt 18
Ikkje	4 / 44,5 %	6 / 66,7 %	10 / 55,5 %
Ikke	0 / 0,0 %	1 / 11,1 %	1 / 5,6 %
Blanding	5 / 55,5 %	2 / 22,2 %	7 / 38,9 %

Generelt har alle tre undersøkelsene⁵ få informanter og det er vanskelig å generalisere noe ut fra disse resultatene, men vi kan se tendenser. Det er interessant å se at det var kun én jente som konsekvent brukte *ikke*, mens blant guttene var det fem. I undersøkelsen til Berg ser vi at flere informanter fra Tromsøya blander formene, mens på fastlandet bruker flere konsekvent *ikkje*. Selv om flere mente de blandet formene på Kongsbakken, var det flere konsekvente *ikke*-brukere fra Tromsdalen. På Kongsbakken var det kun én informant som brukte *ikke* i motsetning til fire informanter fra Tromsdalen.

⁵ Resultatene er kopiert fra Berg og Karlsens tekster, men oppsettet er redigert av meg i ettertid for at tabellene skal være like.

3 Teori

Min avhandling plasseres i sosiolingvistisk forskningsdisiplin innen språkvitenskap. Kapitlet vil derfor først gi en teoretisk presentasjon av disiplinen. Deretter trekker jeg frem teori som kan være med på å støtte mine funn og konklusjoner i et teoretisk perspektiv, der hovedfokuset ligger på språklig variasjon og språkendring. Gjennom teorikapitlet definerer og kontekstualiserer jeg relevante begreper. Teorikapitlet avsluttes med en generell del om informantutvalget språklige stilart, nemlig *ungdomsspråket*.

3.1 Sosiolingvistik

Den sosiolingvistiske forskningsdisiplinen vokste frem i 1960- og 70-årene, men interessen for språklig variasjon startet ikke her. Allerede i 1784 ga presten Marcus Schnabel ut sin ordliste med ordforklaringer og språkhistoriske drøftinger. Under nasjonalromantikken, på begynnelsen av og utover på 1800-tallet, oppsto det en interesse for det gamle og typisk norske. Dialektene, som man forsto var utviklet fra gammelnorsk, ble da språket fra en «tidligere gullalder». I takt med nasjonalromantiske idealer fikk den historiske lingvistikken nytt liv. Siden Norge nettopp hadde løsrevet seg fra Danmark, ble det aktuelt å snakke om et eget norsk språk. Ivar Aasen kjempet for at det nye språket skulle være basert på de norske dialektene, og i 1837 startet han den systematiske innsamlingen av norske ord og uttrykk (Sandøy 2010:12-13).

Professorene Brit Mæhlum og Unn Røyneland peker på at den eldre dialektforskningen nærmest ignorerte studier av bymål, og at det var de rurale varietetene som var mest interessante (Mæhlum og Røyneland 2011:69). Bakgrunnen for at bymål ikke ble prioritert lå i de nasjonalistiske ideene som preget begynnelsen av 1800-tallet. Dialektologene mente at bymålet var infiltrert av danske ord og andre unasjonale innflytelser, og at det aldeles ikke var norsk (Mæhlum og Røyneland 2011:72) På begynnelsen av 1900-tallet endret fokuset seg i Norge, og flere ble interesserte i hva som skjedde i byene (Mæhlum og Røyneland 2011:69). I 1907 blir begrepene «dannede dagligtale», «vulgærspråk» og «det bonske» tatt i bruk av sosiolingvisten Amund B.Larsen i en studie av bymålet i Kristiania. I studien ser Larsen på forskjellene i byen og verket er regnet som et pre-sosiolingvistisk verk. Han var interessert i å se på hvordan ulike varieteter får symbolsk innhold og verdi, og hvordan språket kan brukes som en sosial ressurs eller ulempe (Mæhlum og Røyneland 2011:75-76). Selv om flere ble interessert i bymål, var forskningen av de rurale varietetene fremtredende helt til 1970-tallet.

Hovedfokuset i de sosiolingvistiske studiene mellom 80-tallet og begynnelsen av 2000-tallet lå først og fremst i å avdekke språkmønstre i bygdebyene, men det ble også gjort undersøkelser i enkelte småbyer. Intensjonen med de fleste av undersøkelsene var å avdekke om dialektene utviklet seg i retning av regionalisering. Undersøkelsene viste ganske eksplisitt forhold der bygdemål nærmet seg talemålet til de nærmeste byene. Det ble også vist eksempler på dialekter som opplevde kraftig nivellering, der lokale dialekttrekk med liten geografisk utbredelse og få språkbrukere ble erstattet av språktrekk med større geografisk utbredelse og flere språkbrukere.

Det siste tiåret har interessen for bymål vokst, og sosiolingvister har særlig fokusert på det multietnolektiske norske. Forskere ser positivt på hvordan språklige former utvikles «i vår senmoderne, globaliserte, urbaniserte, multikulturelle og multilingviale verden» (Mæhlum og Røyneland 2011:83). Talemålsforskning i de norske byene ser ut til å bli interessant og viktig i fremtiden.

Sosiolingvistikken omhandler den delen av språkvitenskapen som tar for seg forholdet mellom språk og samfunn. En sosiolingvists oppgave er blant annet å finne årsaker til og forklare eventuelle endringer som skjer når ulike språkvarieteter møtes. En av dem som har satt preg på norsk og internasjonal sosiolingvistik er den amerikanske lingvisten William Labov. Han er kjent for sin *korrelasjonssosiolingvistik*, der hans hovedfokus er den språklige variasjonen mellom ulike sosiale grupper. Gruppene skal være objektivt definerte med sosiale faktorer som avgrensning, eksempelvis *kjønn, alder og utdanning*. Med denne tilnærmingen jobbes det kvantitativt, og utvalget må være relativt stort, slik at det kan representere den gitte populasjonen. «The community grammar» er det sentrale beskrivelsesobjektet, mens individet får en sekundær status (Mæhlum 1996:201-204).

I kontrast til Labovs variasjonsteori står den interaksjonelle sosiolingvistikken. I motsetning til variasjonsteorien, som undersøker store utvalg av populasjonen, fokuserer denne retningen på den enkelte språkbrukeren. Det undersøkes hvilke psykologiske og sosiale mekanismer som motiverer språkbrukerens verbale strategier (Mæhlum 1996:201-204). I Norge har det i de senere år vært vanlig å bruke metoder som bygger på Labovs variasjonsteori, samtidig som at det også har blitt vanligere med kvalitative studier.

Det finnes tre hovedkategorier av norske sosiolingvistiske studier. Den første kategorien tar for seg talemålsvariasjon innenfor et geografisk eller sosialt avgrenset område. Retningen legger vekt på å beskrive språklig variasjon og sosiolingvistiske mekanismer i språksamfunnet, uten å sammenligne det med andre språksamfunn eller hvilke påvirkningskrefter som påvirker

utenfra. Denne retningen har blant annet vært opptatt av å se på forskjeller mellom høystatus- og lavstatusspråk i ulike bymål. Denne retningen er særlig inspirert av Labovs undersøkelser. Basert på prinsippene Labov gjorde i hans undersøkelser av talemålet i New York, ble det blant annet gjort undersøkelser av språklige variasjon i oslomålet og i bergenmålet på 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet (Akselberg 2004b:151-153).

Den andre hovedkategorien omhandler talemålsvariasjon når talemålsbrukeren er på flyttefot. Retningen tar for seg hvordan en språkbruker tilpasser seg i andre språksamfunn og hvilke mekanismer som ligger bak akkommoderingen (Akselberg 2004b:160). Språklig variasjon kan skje automatisk, men i enkelte tilfeller er språkbrukerne bevisste på språklige variantformer og den sosiale verdien til de ulike formene. Professorene Howard Giles og Peter Powesland peker på at «an individual can induce another to evaluate him more favourably by reducing dissimilarities between them» (Giles og Powesland 1997:233). Mennesker tilnærmer altså egen dialekt til mottaker, slik at forskjellene blir mindre, men kan også distansere seg fra mottaker for å skape avstand. Språklig tilpasning kan også ses på som identitetsforhandlinger ved bruk av to termer, *konvergens* og *divergens*. Hvis språkbruken blir mer lik samtalepartnerens, konvergerer språket. «When people wish to be cooperative they tend to accommodate to the speech of the person they are talking to» (Holmes 2013:171). På denne måten kan to personer fra ulike språksamfunn føle likhet. I andre sammenhenger vil språkbrukeren distansere sitt språk fra samtalepartner, og da divergerer han eller hun språket (Johansen 2009:46).

Den siste kategorien konsentrerer seg om talemålsvariasjon når talemålet er på flyttefot, og ser på ytre språkpåvirkning på et avgrenset språksamfunn (Akselberg 2004b:146). Retningen ser på hvordan eksempelvis bymål sprer seg utover nærområdets bygdemål. Studier har blitt gjort på talemålet i hovedstaden og sett på om talemålsbrukere utenfor bykjernen konvergerer eller divergerer i møte med det.

Denne avhandlingen er en klassisk labovsk undersøkelse av språklig variasjon og endring i et språksamfunn. Målet med avhandlingen er å finne korrelasjon mellom avgrensede sosiale grupper og språklige variabler. Avhandlingen vil også prøve å diskutere hvilke ytre påvirkninger som ligger til grunne for den eventuelle språkendringen.

3.2 Språklig variasjon

For å unngå konnotasjoner som følger med benevninger som *dialekt* og *sosiolekt*, er det vanlig å bruke *språklig varietet* som begrep (Holmes 2013:6). Begrepet dekker alle slags språkssystem

enten det dreier seg om skriftspråk, standardiserte språk, talespråk, dialekter, sosiolekter eller etnolekter. Derfor kan både spansk, nynorsk og tromsømål sies å være egne språklige varieteter. De ulike varietetene skiller seg ikke nødvendigvis fra hverandre av geografiske grenser, da det alltid vil være flytende overganger. I tillegg opplever vi i vår tid stor mobilitet. Mennesker flytter, tar med seg sin opprinnelige varietet og tilpasser den til nye språkområder. Ingen vil snakke helt likt, og selv to personer som snakker «samme» dialekt vil oppleve individuelle særegenheter i språket sitt. (Hudson 1996:42-43). Alle disse faktorene gjør at man trenger en term som er nøytral og dekkende, og *språklig varietet* blir derfor brukt.

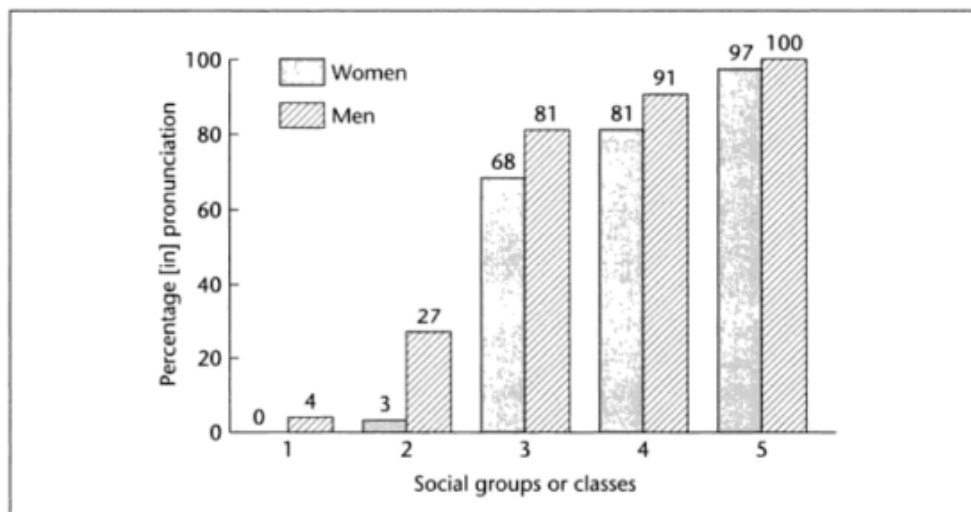
Språket er en viktig del i sosialiseringprosessen, og mennesker tilhører ulike sosiale grupper. Disse sosiale gruppene vil ha egne *språknormer* som er gjeldende for gruppen. Dette er uskrevne regler som bestemmer hvordan hvert medlem skal bruke språket. Alle i samme sosiale gruppe vil som regel oppleve et nærere forhold til hverandre enn til mennesker utenfor, og språknormene er med på å opprettholde fellesskapet (Sandøy 2010:101-102). Tette miljø, såkalte uniplekse nettverk, utgjør rimeligvis mer homogene språksamfunn enn såkalte multiplekse nettverk. I et multipleks nettverk har alle i nettverket en relasjon til hverandre gjennom flere roller, og en kan si at «alle kjenner alle». I uniplekse miljø er nettverket åpent, der medlemmene i nettverket kun har én rolle. «[...] naboen er bare nabo, [...] ikke samtidig slektning, omgangsvenn eller arbeidskollega» (Mæhlum 2004:117).

Ved å bruke språket «riktig» for den sosiale gruppen man tilhører, viser man solidaritet. Professor i nordisk språkvitenskap Helge Sandøy peker på at man både ønsker å vise solidaritet, men at det også forventes av gruppen at man gjør det. Dersom et medlem eksempelvis legger om til en dialekt med større prestisje, vil andre medlemmer i samme gruppe oppleve det som et brudd på de fastsatte normene. Sandøy viser til at tilhørighet og solidaritet er tydeligst i ungdomsgrupper (Sandøy 2010:103). De sosiale gruppene er naturligvis ikke definitive, og en person kan tilhøre flere sosiale grupper. Gruppene er dynamiske og overlappende.

Ikke bare vil de sosiale gruppene snakke forskjellig, men det er også forskjeller mellom menn og kvinner. I Vesten er det ikke vanlig at uttalen av ord brukes eksklusivt av ett kjønn, men heller at de lingvistiske mønstrene er fortrinnsrettet mot et av kjønnene. Eksempelvis er det vist at kvinner oftere bruker standardformer enn menn, og det særlig hvis kvinnen har en rolle i offentligheten. Sosiolingvisten Janet Holmes viser til disse forskjellene ved å peke på en undersøkelse gjort i Norwich. Språkbrukerne ble delt inn etter hvilken sosial gruppe de tilhører. Figur 3.3-1 viser resultatet fra undersøkelsen. Den viser at i de høyeste sosiale gruppene, der velstand, økonomi og sosial status er viktig, er menn og kvinners talemåte relativt lik. Den

samme tendensen gjelder også i de laveste sosiale gruppene. Holmes forklarer dette med at gruppetilhørigheten betyr mest, og ikke kjønnsforskjeller. Det er i gruppe 2 de største forskjellene mellom menn og kvinner fremtrer, altså ikke i de laveste sosiale gruppene. Undersøkelsen ser på hvordan fordelingen av det «dagligdagse» suffikset [-in] og det standardiserte suffikset er [-ing] fordeler seg hos de to kjønnene. Generelt bruker menn oftere den dagligdagse formen.

Figur 3.2-1 Oversikt over fordelingen av [-in] hos menn og kvinner fra ulike sosiale klasser. Gruppe 1 er mennesker i den laveste sosiale klassen, mens 5 er mennesker fra den høyeste sosiale klassen (Holmes 2013:164).

Forskning viser at forskjellene mellom kjønn også gjelder barn i ung alder (Holmes 2013:166). Enkelte lingvister mener forklaringen ligger i at kvinner generelt er mer statusbevisste, og dermed er klar over at språket kan signalisere hvilken sosial bakgrunn de har. Holmes (2013) påpeker at kvinner ofte har lavere status i samfunnet enn menn, og at de derfor forsøker å heve status ved bruk av et standardisert språk. Standardiserte talemål er ofte forbundet med status (Holmes 2013:167). Lingvister mener også at annen årsak til at kvinner bruker et mer standardisert talemål, er samfunnets menneskesyn. Det forventes ofte at jenter og kvinner skal oppføre seg bedre enn menn. En standardiserte form oppfattet gjerne som en «bedre» og mer korrekt måte å snakke på (Holmes 2013:168). Labov påpeker at dette ikke er en universell forklaring, men er enig i at posisjonen man har i samfunnet avgjør hvilke språknormer det forventes å følge. Noen vil også verdsette et uformelt språk, med dialekt, slang og bannskap, som prestisje. Særlig fordi det kan assosieres med tøffhet og styrke, noe som kan appellere til menn (Vannebo 1987:24). Dette kalles «covert prestige», altså «skjult prestisje».

I Norge har vi lenge hatt en diskusjon om hvorvidt vi har et standardtalemål her til lands (se for eksempel Bull 2009:221). Uten å gå nærmere inn på den diskusjonen her, så dreier det seg i hovedtrekk om hvordan en definerer standardtalemål. Sandøy peker på at selv om man tilegner seg ord bokmål, er det ikke opplagt at talemønsteret vårt kommer fra skriftspråket. Å skrive og snakke er ikke det samme, og de fleste vil nødvendigvis ikke blande et talt skriftspråk med egen dialekt. Sandøy (2002) sier videre at siden vi ikke har direkte kontakt med for eksempel fjernsynet, blir vi heller ikke påvirket av språket det anfører. De som snakker på TV tilhører ikke vår sosiale gruppe. Forklaringen på hvorfor noen tilegner seg et talemål basert på talt skriftspråk, ligger i funksjonen talemålet har for å markere en persons identitet (Sandøy 2002:135).

Formelle og uformelle situasjoner er et annet forhold som kan være med å bestemme språket en vil bruke. Kravene til språkets morfologi og syntaks er mer avslappende i vennegjengen enn de er i en rettsak. Hva folk vil oppfatte som formelle og uformelle situasjoner, vil naturligvis variere fra person til person (Vannebo 1987:21-22)

Alle disse forholdene over er med på å lage språklig variasjon. I sosiolingvistikken er *sosial variasjon* selve essensen (Akselberg 2004a:126). Talespråket vårt varierer, og variasjonen finner vi mellom ulike geografiske områder, sosiale grupper i samme geografiske område, individer i samme sosiale gruppe og på individnivå. Språklige variasjoner oppstår når de naturlige språknormene i en sosial gruppe utvikler seg. Språknormene vil utvikle seg forskjellig i de ulike miljøene. Når nye varianter av språklige variabler etableres i språket og blir brukt ved siden av den tradisjonelle varianten, har vi språklig variasjon.

3.3 Språkendring

For at en språkendring skal skje må det ha vært språklig variasjon, da språklig endring er språklig variasjon i en diakron sammenheng. Hvis den nye varianten av en språklig variabel har etablert seg i språket og spres til andre språksamfunn, er språkendringen i gang. Om den tradisjonelle varianten blir erstattet av den nye varianten er språkendringen fullstendig. Holmes kaller språkendring «speaker innovation», da hun understreker at det er brukerne av språket som endrer det, og ikke språket selv (Holmes 2013:206-207). I Bodø og Narvik har det skjedd en språkendring ved at den tradisjonelle formen *ikkje* har blitt fullstendig erstattet med *ikke* (Nesse og Sollid 2010:149).

For å finne ut hvorfor enkelte former får rotfeste i språket, mens andre ikke får det, ser sosiolingvister på hvilke sosiale årsaker som ligger til grunn. Faktorene som påvirker et

språktrekk til å bli værende eller forsvinne fra en varietet, skifter fra tid til tid og fra sted til sted. Det er i et skiftende og dynamisk samspill mellom ulike påvirkningsfaktorer, internspråklige og eksternspråklige, at vi kan håpe på å finne forklaringer på de språkendringene som skjer over tid.

Et grunnleggende moment for språkendring er folks mobilitet. Folk flytter på seg og tar med seg sin varietet, og tilpasser den til det nye språkområdet (Hudson 1996:42). Det er helt normalt at en person bor i ett språkområde, og jobber i et annet. Vi kommuniserer gjennom telefon og internett, og det er lett å reise verden rundt, og det er nettopp gjennom språkkontakt at språklig variasjon og språkendring oppstår. Vi er alle medlemmer av det internasjonale språksamfunnet. Mennesker møtes på sosiale medier, og språk er ikke lenger en hindring for å stifte nye bekjentskap. Flere tar høyere utdanning, og flytter til det studiestedet de har valgt. Universitetene ligger i de store byene, og gjennom urbanisering utjamner innflytterne de dialektene som allerede er på stedet. I tillegg blir innflytternes egne dialekter påvirket av det nye språksamfunnet.

Det finnes flere modeller som er med på å forklare hvordan et samfunn får nye språktrekk. En av modellene kalles *urban regional diffusjon*. Modellen tar utgangspunkt i at et språktrekk har feste i både bymål og bygdemål i en region, før den spres til en annen region. Modellen vil eksempelvis forklare nye språktrekk i Tromsø med at påvirkningen kommer fra hovedstadsområdet. Påvirkningen skjer ved at folk flytter med sin østlandsdialekt til Tromsø og dermed påvirker tromsømålet internt. Nesse og Sollid konkluderer med at denne modellen blir for enkel til å beskrive spredning av språktrekk, og da særlig mellom Oslo og Nord-Norge (Nesse og Sollid 143-148)

Urban hierarkisk diffusjon er en modell som forklarer språkendring med at dialekttrekk spres fra en større by til en mindre by. Byene blir påvirket av hverandre fordi de har mye kontakt med hverandre. Områdene mellom byene blir ikke påvirket. Modellen vil forklare språkendring i Nord-Norge med at Tromsø, som er den største byen i Nord-Norge, vil påvirke de mindre byene, eksempelvis Bodø. Denne forklaringen er ikke god nok, da vi vet at Bodø allerede har byttet ut *ikke* med *ikkje*, mens Tromsø fortsatt bruker begge formene (Nesse og Sollid 2010:145). *Urban jumping* eller *sentrumshopping* er en modell som forklarer språkendring ved språktrekk hopper fra et bysentrum til neste bysentrum, og etter at et språktrekk har fått feste i et bymål, spres språktrekket utover byens nærområde, slik bølgemodellen i neste avsnitt viser (Sandøy 2000:355).

Bølgemodellen gir en billedlig forklaring på modellen ved at dialekttrekket kan sees på som bølgene som oppstår etter at en stein har truffet vann. Bølgen sprer seg og beveger seg utover, og dette bølgeområdet vil da svare til det geografiske området språktrekket spres i. Konkret betyr dette at det språktrekket et normsenter har, vil spre seg til det nærmeste området rundt. Ved bruk av bølgemodellen kan en derfor si at Tromsø er et eget normsenter for sitt nærområde, og områdene rundt byen er de eneste som blir påvirket. Denne modellen tar spesielt for seg tilfeller der byer har vokst geografisk.

Bølgemodellen blir brukt for å forklare når eksempelvis en forstad blir påvirket av bykjernen. *Regionalisering* skjer når steder utenfor bygrensen blir påvirket av et bymål (Nesse og Sollid 2010:146). Et bymål spres lettere dersom holdningen til eget språk er negative i områdene rundt. Mange tilfeller viser at områder med høyprestisjespråk vinner fram i områder med lavprestisjespråk, og mange oppfatter bymål som et prestisjespråk med status (Vannebo 1987:19). I Nore og Uvdal i Buskerud har det skjedd store dialektendringer ved at nesten halvparten av ungdommene har byttet ut det tradisjonelle bygdemålet med et sentraløstlandsk bymål (Sandøy 2004: 203). Blant annet har de byttet ut det tradisjonelle *e* og *ikkje* med *jei* og *ikke*.

Dialektpåvirkning skjer ikke bare fra sentrum til periferi, men det finnes også tilfeller der mindre steder påvirker større steder. Dette kalles *kontrahierarkisk spredning*. Denne modellen forklarer dialektendringer ved at mindre steder blir innlemmet i et sentrum, og derfor er bygdemålene med på å påvirke hvilken retning språket endrer seg.

I tillegg til modeller som forklarer dialektspredning med geografi, finnes det også en modell som tar for seg hvordan sosiale nettverk kan påvirke språkbruken til medlemmer av slike nettverk. Modellen kalles *nettverksmodellen*, og blir forklart ved at språkbrukere tar del i flere nettverk, og tar med seg språket fra det ene til det andre. Graden av spredning avhenger av nettverkets tetthet og styrke, og selvfølgelig det neste nettverkets «mottakelighet» (Nesse og Sollid 2010:147).

Har språkbrukerne en vilje bak endringene, og kan språkendringer dermed være planlagt? Spørsmålet henger tett sammen med de språkholdningene som finnes i det aktuelle språksamfunnet. Hva som er «ønskelig språkbruk» i språkgruppen, bestemmes av de idealene og språknormene gruppen har (Vikør 1988:16). «Språket har truleg ei «sjølvregulerande evne» - ei evne til spontant å utvikle dei uttrykksmidla som brukarane treng, og til å hindre endringar som går ut over funksjonsevna til språket» (Vikør 1988:17). Et eksempel på dette vil være hvordan nektingsadverbet har endret seg. I norrøn tid ble *eigi* brukt for «ikkje», mens *ekki*

betydde «ingenting». Etter hvert ble *eigi* nedslitt til *ei*, noe som mest sannsynlig gjorde at man trengte en mer tydelig form. Dermed ble *ekki* den nye formen for «ikkje». *Ekki* gikk altså fra å bety «ingenting» til å bety «ikkje», fordi språkbrukerne trengte det (Vikør 1988:17).

Endringene kan skje ovenfra og ned, der språket fra de høyere sosiale klassene påvirker klassene under. Språkbrukerne fra klassene under vil bevisst ta i bruk former som viser sosial prestisje (Holmes 2013:209). Endringer skjer derimot ikke alltid ovenfra og ned, men også motsatt vei. Språkbrukere med en bevissthet rundt sin egen sosiale klasse, kan også adoptere ord og uttale fra klasser de selv mener har lavere sosial status. Personer fra byen kan anse seg selv som medlem fra en høyere sosial klasse, men tar i bruk språket fra en lavere klasse for å vise tilhørighet. Dette kan skje hvis en person fra «storbyen» flytter til et mindre sted og vil passe inn på det nye stedet.

3.4 Bymål

Bymål har en rekke fellestrekk, og har i noen tilfeller mindre til felles med området rundt enn det har til nærmeste by (Nesse og Sollid 2010:148). Likheten mellom de største byene i Nordland og Troms finnes i det dialektgrunnlaget bymålene har oppstått på. Dialektområdet blant annet rundt Tromsø, har hatt dialekttrekk med vid utbredelse. Varianter med geografisk og sosial utbredelse har hatt tendenser til å bli stående, også i bymålet, mens markerte trekk har blitt jamnet ut (Nesse og Sollid 2010:152). Tromsø, i likhet med Harstad, har holdt på nektingsadverbet *ikkje* lenger enn andre nordnorske byene (se Nesse og Sollid 2010:149). Årsaken til dette kan være hvilke assosiasjoner *ikke* har gitt talerne i området. *Ikkje* har uten tvil hatt posisjonen som den tradisjonelle, gamle formen, mens *ikke* ikke alltid har hatt en positiv konnotasjon. Ikke bare har formen blitt knyttet til østnorsk og dialekter i Nord-Troms og Finnmark, men den sosiale meningen har også blitt forbundet med hvordan kvener og samer bruker ordet (Nesse og Sollid 2010:152). Selv om Tromsø har holdt på den tradisjonelle varianten lengre enn de andre, viser Nesse og Sollid til at Tromsø er på god vei til å få gjennomført et skifte fra *ikkje* til *ikke* (Nesse og Sollid 2010:149-152). *Ikkje* har blitt assosiert med det «bonske», mens *ikke* blir oppfattet som en prestisjevariant.

Nesse og Sollid viser til at den språkkontakten som finnes i større byer har, fører til aksept av nye former. Det at store byer som Bodø og Narvik har hatt overgang fra *ikkje* til *ikke*, gjør det dermed lettere for tromsøværingene å gjøre det samme. Nesse og Sollid ser også på differensiering som en mulig faktor som fører til at dialekttrekk spres, og noe kan også forklares med nettverksmodellen. De ser på den fysiske avstanden mellom byene som sentral, men også

de kulturelle og psykologiske faktorene som binder byene sammen. «[...] sted må ses på som mangfoldige og dynamiske sosiale konstruksjoner som har betydning for de sosiale relasjonene på stedet og mellom stedet» (Nesse og Sollid 2010:153). Kontakten mellom nettverk av folk skjer ikke innenfor statiske områder. Språkområder er stadig i bevegelse gjennom utflytting og tilflytting. Nesse og Sollid konkluderer med at det ikke finnes noen enkel modell som forklarer hvorfor dialekttrekk i Nord-Norge spres og etterlyser mer forskning på feltet (Nesse og Sollid 2010:156).

3.5 Ungdomsspråk

«Ungdomsspråket er det språket som faktisk snakkes av ungdommer, og det er altså svært variert» (Hasund 2006:9). Det er mange forskjellige brukere av ungdomsspråket. Det kan derfor være nødvendig å se på hvilke fellestrekk disse gruppene har. Ettersom gruppen består av flere aldersgrupper med mange ulike sosiale bakgrunner, er selve språkstilen og språknormene kjernen i den sosiolingvistiske subdisiplinen ungdomsspråk. Mange oppfatter ungdomsspråk som et språk fylt av slang, banning og fyllord, og dette kan vi kalle ungdomsspråkstereotypien. En kan dele ungdomsspråket i «jentespråk» og «guttesspråk», uten at det impliserer en biologisk sammenheng mellom språk og kjønn. Å dele språkbruk inn etter kjønn kan virke begrensende og stigmatiserende, men det kan også være positivt i den forstand at det kan vise hvordan jenta eller gutten bruker språktrekk som ressurs for å signalisere sin kjønnsidentitet (Hasund 2006:13).

Foreldre påvirker sine barn fra de er små. Foreldrenes språk er tross alt det første språket barnet hører, men allerede fra barnehagen av blir barn påvirket av andre. Den språklige integreringen skjer ikke lenger bare i hjemmet, men også på andre arena. Etter hvert tar skolen over som arena for språklig integrering, og de nye nettverkene blant venner får sterkere betydning. For ungdom er gruppetilhørighet til egen sosiale gruppe ofte viktig. Selv om skolen og vennegjengen er viktige arenaer for språklig Gruppetilhørighet til eget miljø er viktig for ungdom, og de språklige normene for den sosiale gruppen er gjeldende. Selv om vennegjengen blir viktigere, ser vi også at hjemmet fortsatt er med å påvirke unges språk.

Det er en vanlig oppfatning at språklige novasjoner først og fremst finner sted blant ungdommer, og at disse spres i ungdomsmiljø. Blant alle aldersgrupper er det ofte ungdom i 14-15-årsalderen som avviker mest i språket. Forskning viser at språklig nyutvikling ofte oppstår i ungdomsspråket fordi ungdommer i mange tilfeller har språknormer som går på tvers av de aksepterte normene vi finner hos andre aldersgrupper (Vannebo 1987:24). Forskning viser også

at ungdom er den gruppen som er mest positivt innstilt til fremmedspråklig innflytelse (Hasund 2006:24).

I forskning på ungdomsspråk har det vært interessant å se på den såkalte *individualiseringstesen*. Individualiseringstesen betyr at ungdom selv velger sin identitet, uavhengig av bakgrunn, oppdragelse, kjønn og sosial klasse. Tesen møter problemer når gutter og jenter fortsatt følger tradisjonelle mønster når det gjelder for eksempel yrkesvalg. Kritikerne mener heller at identitet må oppfattes i et kontinuitetsperspektiv; fra de nære relasjonene i en familie og ut i samfunnet. Fortsatt vil kjønn, alder og sosial klasse kunne forklare enkelte sider ved de aktuelle språkvalgene, men individet må ikke sees som fastlåst i uforanderlige forhold (Hasund 2006:26).

Ifølge språkforskeren Ingrid Kristine Hasund konkluderer med at dialekter er dynamiske størrelser som endrer seg over tid, og at man må akseptere at dialektene blir mer blandet. At dialektene blandes, forklares av samfunnets mobilitet i geografisk og sosial grad (Hasund 2006:126). Hun viser til forskning som viser at ungdom leder an i språkendringsprosesser som regionalisering og standardisering av norske dialekter, men som også viser at mange ungdommer holder på sin egen dialekt (Hasund 2006:111).

4 Metode og datamateriale

I dette kapitlet vil jeg først gi en generell presentasjon av metodebruk i sosiolingvistik på et teoretisk grunnlag. Et viktig utgangspunkt for meg har vært å finne ut hvilke metoder som egner seg best til å løse problemstillingen min. Metodene bestemmes ut fra innsamling, behandling og analyse av data. Etter den generelle presentasjonen av metodebruk, vil jeg legge frem hvilke metoder jeg har brukt. Til slutt presenterer jeg mitt datamateriale.

4.1 Kvantitativ og kvalitativ metode

I sosiolingvistikken benyttes både kvantitative og kvalitative metoder, og ofte overlapper de hverandre. Metodene står ikke nødvendigvis i motsetning til hverandre, men brukes heller for å belyse flere sider av samme sak. Grensene mellom dem kan være flytende, og metodene blir brukt samtidig. Det er positivt med metodisk pluralisme.

Arbeider man kvantitativ, har man gjerne et relativt stort informantutvalg. Da benytter man statistiske verktøy som gjør tallmessige utregninger. Ofte er man interessert i å avgjøre om forskjeller mellom informantgrupper er statistisk signifikante eller ikke. Et viktig poeng med kvantitativ metode er å kunne trekke generelle slutninger for hele populasjonen på basis av de tallmessige resultatene av undersøkelsene. Ved en slik metode er det viktig å kunne bruke objektive og observerbare egenskaper hos individene som uavhengige variabler (Akselberg og Mæhlum 2004:74). Variablene kjønn, alder og yrke deler inn grupper i samsvar med bestemte trekk som informantene har felles, eller eventuelt skiller dem fra hverandre. Det er også viktig å vite noe om det språksamfunnet man skal undersøke (Akselberg og Mæhlum 2004:75).

Ved kvalitative metoder får man en dypere innsikt på individnivå. En slik innsikt kan vise sammenheng mellom språket og brukeren av det. Gjennom såkalte sosiolingvistiske intervju får forskeren en mulighet til å analysere hva som ligger til grunne for de ulike verbale valgene språkbrukeren tar. Ofte er det færre informanter i en kvalitativ undersøkelse enn det er i en kvantitativ undersøkelse. Siden forskeren fokuserer på individet og dets språklige atferd, får aldri en slik undersøkelse generaliserende kraft. Kvalitative undersøkelser er likevel viktige for å forstå mekanismene bak språklig atferd. Det er interessant å se på hvorfor akkurat det utvalget praktiserer språket slik de gjør (Akselberg og Mæhlum 2004:75).

4.2 Det sosiolingvistiske intervjuet

Intervju har tradisjonelt sett vært den vanligste datainnsamlingsmetoden i sosiolingvistikken, der informasjonen intervjuet frambringer vektlegges. Hva slags informasjon en ønsker å få ut av intervjuet bestemmer hvordan intervjuet er formet, men ofte er sosiolingvistiske intervju mindre strukturert ved at spørsmål ikke må stilles i en bestemt rekkefølge. Intervjuerens mål trenger ikke alltid være å få direkte svar på alle spørsmål, men heller fange informantens naturlige tale. Gjennom intervju har forskeren mulighet til å følge opp informantene, stille nye spørsmål eller be om utdypende kommentar, noe en ikke kan i ettertid av en datainnsamling ved hjelp av spørreskjema. Informanter kan være vanskelig å få i prat, og i et intervju kan man bruke tid på å la informantene føle seg trygge, og dermed lette samarbeidet.

Lengden på intervjuene varierer etter hva man undersøker. Labov mener at et intervju helst burde vare fra én til to timer (Milroy og Gordon 2003:58), mens det ofte trenger bare å vare i 20-30 minutter. Selv om informantene får prate fritt, er det ikke helt uten forbehold. Som forsker er man opptatt av at samtalen skal være relevant for den aktuelle problemstillingen som undersøkes, og derfor ligger ansvaret hos forskeren for å hente inn den informasjonen. Et intervju blir derfor ikke en spontan samtale mellom to eller flere personer, men en samtale der én intervjuer og den andre svarer. Det er derfor viktig å være godt forberedt, og gjøre klart en nøye gjennomtenkt intervjuguide før undersøkelsene starter. Selv om intervjuet er nøye planlagt, må intervjuer også være fleksibel og tilpasse seg informantens tilnærming til temaet (Milroy og Gordon 2003:58-61).

Forskeren har ansvar for dynamikken i intervjuet. «When people are emotionally involved (excited, angry, fearful etc.) in a discussion, they are more concerned with what they say than with how they say it» (Milroy og Gordon 2003:65). Labov spurte sine informanter om de kunne dele historier om situasjoner de hadde vært i der de fryktet for livet sitt. Temaet gjorde informantene oppspilte, og fungerte godt for å få dem til å snakke mye (Milroy og Gordon 2003:65-66). Uansett hva intervjueren velger som tema, burde det kunne vekke interesse hos informanten. Om intervjuet føles stivt eller ukomfortabelt, kan en god løsning være å ha flere intervjuere. Da kan forskerne hjelpe hverandre med å holde intervjuet i gang.

Et annet grep for å unngå kunstige situasjoner er å ha flere informanter sammen, gjerne grupper som kjenner hverandre (Hasund 2006:14). Da kan det oppstå situasjoner der informantene heller vil snakke med hverandre enn med intervjueren. Om informantene kjenner hverandre godt og kommer fra samme sosiale gruppe, med samme språknormer, vil det gjøre at det er uakseptabelt for en av informantene å bruke et annet språk i intervjuet. Sterke sosiale

nettverk gjør at medlemmene føler et ekstra press for å snakke i henhold til gruppens normer (Milroy og Gordon 2003:67). Et annet forhold man må tenke på er forskerens egen påvirkning på informanten. Som nevnt i teoridelen har samtalepartnere en tendens til å etterligne hverandre for å jamne ut ulikheter mellom dem. Dette gjelder ikke bare for innholdet i samtale, men også selve språkføringen.

Grunnleggende informasjon om informanten er ofte effektivt å samle inn ved hjelp av spørreskjemaer. Dette kan fungere som supplement til intervjuet. Intervjuet burde brukes til å fokusere på å få mest mulig informasjon om de trekkene i informantens tale som skal undersøkes.

Et av problemene med det sosiolingvistiske intervjuet er at det på forhånd er konstruert. Informantene vet at de skal i et intervju, de vet at det kommer til å være klare skiller mellom dem og intervjueren og de vet, mest sannsynlig, at intervjueren skal studere språket deres. Dette kan gjøre at informantene anser intervjusituasjonen som formell, og således endrer språket sitt bort fra hverdagspråket. Labov kaller dette for «observatørens paradoks» (Hasund 2006:14).

Problemene oppstår når informantene skal snakke så ekte og naturlig som mulig, samtidig som de vet at det de sier blir nøye studert. Å gjøre opptak av informanter som ikke har gitt samtykke til studien er etisk problematisk, og er en metode som ikke bør brukes. I sosiolingvistisk forskning er selve kjernen for undersøkelsen informantenes naturlige tale, også kalt dagligtale. Mange lingvister har diskutert hva som definerer «dagligtale» (for eksempel Milroy og Gordon 2003:50). Labov definerer dagligtale som den talen som snakkes når språkbrukeren er minst oppmerksom på hva som blir sagt, og det er nettopp dette språket en sosiolingvist er ute etter å undersøke (Milroy og Gordon 2003:50). For å dra informantens oppmerksomhet bort fra egen tale må det gjøres metodiske tiltak. Alle metodene intervjueren følger, må ha som hensikt å få informantens oppmerksomhet bort fra språket.

4.3 Spørreskjema

Den største fordelen med å bruke spørreskjema som metode for å innhente informasjon fra informanter, er at man når ut til et større utvalg og flere ulike sosiale grupper. Ved hjelp av eksempelvis sosiale medier eller e-post, kan spørreskjema sendes ut til tusenvis av informanter med konkrete spørsmål som gir forskeren akkurat den informasjonen som trengs. Informantene kan fylle ut spørreskjemaet når de ønsker og i det tempoet de vil, uten at en forsker betrakter det de skriver. For forskeren effektiviseres arbeidet og resultatene er klare etter relativt kort tid.

Selv om forskeren når ut til et bredt publikum, er det også utfordringer knyttet til bruk av spørreskjema. For det første får ikke forskeren stille informantene dyptgående spørsmål. Er spørreskjemaet utformet med avkrysning, noe de ofte er, er det ikke mulig for forskeren å vite mer om eksempelvis informantens intraindividuelle variasjon. Fordi informantene skriver svarene sine, er det også vanskelig å oppdage hvilke fonologiske variasjoner talespråket deres har (Milroy og Gordon 2003:51-53).

Rapportert språkbruk er ikke det samme som faktisk språkbruk. Å svare på spørsmål om egen språkbruk i et spørreskjema er å rapportere om egen språkbruk. Det kan være interessant i seg selv, men er altså ikke det samme som den faktiske språkbruken informanten bruker når han eller hun snakker. Labov fikk informantene til å skrive om egen tale, men gjorde også opptak av dem. Etterpå sammenlignet han informasjonen fra begge materialene, og fant at de ikke korrelerte med hverandre. Rapportert bruk stemte altså ikke overens med informantenes faktiske bruk (Milroy og Gordon 2003:54). Spørreskjema skal likevel ikke avskrives som metode, da enkelte mener at selvrapporing kan være like gode som andre metoder for bestemte forhold, og peker på at direkte spørsmål kan gi et mer nøyaktig bilde enn det metaspråklige spørsmål gir. Å skulle svare på spørsmål muntlig åpner også for uttrykking av modalitet, der indirekte spørsmål kan svares med «kunne gjort» eller «ville gjort». Informasjon om språklige mekanismer blir da vanskelig å tolke. Direkte spørsmål kan være med på å hindre diffuse eller tvetydige svar (Milroy og Gordon 2003:55).

4.4 Datamaterialet mitt

4.4.1 Mine metoder

I undersøkelsene til denne avhandlingen velger jeg å benytte meg av både kvalitativ og kvantitativ sosiolingvistisk metode for å finne svar på mine spørsmål. Jeg velger intervjuet som den kvalitative metoden og spørreskjemaet som den kvantitative, selv om de ikke er eksklusivt knyttet til hver sin metode. Metodene utfyller og bekrefter hverandre, og delene i det større bildet blir samlet til ett. Jeg må eksempelvis kvantifisere i intervjudelen fordi jeg teller antall *ikke* og *ikkje*. Jeg bruker den kvalitative intervjudelen til å sjekke om resultatene fra den kvantitative spørreundersøkelsen stemmer med min opptelling av antall *ikke* og *ikkje* i intervjuet. På denne måten får jeg sammenlignet rapportert og faktisk bruk.

Som nevnt i metoddelen er det helt normalt at informantutvalget gjør en såkalt selvrapporing av egen språkbruk. I min avhandling blir selvrapporingen først og fremst brukt for å samle inn generell informasjon om informantene som jeg ikke fikk tid til å samle

inn i intervjuene. Dessuten ville jeg ikke at informantene skulle ha fokus på språkbruk i intervjuene, så jeg bestemte at selvrapporing ved spørreskjema som supplement var beste løsning.

Vedlegg 2 viser hvordan spørreskjemaet ser ut. Det viser også at jeg har hatt tilgang til informasjon om informantene som ikke er brukt i denne avhandlingen. I utgangspunktet skrev jeg spørsmålene fordi jeg ville vite om foreldrenes bakgrunn hadde noe å si for hvilken variant av nektingsadverbet informantene brukte. Jeg gjorde statistiske beregninger av korrelasjon mellom faktisk bruk av nektingsadverbet og 1) foreldrenes hjemsted og 2) foreldrenes yrke. Ingen av disse forholdene korrelerte med hverandre, og på grunn av avhandlingens allerede store omfang, har jeg valgt å utelate fremstillingen av disse funnene.

Spørreskjemaet viser også at informantene fikk spørsmål om 1) antall år de hadde bodd i Tromsø, 2) om de har bodd andre steder enn i Tromsø og 3) om de snakker tromsødialekt. Disse spørsmålene blir brukt for å forsikre at informantene oppnådde mine krav for undersøkelsen. Kapittel 4.4.3 tar opp hvilke krav jeg satte for at informantene skulle kunne være med i undersøkelsen.

Informantene har også svart på om de er glade i egen dialekt, hvilket nektingsadverb de brukte på sosiale medier og om de tror ungdom bruker mer *ikke* i dag. Heller ikke disse opplysningene har jeg valgt å gjøre videre forskning på, da jeg ikke ser relevansen det har for hypotesen min. Når jeg senere går gjennom intervjuene med enkelt informant, tar jeg enkelte ganger opp det de har svart på disse spørsmålene, men kun som en ekstra opplysninger og hvis det er relevant.

Før jeg gjorde de første intervjuene, forberedte jeg en del tema informantene kunne snakke om⁶. Jeg hadde en forventning om at jeg kunne velge et tema og så ville praten dem imellom gå av seg selv. Det ville medføre at jeg kunne bruke tid på observasjon og loggføring av hvilken variant av nektingsadverbet hver enkelt brukte. Jeg merket raskt at informantene følte at situasjonen ble formell og at de sluttet å prate. Det var derfor nødvendig at jeg inntok en klar rolle som intervjuer, men etter hvert ble stemningen avslappende og jeg fikk samtlige av informantene i snakk.

Informantene visste at jeg skulle intervju dem og at jeg skulle se på språket deres, men de visste ikke hvilket aspekt ved språket. For å ikke gjøre informantene oppmerksom på egen tale, foreslår Labov å engasjere informantene. Jeg startet med å stille standardspørsmål som omhandlet favorittfag og fritidssysler, og så brukte jeg informasjonen de ga meg til å komme

⁶ Vedlegg 3

inn på aktuelle tema som kunne interessere dem. For å følge opp informantene, stilte jeg spørsmål som «hva synes du om det?» og «liker du det?» for å framprovosere et «ikke», da jeg la merke til at de ofte startet setningene med «jeg vet ikke».

4.4.2 Informantgruppen

Informantgruppen min består av totalt 74 informanter, der 73 av dem ble intervjuet. Den siste informanten rakk ikke intervjuene, men var til stede i slutten av timen da spørreskjemaene ble delt ut. Informantene fra Tromsøya kommer fra Sommerlyst og Langnes skole. Resten av informantene kommer fra Kroken og Storelva skole, og figur 4.4-2 viser hvordan skolene ligger i forhold til hverandre.

Figur 4.4-2– Oversikt over skolene i Tromsø. Storelva skole er markert med stjernen ved Kvaløysletta, lengst til venstre på kartet. Langnes skole er stjernen lengst nord på Tromsøya, mens Sommerlyst skole er stjernen lengst sør. Kroken skole er stjernen markert lengst til høyre på kartet, og befinner seg på fastlandet.

På de tre første skolene var informantene under 15 år. Det betød at elevene måtte levere inn et samtykkeskjema ⁷ for å kunne være med i undersøkelsen. De som ikke leverte samtykkeskjemaet kunne ikke delta. På den siste skolen var elevene over 15 år og samtykkeskjema var derfor ikke nødvendig. Skolene fikk beskjed om at elevene ikke måtte få vite på forhånd hva jeg skulle undersøke. Intervjuene ble gjort før spørreskjemaene. Det var planlagt for at elevene ikke skulle tenke på språkbruken deres før jeg fikk dem i naturlig tale.

⁷ Vedlegg 1

4.4.3 Krav til informantene

Professorene Leonie Cornips og Cecilia Poletto (2005) viser til at sosiale faktorer kan være med på å påvirke språklig variasjon, og i et av deres prosjekt valgte de å fjerne informanter som ikke oppfylte kravene de hadde satt. Kravene var blant annet at a) informantene måtte snakke den varieteten som var vanlig i språkområdet, b) både informant og begge foreldrene måtte være født og oppvokst i språkområdet og c) informantene kunne ikke bodd mer enn sju år borte fra språksamfunnet (Cornips og Poletto 2005:946). Jeg har valgt å bruke de samme kravene, bortsett fra kravet om at både informant og begge foreldrene måtte være født og oppvokst i Tromsø. På grunn av disse kravene falt noen informanter bort fra undersøkelsen. Informantene skal fungere som typer for det språksamfunnet som skal undersøkes. Å ta med noen som tydelig snakker en annen varietet enn det resten av språksamfunnet jeg undersøker, ville vært galt av meg da det kunne, på feil grunnlag, ha forsterket en av variantene av nektingsadverbet. I tillegg ser jeg risikoen med å bruke informanter som har bodd over halve livet sitt et annet sted, da påvirkningen fra det aktuelle stedet kan føre til at enkelte språktrekk og normer fra tromsømålet blir erstattet med en annen varietet.

Man kan diskutere om det er riktig å fjerne informanter fra undersøkelsen. Et argument mot er at alle informantene, om de er født i Oslo eller på Skjervøy, nå uansett er tromsøværing. Alle informantene er eksempler på at Tromsø er en smeltedigel, og selv om en fra Tromsø ikke bruker det tradisjonelle tromsømålet, er h*n fortsatt en tromsøværing. Men siden avhandlingen er utformet med utgangspunkt i *tromsømålet*, ble det naturlig for meg å stille krav til hvem som passer inn som talere av dialekten. Jeg ønsker ikke å studere hva slags nektingsadverb tromsøværing bruker, men hvilket nektingsadverb som brukes i tromsømålet.

4.4.4 Programvaren SPSS

Før jeg forklarer bruken av den statistiske programvaren, ønsker jeg å presisere at SPSS er brukt som et hjelpemiddel for å fremstille funn og for å finne et signifikansnivå som kan hjelpe meg å generalisere en populasjon. Selv om man ikke finner signifikante funn i det språksamfunnet eller den sosiale gruppen man undersøker i, men resultatet trenger ikke være uinteressant. Et mønster i en forskning vil avspeile tendenser i gruppen/samfunnet (Akselberg og Mæhlum 2004:77)

For å analysere dataene statistisk brukte jeg programvaren SPSS. Alle informantene ble kodet inn i datasettet på nummererte loddrette linjer. I de vannrette kolonnene førte jeg inn de

uavhengige variablene, altså relevant informasjon om hver informant. Informasjonen om hver informant er hentet fra svarene de ga i spørreskjemaet. De variablene jeg ønsket å analysere, var:

- alder
- kjønn
- skole
- område
- rapportert nektingsadverb
- faktisk nektingsadverb

Hver enkelt variabel har kategorier. I analyser er det mest oversiktlig å ha relativt få kategorier. SPSS vil regne resultater som tilfeldig dersom variablene har for mange kategorier. I variabelen *alder* har jeg med tre kategorier. Informantene er 13, 14 eller 15 år. Variabelen *kjønn* er delt inn i *jente* og *gutt* og *informantens skole* ble delt inn i fire kategorier, etter de fire forskjellige skolene informantene gikk på. Siden det er interessant for meg å undersøke om det er forskjell mellom skolene på Tromsøya og skolene i områdene rundt, slo jeg sammen de fire kategoriene til to. Storelva og Kroken ble til en ny kategori; *drabantbyene*, mens Sommerlyst og Langnes ble kategorien *Tromsøya*. Variablene *faktisk nektingsadverb* og *rapportert nektingsadverb* har tre kategorier; *ikke*, *ikkje* og *blanding*.

Den vanligste analysen jeg gjør er krysstabellanalyse. Jeg vil ved hjelp av analysen finne ut om det var sammenheng mellom X og Y. For å finne ut om det er korrelasjon mellom to variabler må jeg utføre en såkalt kjiqvadrattest. Resultatet fra en slik test gir svar på s om korrelasjonen er statistisk signifikant. Er resultatet statistisk signifikant, betyr det at sammenhengen mellom de to variablene kan generaliseres til den populasjonen som utvalget er hentet fra (Ringdal 2013:267).

Når en analyse gjøres, jobbes det alltid ut fra hypoteser. Før jeg skulle gjøre krysstabellanalyser, måtte jeg formulere en såkalt *nullhypotese* (H_0). H_0 blir formulert som det motsatte av det vi tror analysen vil gi som resultat (Ringdal 2013:267). Min hypotese blir H_1 , mens det motsatte resultatet, altså negeringen av H_1 , er H_0 . Jeg hadde forventninger om at det skulle være signifikant korrelasjon mellom mine variabler (H_1), altså at det er mer *ikke*-bruk hos elevene i sentrumsskolene enn hos elevene i skolene utenfor bykjernen. H_0 sier derfor at det ikke er korrelasjon mellom variablene. Enten stemmer H_0 eller H_1 , og vi har dermed dekket alle mulige utfall (Ringdal 2013:268).

I mine tester bruker jeg kjiqvadrattesten for å finne fram til signifikansen, eller p -verdien. Selve testen er gjort i SPSS, og er utelatt fra avhandlingen, mens p -verdien er presentert under hver tabell. P -verdien bestemmer den maksimale sannsynligheten for at H_0 kan forkastes eller ikke (Ringdal 2013:269). Er verdien/prosenten høy, vil ikke resultatet av analysen kunne generaliseres til populasjonen. I slike tester er det mulig å velge blant flere signifikansnivå. Noen opererer med 0,1, altså et tiprosentnivå, mens det vanligste er å sette signifikansnivået til 0,05, altså et femprosentnivå. Jeg har valgt et femprosentnivå. Havner p -verdien på eller under 0,05 er det 5 % sannsynlighet for at vi kan forkaste en riktig nullhypotese. Alt over denne verdien vil gjøre at den opprinnelige hypotesen må forkastes. Da er det altså ingen korrelasjon mellom variablene.

Under hver tabell har jeg også oppført Cramer's V . P -verdien viser om det er korrelasjon mellom variablene, mens Cramer's V måler styrken av korrelasjonen. Nedenfor er verdiene Cramer's V kan ha oppført etter styrke og hva verdiene betyr:

Tabell 4.4-4 – Oversikt over Cramer's V og dets korrelasjonsstyrke (University of Toronto, 2010)

Verdi:	Korrelasjonsstyrke:
<0,2	Svak, ikke akseptabel
0,2-0,3	Moderat, kan aksepteres
0,3-0,5	Sterk, akseptabel
0,5-1,0	Sterk, ønskelig
1,0	Perfekt

Jeg kunne valgt å redigere tabellene adekvat til oppgaven ved å kutte eksempelvis lave prosenttall. Informanttallet er høyt i utgangspunktet, men etter hvert som utvalget blir delt inn i de ulike variablene og de tilhørende kategoriene, blir gruppene betydelig mindre. Da blir prosenttallene så lave at de blir meningsløse, eksempelvis når én informant noen ganger representerer 20 % av en gruppe. I utgangspunktet er det ikke ideelt å la det stå slik, men jeg har valgt å beholde prosentregningen, fordi prosentene som oftest gir et oversiktlig bilde når variablenes totalverdi, N , er høy.

4.4.5 «Missing value»

Enkelte av informantene svarte ikke på alle spørsmålene i spørreskjemaet. Derfor vil noen av tabellene vise en annen totalsum av antall informanter enn 74. Det kan være flere årsaker til at ikke alle svarte på alle spørsmålene, blant annet:

- informanten visste/husket ikke svaret på spørsmålet
- personlige grunner, de ønsket ikke dele privat informasjon
- informanten forsto ikke spørsmålet
- informanten glemte å svare på spørsmålet

En annen grunn er at svarene på enkelte spørsmål utelukker andre svar. Har informanten svart at h*n kun bruker *ikke*-formen, vil det være unødvendig for h*n å svare på spørsmålene om *ikkje*-formen. Det er også presisert i spørreskjemaet at elevene kunne hoppe over de spørsmålene som gjaldt den formen de ikke brukte. Det totale antallet informanter vil derfor naturligvis ikke være 74, men mindre. Det blir oppgitt hvor mange som har svart på hvilket spørsmål. Informantene som har latt svar stå ubesvart eller som ikke har trengt å svare på spørsmålet, blir av SPSS regnet som *missing value*, og blir derfor utelatt fra analysen. Hvis det er mange som har latt ett spørsmål stå ubesvart kan dette bli problematisk i en analyse. SPSS vil regne et ubesvart spørsmål som en manglende verdi. Om de manglede verdiene har havnet på tilfeldige steder, er det uproblematisk for analysene (Ringdal 2013:262). Jeg måtte derfor sjekke datasettet på nytt, og jeg fant ut at de ubesvarte spørsmålene hadde havnet tilfeldig i hele datasettet.

5 Resultat og analyse

I de fire første delkapitlene av dette kapitlet går jeg gjennom intervjuene fra hver enkelt skole. Gruppene og informantene er nummerert. Deretter viser jeg hva hver enkelt informant har skrevet i spørreskjemaet, og hva vedkommende har sagt i intervjuet. I tabellene som viser utskriftene transkriberingen av intervjuene, er nektingsadverbet uthevet med fet skrift. Jeg avslutter hvert delkapittel med en oppsummerende del om hver skole. I kapittel 5.5 prøver jeg å gi et svar på spørsmålene jeg hadde i utgangspunktet, ved hjelp av funn fra SPSS og relevant teori. Siste del, kapittel 5.6, analyserer jeg feilkilder og omfanget de kan ha hatt for mine resultat.

5.1 Sommerlyst skole

Sommerlyst skole ble grunnlagt i 1959 og er den eldste ungdomsskolen i Tromsø kommune (Tromsø kommune, 2016). Skolen ligger midt på Tromsøya. Da jeg gjorde undersøkelsene mine, var skolen under ombygging og elevene var plassert i brakker litt ovenfor skolen. Selv om klasserommene var mindre og elevene hadde mindre areal å være på, var jeg så heldig at jeg fikk et eget grupperom ved siden av klasserommet. Informantene gikk i 9.klasse. Ved hjelp av å spørre elevene eksempelvis hva foreldrene jobbet som, klarte jeg å koble informant til riktig spørreskjema.

5.1.1 Gruppe 1: Informant 1-3

Det første intervjuet var med tre jenter. Intervjuet varte i tretten minutter. Jentene var lette å kommunisere med. Oversikten over hva informantene sa, finnes i tabell 5.1-1 nedenfor. Jentenes stemmer var lette å skille fra hverandre, så jeg hadde ingen problem med å plassere informantene rett da jeg hørte på opptaket senere.

Tabell 5.1-1 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 1-3). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 1 (ikke)	Læreran ikke så god å planlegge når man har [...]. Æ trukke dem gjør det. Ikke no. [...] men det påvirka ikke språket mitt. Men æ huske det ikke så godt no lenger. Men vi har liksom ikke vært på sånn samme sted.
------------------------------	--

	<p>Det vakke egentlig den musikken han ville lage.</p> <p>Nei, ikke spesielt mye.</p> <p>Vi hadde det i forrige uka, hadde vi ikke?</p> <p>Nei, ikke spesielt mye.</p> <p>Sånn ting som vi ikke bryr oss om.</p> <p>Æ orke ikke lese det liksom.</p>
<p>Informant 2 (<i>ikkje</i>)</p>	<p>Æ orkakke.</p> <p>Så æ orka ikke.</p> <p>Ikke så veldig.</p> <p>[...], men æ ser ikke helt katti vi skal få bruk for det [...].</p> <p>Æ syns ikke det e spennanes.</p> <p>Heller ikke æ.</p> <p>Æ trur ikkje det?</p>
<p>Informant 3 (<i>ikke</i>)</p>	<p>[...], og ikke nede på skolen.</p> <p>Det hadde ikke blitt plass til alle der nede.</p> <p>Æ syns ikke det e spennanes.</p> <p>Det gjør dem nok ikke.</p> <p>Nei, ikke sånn at æ har bodd nån plass over lengre tid.</p> <p>Æ vet ikke helt.</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>[...] det ekke nåkka spesiell grunn.</p> <p>Æ ekke sånn fan av han.</p> <p>Har vikke det?</p>

Informant 1 snakket mest av jentene. Hun har bodd i Tromsø hele livet, med unntak av et halvt år. Da bodde hun i Danmark, og hun fortalte at hun kunne dansk flytende. Selv mener hun at det ikke har hatt påvirkning på hennes dialekt. I spørreskjemaet skriver hun at hun bruker *ikke* bestandig, både fordi det er naturlig for henne, men også fordi det er finere enn *ikkje*.

Informant 2 har også bodd i Danmark i et halvt år. I spørreskjemaet skriver hun at hun sier *ikkje*. Hun skriver videre at hun alltid bruker den formen, både fordi den er naturlig, men også fordi foreldrene sier det og fordi det er finere enn *ikke*. Hun sier derimot noe annet i intervjuet. Ifølge mine observasjoner bruker hun *ikke* flest ganger, men på slutten sier hun «æ trur *ikkje* det?». Hun blander altså mellom de to formene.

Informant 3 skriver i spørreskjemaet at hun alltid bruker *ikke*, og hun sier det er naturlig. Hun skriver også at hun brukte *ikke* de første årene på barneskolen, men skiftet fordi alle rundt henne brukte *ikke*. Intervjuet viser også at hun konsekvent bruker *ikke*.

5.1.2 Gruppe 2: Informant 4-5

Neste gruppe besto av tre gutter. Denne samtalen gikk ikke like lett som den forrige. Selv om intervjuet varte i nesten tretten minutter, observerte jeg få nektingsadverb i samtalen. Den ene av informantene snakker østlandsdialekt, og ble derfor kuttet fra undersøkelsen. Han hadde kun bodd i Tromsø de siste fem årene, og resten i Oslo. Jeg hadde ingen problem med å skille de to informantene som var igjen. Tabell 5.1-2 viser oversikten over bruken av nektingsadverbet for de to informantene. Begge informantene bruker *ikke* konsekvent.

Tabell 5.1-2 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 4-5). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 4 (blanding)</p>	<p>Æ va ikke.</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>Ikke no av teorien da.</p> <p>Ja, det ekke sånn stress egentlig.</p> <p>Også får man ikke lekse i det.</p> <p>Vi e jo ikke så mange da.</p>
<p>Informant 5 (blanding)</p>	<p>Nei, vi hadde ikke kledd oss ut.</p> <p>Æ kledde mække ut i det hele tatt.</p> <p>Ikke alle, men noen.</p> <p>Men du va vel ikke der når vi fikk det?</p> <p>Æ vet ikke.</p>

I spørreskjemaet skriver informant 4 at han blander mellom å bruke *ikke* og *ikkje*. I intervjuet bruker han konsekvent *ikke*. Han har bodd hele livet i Tromsø, bortsett fra to år der han bodde i Brøstadbotn. Begge foreldrene er derfra. Brøstadbotn ligger i Dyrøy kommune, sør for Tromsø. Han mener selv at han bruker *ikke* med vennene sine, og at han begynte å bruke formen da han begynte i barnehagen. Dette kan være grunnen til at han konsekvent bruker *ikke* i intervjuet, siden han var på skolen og ble intervjuet sammen med vennene sine. *Ikkje* bruker han hjemme med foreldrene, og når han snakker med andre fra Brøstadbotn.

Informant 5 skriver i spørreskjemaet at han skifter mellom å bruke *ikke* og *ikkje*. I intervjuet bruker han derimot konsekvent *ikke*. Han har bodd alle år i Tromsø, bortsett fra det

første året etter han ble født. Da bodde han i Stavanger. Moren er fra Halden og faren er fra Tromsø. Han mener at mor bruker *ikke* og at far bruker *ikkje*. Videre skriver han at han bruker *ikke* tilfeldig, og at vennene hans påvirker. Han sier at han noen ganger bruker *ikkje* og at han bruker det mest når han er på besøk i Stavanger.

5.1.3 Gruppe 3: Informant 6-9

Det neste intervjuet varte i fjorten minutter, og var med fire jenter. Jentene var pratsomme, og samtalen ble naturlig. Jeg sa på forhånd at jeg ville de skulle prate mest mulig, og ofte trengte jeg ikke stille dem spørsmål. Vi ser av tabell 5.1-3 at samtlige av informantene konsekvent bruker *ikke*.

Tabell 5.1-3 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 6-9). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 6 (ikke)</p>	<p>Æ har ikke egen hest.</p> <p>Æ e definitivt ikke best i gym.</p> <p>Så e det liksom ikke [...].</p> <p>Men da e det for at ikke folk har skrudd opp varmen.</p> <p>Æ vet ikke helt.</p> <p>Vi har ikke starta.</p> <p>Æ huske ikke.</p>
<p>Informant 7 (ikke)</p>	<p>Ikke hver dag.</p> <p>Nei, ikke nåkka spesielt.</p> <p>Du e nu ikke dårlig i gym?</p> <p>Vi har ikke starta vi heller.</p> <p>Visste du det ikke?</p> <p>Æ huskikke.</p> <p>Æ va egentlig på alle stasjonan æ ikke kunne tenke mæ.</p> <p>Æ trukke æ vil gå for eksempel bygg og anlegg.</p> <p>Det e no folk der som æ ikke like.</p>
<p>Informant 8 (ikke)</p>	<p>Æ vet ikke.</p> <p>[...] legg æ liksom ikke så mye krefta i liksom.</p> <p>Og hvis ikke, får vi sikkert anmerkning.</p> <p>Det e nån som ikke har piano hjemme.</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>Og ho hørte ikke etter.</p>

	Vi e veldig glad for å ikke være ute i friminuttan [...]. Hadde ikke nån brekt nåkka?
Informant 9 (<i>blanding</i>)	Vet ikke . Æ vet ikke . Da skakke hesten bære hoppe. Det e sikkert nån folk her du heller ikke like.

Informant 6 har foreldre som er fra Oslo og Frankfurt. Det kan ha hatt påvirkning på hennes dialekt, og er kanskje en grunn til at hun bruker *ikke*. Mest sannsynlig vil foreldrene hennes også bruke *ikke*, ut fra hvor moren kommer fra. Moren snakker mest sannsynlig østlandsdialekt, og i Oslo er det vanlig å bruke *ikke*. Det er vanskelig å si noe om hvilken form av nektingsadverbet faren hennes bruker. Man kan gå ut ifra at han har lært det norske språket fra informantens mor og derfor sier *ikke*, men det er kun antagelser. I spørreskjemaet skriver informanten at begge foreldrene bruker *ikke*. Hun skriver videre at hun bruker *ikke* alltid, og at grunnen er at det er naturlig, men også fordi venner bruker den formen. I intervjuet er hun konsekvent i bruken av *ikke*.

Informant 7 skriver i spørreskjemaet at hun alltid bruker *ikke*, og det samme viser intervjuet. Begge foreldrene til informanten er fra Tromsø, og hun har bodd her hele livet. Hun bruker den formen fordi både venner og foreldre bruker den. Det samme gjelder for informant 8. Hun er også en konsekvent *ikke*-bruker, og skriver også det i spørreskjemaet. Informanten har alltid bodd i Tromsø, og sier hun bruker *ikke* fordi det er naturlig.

Den siste informanten i gruppen skriver i spørreskjemaet at hun blander de to formene. Hun skriver: «Når æ va liten sa æ alltid *ikkje*. Sier det fortsatt av og til uten å tenke over det». Senere skriver hun om *ikkje* at hun brukte den formen helt til hun begynte i andre klasse. Hun skriver at begge formene blir brukt tilfeldig, emn at begge kommer naturlig. Det at hun skiftet form etter at hun begynte på skolen, viser at skolen kanskje har hatt innvirkning på skiftet. I intervjuet bruker hun konsekvent *ikke*, og blir derfor regnet som *ikke*-informant i statistikkutregningen.

5.1.4 Gruppe 4: Informant 10-13

Denne gruppen med informanter besto av fire gutter. Guttene var pratsomme, og det virket som at de gikk godt overens. Dette gjorde at samtalen ble trygg og naturlig. Den ene informanten pratet litt mindre enn de andre.

Tabell 5.1-4 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 10-13). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 10 (ikke)</p>	<p>Det er ikke mitt yndlingsfag.</p> <p>Æ vet ikke, men det æ får best karakter i e musikk.</p> <p>Æ ekke så [...].</p> <p>Æ likekke det.</p> <p>Æ syns ikke det va nåkka interessant.</p> <p>Han Justin Bieber, han tåle ikke bli tatt på.</p> <p>Æ vetikke.</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>Nei, æ veit ikke ka.</p> <p>Nei, ikke i det hele tatt.</p>
<p>Informant 11 (ikkje)</p>	<p>Nei, ikke nåkka spesielt.</p> <p>Det vet ække.</p> <p>Det vakke nåkka.</p> <p>Det ekke dårlig, det ekke dårlig.</p> <p>Det e ikkje nåkka artig å se på dem bli kjørt over på hjemmebane.</p> <p>Tingen e at TIL blirkje æ å dra å se på.</p> <p>Æ vil bo så nært som mulig for å ikkje få nåkka stress.</p> <p>Æ ville ikkje gjort det.</p> <p>Så det ville æ ikkje orka.</p>
<p>Informant 12 (ikke)</p>	<p>Det har ikke æ vært med på, men.</p>
<p>Informant 13 (ikke)</p>	<p>Æ hørikke på klassisk.</p> <p>Eller æ klarte ikke hele så.</p> <p>Det e jo masse sanga som ikke har [...].</p> <p>[...] altså som ikke har [...].</p> <p>Det e jo morsomt, men det e ikke for at æ har tenkt å gå musikklinja.</p>

Informant 10 var den mest pratsomme av guttene. Gjennom hele intervjuet bruker han *ikke*. Det skriver han også at han gjør i spørreskjemaet. Han har alltid bodd i Tromsø, og foreldrene hans er fra Tromsø og Kåfjord. Han mener selv at han snakker tromsødialekt. Han bruker alltid *ikke* og mener grunnen til det er at foreldrene hans påvirker han.

Informant 11 er spesiell. Han starter med å bruke *ikke* i den første delen av intervjuet. Senere skifter han til å bruke *ikkje*. Han blander altså de to formene, men i intervjuet skriver

han at han har er en *ikkje*-bruker. Videre skriver han at han alltid har brukt *ikkje* fordi det er mest naturlig for han, selv om begge foreldrene hans er fra Oslo.

Den neste informanten snakket lite i intervjuet. Mine funn fra lydopptaket viser at han bare brukte nektingsadverbet én gang. Da brukte han *ikke*. I spørreskjemaet skriver han også at han er en konsekvent *ikke*-bruker og at det er mest naturlig for han. Begge foreldrene hans er fra Tromsø. Siden jeg ikke har nok datamateriell til å bestemme om informanten er en *ikke*- eller en *ikkje*-bruker, er det naturlig å gå ut fra at han vet dette best selv. Jeg går derfor ut fra at han er en *ikke*-bruker.

Den siste informanten i gruppen, informant 13, hadde heller ikke frekvent bruk av nektingsadverbet, men de gangene han brukte det, var det *ikke* som ble brukt. I spørreskjemaet skriver han at han alltid bruker *ikke* og at det er naturlig for han. Han skriver også at han blir påvirket av venner og foreldre, og nevner til slutt at han synes *ikke* er finere enn *ikkje*.

5.1.5 Gruppe 5: Informant 14-15

Denne gruppen med informanter besto av tre jenter. En av informantene var fra Skjervøy. Hun hadde kun bodd i Tromsø i fem år sammenlagt, og ble derfor utelukket fra undersøkelsen. Informant 14 var en jente som hadde bodd i Tromsø i over sju år, men som jeg syntes hadde et innslag av trøndersk tonefall. Hun sa i intervjuet at hun har bodd halve livet i Trondheim og halve livet i Tromsø. I intervjuet skriver hun at hun snakker tromsødialekt, men har innslag fra trøndersk. Informanten sier at hun bruker *ikke* alltid og at det er det som faller henne naturlig.

Informant 15 har bodd i Tromsø hele livet. Hennes mor er fra Sør-Korea, mens hennes far er fra Oslo. I intervjuet bruker hun kun *ikke*, og dette skriver hun også som eneste form i spørreskjemaet. Hun skriver at hun alltid har brukt den formen fordi det føltes mest naturlig.

Tabell 5.1-5 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 14-15). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 14 (<i>ikke</i>)</p>	<p>Det vet vi ikke helt enda. Æ har ikke lyst til å flytte i det hele tatt. Æ like ikke å skrive. Det vet ække. Vi har ikke begynt.</p>
<p>Informant 15 (<i>ikke</i>)</p>	<p>Egentlig ikke. Æ vet ikke helt. Æ e ikke helt sikker.</p>

	<p>Ikke-ikke nu.</p> <p>Ikke sånn veldig.</p> <p>Æ like ikke å skrive.</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>Æ vet ikke helt.</p> <p>[...] men kanskje ikke passe sæ for andre.</p>
--	---

5.1.6 Gruppe 6: Informant 16-18

Den siste gruppen besto av tre gutter. De var enkle å kommunisere med. Vi snakket om fotball og om hvordan tilværelsen på skolen var. Alle tre guttene brukte nektingsadverbet ofte, og på grunn av toneleiet i stemmene deres var det enkelt å skille dem fra hverandre når jeg gikk gjennom lydopptaket. Tabell 5.1-6 nedenfor viser hvilken form av nektingsadverbet guttene brukte.

Tabell 5.1-6 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 16-18). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 16 (blanding)</p>	<p>Ikke populært nok.</p> <p>Anekke.</p> <p>Æ e ikke helt sikker på koffør.</p> <p>Æ fikk 2 på nåkka der æ ikke va der engang.</p> <p>Tel å ikke være der.</p> <p>Æ fikk 3 også engang æ ikke va der.</p> <p>Men det e ikke det no lenger.</p> <p>Ikke så ofte no lenger.</p>
<p>Informant 17 (blanding)</p>	<p>Æ veit ikk... ikke kjempebra.</p> <p>Han <navn> vakke borti han.</p> <p>Det ekke tull.</p> <p>Men det ekke tull.</p> <p>Vi hadde ikkje fått oppgava [...] så vi visste ikke helt.</p> <p>Det har æ ikke.</p> <p>Han ba dem om å stoppe, og så gjør dem ikke det.</p> <p>Men vi bodde ikkje der.</p> <p>Han e ikke god.</p> <p>Hvis vi ikke gjør det, så [...].</p> <p>Det har jo ikkje vært bra.</p> <p>Og det e ikkje lov å bruke nåkka fra andre sanga.</p>

Informant 18 <i>(ikke)</i>	Æ vet ikke helt. Det vet æ heller ikke . Vi spille nierfotball, ikke ellverfotball. Æ vet ikke enda. Æ har egentlig ikke nåkka å si om det. Æ bryr mække .
--------------------------------------	---

Informant 16 sier konsekvent *ikke* i intervjuet. I spørreskjemaet skriver han at han blander de to formene. Han sier selv at han snakker tromsødialekt, men at han kan blande med senjadialekt fordi foreldrene hans kommer derfra. Videre skriver han at han bruker *ikke* når han er med venner og i klasserommet. Han skriver i spørreskjemaet at han bruker *ikke* på grunn av skolen, og at han brukte *ikkje* mer før. Nå bruker han *ikkje* hjemme fordi foreldrene bruker det.

Informant 17 blander mellom de to formene gjennom hele intervjuet. I følge det han skriver i spørreskjemaet, er informanten fullstendig klar over at han blander. Foreldrene hans er begge fra Tromsø, og han sier at han bruker *ikkje* mer hjemme. Det kan kanskje komme av at foreldrene hans bruker den formen. Han sier at han bruker *ikke* tilfeldig, men at han begynte å bruke den formen da han begynte på skolen. Han skriver at *ikkje* er det som tilhører hans egentlige dialekt.

Den siste informanten fra Sommerlyst skole er en gutt som har bodd i Tromsø hele livet, bortsett fra ett år på Finnsnes. Han bruker *ikke* gjennom hele intervjuet, og skriver også det i spørreskjemaet. Han skriver at han alltid bruker *ikke* og at foreldrene påvirker han til det.

5.1.7 Oppsummering: Sommerlyst skole

Jeg intervjuet tilsammen 18 elever fra Sommerlyst skole. Dessverre var det én informant som ikke ble intervjuet, men som kun svarte på spørreskjemaet. Jeg har derfor ikke grunnlag til å vite hva hun bruker i tale, men ifølge spørreskjemaet er hun en *ikke*-bruker. Hun skriver at hun bruker *ikke* fordi det er naturlig, men også fordi det er finere enn *ikkje*. Selv om hun skriver at hun konsekvent bruker *ikke*, skriver hun også at hun en sjelden gang bruker *ikkje*, men at det nesten aldri skjer. Jeg har valgt å ta med denne informanten i de statistiske resultatene som en *ikke*-informant, og i resultatene vil det altså stå at det var 19 informanter fra Sommerlyst skole, men at kun 18 av dem ble intervjuet.

Før jeg gjorde undersøkelsen hadde jeg forventninger om å finne flest informanter som brukte *ikke* som nektingsadverb. Etter intervjuene var ferdige og funnene var satt inn i oversiktlige tabeller, fant jeg ut at ingen av informantene på Sommerlyst brukte *ikkje*

konsekvent. To informanter skrev i spørreskjemaet at de kun brukte *ikkje*, men i intervjuene blandet de formene. Den ene *ikkje*-informanten brukte *ikke* konsekvent helt mot slutten av intervjuet. Da sa hun «æ trur *ikkje* det?». Fem av informantene fra Sommerlyst skole skrev i spørreskjemaet at de blandet formene, mens bare tre blandet formene i intervjuene. Se tabell 5.1-7 for oversikt over hvilken form informantene skrev i spørreskjemaet at de brukte, kontra hva de brukte i tale under intervjuene.

Tabell 5.1-7 – Oversikt over informantenes bruk av nektingsadverb i spørreskjema og intervju. Prosenttallene viser andelen av informanter innad på skolen.

Spørreskjema (antall / prosent)	Intervju (antall / prosent)
Ikke: 12 / 63,2 %	Ikke: 15 / 83,3 %
Ikkje: 2 / 10,5 %	Ikkje: 0 / 0 %
Blanding: 5 / 26,3 %	Blanding: 3 / 16,7 %
<u>Totalt: 19 / 100 %</u>	<u>Totalt: 18 / 100 %</u>

Tabellen viser at informantene rapporterer at de er flere *ikkje*-brukere enn den faktiske bruken viser i intervjuene. Ingen av informantene her var konsekvente *ikkje*-brukere, mens hele 83,3 % av informantene brukte *ikke* konsekvent. Bare 16,7 % blandet formene i intervjuet.

5.2 Langnes skole

På Langnes skole fikk jeg utfordringer med tiden jeg fikk utdelt, da jeg kun fikk én skoletime på meg til å både intervju informantene og gi dem spørreskjema. Til sammen var det 21 informanter jeg skulle rekke over, og dette ble utfordrende. Jeg bestemte meg for at mengden informantbesvarelser var viktigere enn kvaliteten i intervjuene, og noen informanter fikk derfor ut spørreskjemaene med en gang de kom ut i gruppene. Siden elevene fikk vite hva jeg så etter med en gang, er det en mulig feilkilde som må betraktes. Intervjuene ble heller blir like fyldige som på de andre skolene siden informantene måtte skrive mens de snakket.

5.2.1 Gruppe 1: Informant 19-22

Den første informantgruppen besto av fem jenter, og intervjuet varte i omtrent tolv minutter. Jeg ga jentene beskjed om å prate mye, samtidig som de svarte på spørreskjemaet. Jentene snakket om spørreskjemaet og hjalp hverandre med å svare. Fordi de pratet i munnen på hverandre, ble det vanskelig for meg å skille dem. Det var også vanskelig å luke ut nektingsadverbene i samtalen. Alle informantene brukte kun *ikke*, så derfor har jeg samlet alle

informantene og nektingsadverbene de brukte i èn og samme oversikt. Èn av informantene ble utelukket fra undersøkelsen siden hun hadde bodd borte fra Tromsø i over sju år. Hun mente selv at hun snakket altadialekt. Heldigvis hadde hun et tonefall som var enkelt å skille fra de andre, og dermed er transkripsjonen av hennes tale fjernet fra tabellen nedenfor.

Siden informantene fikk utdelt spørreskjemaet underveis i intervjuet, fikk jeg høre hvilke tanker de hadde rundt temaet. En av jentene sa at hun synes «*ikke* e meir reint» enn *ikkje*. En av de andre informantene var overrasket over at det tradisjonelt brukes *ikkje* og at innbyggere i Tromsø fortsatt bruker det; «e det vanlig å si *ikkje*?».

Tabell 5.2-1 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 19-22). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 19-22	<p>Æ vet ikke.</p> <p>Ikke æ.</p> <p>Hvis du ikke sir «<i>ikkje</i>» eller «<i>ikke</i>» [...]</p> <p>Skal man hoppe over «<i>ikkje</i>-greian» om man ikke [...]</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>Æ vet ikke.</p> <p>Det trur ække blir så artig.</p> <p>Ikke som æ vet om.</p> <p>Æ vet ikke, ho e fra Senja.</p> <p>Og æ skjønne ikke koffør ho mamma og han pappa [...]</p>
------------------------	--

Ved at jentene fortalte så mye om seg seg, gjorde det at det ble enklere for meg å koble spørreskjema til riktig informant. Èn av informantene fra intervjuet sa at hun hadde bodd i Australia i ett år, og det var kun én av informantene fra Langnes som hadde svart akkurat det. Derfor kaller jeg henne «informant 19». I spørreskjemaet skriver hun at hun alltid har brukt *ikke*. Foreldrene hennes kommer fra Glomfjord i Nordland og Bærum, og hun skriver at hun bruker *ikke* blant annet fordi foreldrene gjør det. Andre grunner til at hun bruker *ikke*, er at vennene hennes gjør det og at det er finere enn *ikkje*.

Den neste jenta, som jeg har valgt å kalle «informant 20», har foreldre fra Svolve og Drammen, og det var det også kun én informant som hadde svart. Hun har alltid bodd i Tromsø og skriver at hun bruker *ikke* konsekvent. Hun skriver at hun alltid bruker den formen fordi det faller henne naturlig. Informant 21 hadde foreldre fra Senja og Harstad. Hun skriver også at hun bruker *ikke* konsekvent, og at det er naturlig for henne. Alle informantene nevnt til nå i denne gruppen har skrevet at de brukte *ikke*, og det gjorde de også i intervjuet.

Jeg la merke til informant 22. Hun pratet mye, og hun var den aller første som brukte nektingsadverbet, og da brukte hun *ikke*. Da hun kom til spørsmålet om hvilket nektingsadverb hun bruker, sier hun «æ blande, men æ sir mest *ikkje*». Selv om hun bruker *ikke* i intervjuet, kan det godt hende at hun bruker *ikkje* ellers.

5.2.2 Gruppe 2: Informant 23-26

Denne informantgruppen besto av fire jenter. Intervjuet varte i litt over tretten minutter. Først fikk informantene prate fritt som de ville, men omtrent midt i intervjuet fikk de utdelt spørreskjemaet. I tabell 5.5-2 nedenfor viser oversikten over hva informantene sa under intervjuet.

Tabell 5.2-2– Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 23-26). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 23 (ikke)	Æ vet ikke , æ trur det sku komme en til. Han pappa e på en måte ikke fra Harstad. Nei, æ har ikke det.
Informant 24 (ikke)	Fordi æ like det ikke så godt. Æ blei litt irritert siden dem ikke klarte å score mål. Dem va så nært mange ganga, og så scorte dem ikke .
Informant 25 (blanding)	Æ vet ikke helt ka han pappa jobbe som. Æ sir «ikkje» og «ikke» [...], åja, æ så det ikke . Ikke så mye.
Informant 26 (ikke)	Æ vet ikke . Men æ vet ikke om æ snakke tromsøværing.

Informant 23 har foreldre som begge kommer fra Harstad kommune. Hun har bodd hele livet i Tromsø og har alltid brukt *ikke* som nektingsadverb. Hun skriver at det er naturlig for henne å bruke den formen, men også at hun blir påvirket av venner og foreldre. I intervjuet bruker hun også kun *ikke*. Den neste informantene svarer mye av det samme om språkbruken, men foreldrene til informant 24 kommer fra Bergen og Trondheim. Informant 24 har også alltid bodd i Tromsø, og skriver at hun bruker *ikke* konsekvent. Det har hun alltid gjort, og det føles mest naturlig. Hun bruker kun *ikke* i intervjuet.

Både informant 25 og 26 har foreldre som kommer fra Tromsø. Informant 25 har bodd i Tromsø i åtte år, men mener selv at hun snakker tromsødialekt. I spørreskjemaet skriver hun at hun blander de to formene. *Ikke* bruker hun med venner og i klasserommet, mens *ikkje* bruker

hun hjemme. Hun mener at vennene har påvirket henne til å bruke *ikke*, og at dette skjedde da hun var rundt ni år. Da denne informanten fikk utdelt spørreskjemaet under intervjuet, sa hun at hun bruker både *ikkje* og *ikke* og lurte på hvor hun skulle skrive det i intervjuet. Da svarte jeg henne at hun kunne krysse av for at hun blandet formene, og da svarte hun «Åja, æ så det *ikke*». I intervjuet bruker hun også ellers bare *ikke*, men det kan fortsatt hende at hun blander formene, og at hun bruker *ikkje* når hun er hjemme, noe hun skriver i spørreskjemaet.

Den siste informanten har bodd i Tromsø i alle år. I spørreskjemaet skriver hun at hun bruker *ikke* og at det både er naturlig for henne, men også at det er finere enn *ikkje*. De to gangene hun brukte nektingsadverbet, var det *ikke* hun brukte.

Vi ser av funnene ovenfor at alle jentene er brukere av *ikke*, men at det er mulig at siste informant skifter nektingsadverb når hun drar hjem. Siden den faktiske bruken viser at hun ikke bruker *ikkje*, så hun vil i statistikken bli oppført som en *ikke*-informant.

5.2.3 Gruppe 3: Informant 27-31

Den tredje informantgruppen besto av fem gutter. I ettertid var det greit å koble informant til riktig spørreskjema. I tillegg hadde jeg skrevet i notatene mine fra besøket at alle sa *ikke*, bortsett fra den ene informanten som kun sa *ikkje*. Dette stemte også da jeg gjennomgikk intervjuene i ettertid. Guttene var pratsomme og de brukte nektingsadverbet mye. Jeg startet med å intervju dem uten å avsløre hva jeg så etter, og fikk heldigvis en samtale med guttene der de brukte nektingsadverbene mye. Omtrent midtveis ga jeg dem spørreskjemaet. På dette tidspunktet hadde jeg det travelt, så jeg sa at de kun trengte å besvare avgrensingsspørsmålene. Tabell 5.2.3 viser oversikten over hva informantene svarte.

Tabell 5.2-3 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 27-31). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 27 (ikke)</p>	<p>Spille fotball, men ser ikke kampa egentlig. Æ kan ikke akkurat si at æ e best i det. Det e faen ikke du. Det e kjedelig og æ trukke nåkka på det. Æ e ikke kristen [...] [...] så æ trur ikke på det. Det e ikke så veldig artig nu.</p>
<p>Informant 28 (ikke)</p>	<p>Nei, det vet æ ikke. Det hete ikke RLE lenger.</p>

	Nei, det vet ække . Æ vet ikke kor farn min e ifra.
Informant 29 (ikke)	Æ vet ikke . Æ vet ikke . Æ har egentlig ikke nåkka svar til spørsmål 15.
Informant 30 (blanding)	Så e dem ikke så streng. Nei, ikke som æ vet i hvert fall. Æ vet ikke ka ho mamma jobbe med.
Informant 31 (blanding)	Du kan ikkje si turn [...] Førr det ekje [...] [...] og det ekje alle som vet det. Hvess man ikkje veit kor dem e ifra? Mmm, ikkje opprinnelig

Den første informanten i gruppen, informant 27, bruker *ikke* gjennom hele intervjuet. I spørreskjemaet skriver han at han alltid har gjort det og at det er naturlig for han. På spørsmålet om hvorfor han er glad i sin egen dialekt, skriver han «Fordi æ e mye kulere enn *jeg*». Informant 28 skriver i spørreskjemaet at han har bodd i Tromsø hele livet. Foreldrene hans er fra Namsos og Askim. I intervjuet bruker han *ikke* hver gang han bruker nektingsadverbet, og skriver også i spørreskjemaet at han er en *ikke*-bruker. *Ikke* har han alltid brukt fordi det har vært mest naturlig. Det samme gjelder for informant 29. I intervjuet bruker han *ikke* konsekvent og i spørreskjemaet skriver han at det er det han bruker til vanlig. På spørsmålet om hvorfor han tror at flere unge i dag bruker *ikke*, skriver han «fordi foreldrene deres har begynt å gjøre det». Denne informanten har en forelder fra Tromsø, så det er en mulighet for at han bruker sin egen forelder som eksempel.

Gjennom hele intervjuet bruker informant 30 *ikke*, men en av de andre informantene sa i intervjuet at de hadde hørt han si *ikkje*. Han mener det samme selv, og har ført opp i spørreskjemaet at han blander de to formene. Han skriver videre at han alltid bruker *ikke*, men også at han alltid bruker *ikkje*. Begge formene bruker han fordi det er naturlig, men siden han ikke sa *ikkje* i intervjuet, blir informanten regnet som *ikke*-bruker.

Den siste informanten i gruppen, informant 31, var den eneste *ikkje*-brukeren i denne gruppen. Selv om han er konsekvent i sin bruk, har han krysset av for at han blander de to variantene. Han har til og med satt et ekstra kryss på at han bruker *ikke*. Han skriver at han bruker *ikke* med venner, i klasserommet og hjemme. Han bruker varianten fordi det er naturlig,

foreldrene sier det og vennene sier det. *Ikkje* bruker han med venner og tilfeldig. Selv om informanten mener han blander, viser intervjuet at han faktisk kun bruker *ikkje*. I statistikken over nektingsadverbene fra intervjuene blir han oppført som en av *ikkje*-informantene.

5.2.4 Gruppe 4: Informant 32-37

Siden det var kort tid igjen, ble de siste informantene samlet i en gruppe på seks. Alle informantene var gutter og hadde bodd i Tromsø hele sitt liv. Intervjuet varte i ni minutter, og guttene fikk utdelt spørreskjemaet med en gang intervjuet startet. Fordi de ble så opptatt av å svare på spørreskjemaet, ble det lite snakk og få nektingsadverb ble brukt. Tre av informantene brukte nektingsadverbet kun én gang, og informantenes nektingsadverb blir vurdert ut ifra det de bruker den ene gangen. Tabell 5.2.4 viser oversikten over hva hver enkelt informant svarte.

Tabell 5.2-4 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 32-37). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 32 (<i>ikkje</i>)	Gidda ikke . E ikke EM hvert tredje år?
Informant 33 (<i>blanding</i>)	Æ har ikke bodd nån andre plassa. Æ vet ikke om æ snakke tromsøværing.
Informant 34 (<i>ikke</i>)	Æ vet ikke om æ skreiv navnet mett?
Informant 35 (<i>blanding</i>)	Det e ikke sånn ringeklokke på skolen her.
Informant 36 (<i>ikke</i>)	E det ikke sånn at vi skal gjennom atten krona i uka?
Informant 37 (<i>blanding</i>)	Æ /vetfə/. E dukke fra Norge?

Informant 32 bruker *ikke* gjennom hele intervjuet, men i spørreskjemaet har han skrevet at han kun bruker *ikkje*. Det viser seg altså at hans rapporterte bruk ikke stemmer overens med hans faktiske bruk. Foreldrene hans er fra Vannøya og Lakselvdalen. Han skriver ingenting om hvorfor han sier *ikkje*. Informant 33 bruker også konsekvent *ikke* i intervjuet, men skriver i spørreskjemaet at han blander formene. Foreldrene hans kommer fra Finnmark og Oslo, som begge er språkområder som bruker *ikke*. Han skriver at han synes begge varianter er naturlige

og at det er tilfeldig når han bruker dem. I tillegg synes han at *ikke* er finere enn *ikkje*, så det kan være grunnen til at han velger å bruke *ikke* i intervjuet.

Informant 34 bruker kun nektingsadverbet én gang og da brukte han *ikke*. Det samme skriver han at han gjør. Foreldrene hans er fra språkområder som typisk bruker *ikke*, henholdsvis Kautokeino og Bodø. Siden han skriver i spørreskjemaet at han alltid bruker *ikke* alltid, både med venner, i klasserommet og hjemme fordi det er naturlig, er det ingen grunn til å tro at han bruker noe annet. Akkurat det samme gjelder for informant 36, bare at hans foreldre er fra Tromsø. Han skriver at han bruker kun *ikke* fordi det føles naturlig. Det er ingen grunn til å tvile på at han bruker noe annet, selv om dokumentasjonen av nektingsadverbbruken hans er relativt liten.

Informant 35 bruker også nektingsadverbet bare én gang, og da sier han *ikke*. I spørreskjemaet skriver han at han blander. Han mener at det er tilfeldig når han bruker *ikke*, men at han bruker *ikkje* fordi vennene hans gjør det. Fordi han bare bruker nektingsadverbet én gang, er det fullt mulig at han blander de to formene, men det kan jeg ikke ta utgangspunkt i. Jeg må bygge statistikken på hva informantene bruker i intervjuet, og denne informanten blir derfor en *ikke*-informant.

Den siste informanten, informant 37, bruker nektingsadverbet i to sammenhenger. Den første gangen sier han «/vetʃə/», som er en sammentrekning av *veit* og *ikkje*. Senere i intervjuet sier han «dukke», som er en sammentrekning av *du* og *ikke*. I spørreskjemaet skriver han selv at han blander. Han skriver at det er tilfeldig når han bruker *ikke*, men at bruker *ikkje* hjemme, fordi foreldrene bruker det, og på skolen, fordi vennene bruker det. I tillegg synes han *ikkje* er finere enn *ikke*. Foreldrene hans er fra språkområder der det har vært typisk å bruke *ikkje*, nemlig Lofoten og Andenes.

5.2.5 Oppsummering: Langnes skole

Til tross for trange tidsrammer på Langnes skole fikk jeg verdifull informasjon fra nitten forskjellige informanter. Enkelte fikk jeg mye dokumentasjon fra, andre noe mindre. Alle informantene fra Langnes svarte på alle spørsmålene i spørreskjemaet, men enkelte svar på utfyllingsspørsmålene mangler. Jeg har derfor ikke fått svar på alle *hvorfor*-spørsmål, noe som gjør at presentasjonen av enkelte informanter blir noe tynnere enn av informantene på de andre skolene.

I følge svarene i spørreskjemaene brukte elleve av nitten informanter konsekvent *ikke*, noe som representerer størstedelen av klassen. Kun én informant mener han bruker *ikkje*, og

resten mener de blander. Den faktiske bruken i intervjuene er ikke lik den rapporterte bruken, noe som er helt normalt. Intervjuene viste at det var flere konsekvente *ikke*-brukere enn det spørreskjemaet viste. Seks av informantene som skrev at de blandet de to formene, brukte kun *ikke* i intervjuet. Prosentandelen *ikke*-informanter økte derfor noe, som tabell 5.2.5 viser. Det som også er interessant, er at den eneste av informantene som var konsekvent *ikkje*-bruker, skrev at han blandet de to formene, mens den eneste av informantene som skrev at han var en *ikkje*-bruker, brukte kun *ikke* i intervjuet.

Tabell 5.2-5 – Oversikt over informantenes bruk av nektingsadverb i spørreskjema og intervju. Prosenttallene viser andelen av informanter innad på skolen

Spørreskjema (antall / prosent)	Intervju (antall / prosent)
Ikke: 11 / 57,9 %	Ikke: 17 / 89,5 %
Ikkje: 1 / 5,3 %	Ikkje: 1 / 5,3 %
Blanding: 7 / 36,8 %	Blanding: 1 / 5,3 %
<u>Totalt: 19 / 100,0 %</u>	<u>Totalt: 19 / 100,1 %</u>

5.3 Kroken skole

Under intervjuene på Kroken skole opplevde jeg en del støy fra gangene utenfor intervjurommet, og derfor var enkelte av intervjuene utfordrende å transkribere. Jeg fikk to skoletimer til å bruke på undersøkelsen min.

5.3.1 Gruppe 1: Informant 38-40

Intervjuet med disse tre jentene varte i 12 minutter. Først snakket vi litt om hva de gjorde på fritiden og hvilke interesser de hadde. Jentene var vanskelige å kommunisere med, og når de svarte på spørsmål, var svarene korte. For å klare å koble sammen jentene med svarene de hadde gitt på spørreskjemaet, spurte jeg dem om hva foreldrene jobbet med og om jentene brukte *ikke* eller *ikkje*. Samtlige av jentene fortalte at de *blandet* de to formene. Tabell 5.3-1 viser oversikten over hvilken form jentene brukte i intervjuet. Den siste rubrikken «Informant 38-39-40» viser de utsagnene jeg ikke klarte å plassere på rett informant. Jeg mener selv at informant 40 hadde en lettere stemme å plassere, derfor tilhører de ukjente utsagnene mest sannsynlig informant 38 og 39. Av tabellen ser vi at samtlige av jentene brukte *ikke* i intervjuet.

Tabell 5.3-1 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 38-40). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 38	Æ vet ikke korsn linja æ skal gå på.
---------------------	---

<i>(blanding)</i>	Æ vet ikke .
Informant 39 <i>(blanding)</i>	Eller æ ikke sikker. Næi ikke så mye. Æ vet ikke . E ikke ho same?
Informant 40 <i>(blanding)</i>	Æ vet ikke . Æ vet ikke helt enda. Æ klare ikke bestemme mæ. Ikke sånn veldig. Ikke helt enda. Ikke så ofte.
Informant 38-39-40	Næi, æ e ikke helt sikker. Æ vet ikke . Æ vet ikke . Æ vet ikke æ bære blande. Nææ, æ vet ikke .

Jentene har alle bodd i Tromsø hele livet. Begge foreldrene til informant 39 er fra Tromsø, mens både informant 38 og informant 40 har minst én forelder fra Troms fylke, henholdsvis Storfjord og Harstad. Det som er interessant er at både informant 38 og 40 mener at de brukte kun *ikkje* før, mens de siste årene på skolen har fått dem til å skifte til *ikke*. Informant 39 sier også at hun sa *ikkje* fra hun var liten, men har ikke svart på hvor lenge hun har brukt *ikke*. Hun mener også at *ikkje* er finere enn *ikke*, og at *ikke* høres litt rart ut. Selv om intervjuet viser at jentene konsekvent bruker *ikke*-formen, oppgir alle at de blander.

5.3.2 Gruppe 2: Informant 41-43

I denne gruppen med informanter var det egentlig én gutt til. Han oppfylte ikke kravene som gyldig informant, da han hadde bodd i Lyngen hele sitt liv. Informanten hadde kun bodd i Tromsø i et halvt år før dette intervjuet. Intervjuet varte i 13 minutter. Guttene var lettere å kommunisere med enn jentene. Tabell 5.3-2 viser oversikten over nektingsadverbene informantene brukte i setninger i intervjuet. De setningene med nektingsadverbet som faller inn i boksen til «Informant 41-42-43», er de setningene jeg ikke klarte å tilskrive en bestemt informant.

Tabell 5.3-2 – Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 41-43). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 41 (ikke)	Æ veit ikke . Ehh, æ veit ikke . Øøh, æ veit ikke .
Informant 42 (ikke)	Æ veit ikke . Æ /vetfø/ heilt ka æ skal si.
Informant 43 (ikke)	Nei, æ e ikke helt sikker. Egentlig ikke så mange ting. Nei, ikke egentlig. Ikke så langt unna Bodø.
Informant 41-42-43	Næ, ikke så ofte. Nei, ikke egentlig.

Da jeg til slutt spurte guttene om hvilken form av nektingsadverbet de bruker, sa alle tre informantene at de brukte *ikke*. Dette stemte også med mine resultat, med unntak av informant 42 som brukte den sammentrukne formen av *vet* og *ikkje*, nemlig /vetfø/. Spørreskjemaet guttene fikk utdelt, viser at alle bruker *ikke*. Siden informant 42 ikke bruker nektingsadverbet så mye i intervjuet, er det vanskelig å si om dette er noe han bruker konsekvent, og i statistikken blir han regnet som *blanding*-informant.

5.3.3 Gruppe 3: Informant 44-46

Også i denne gruppen falt én av informantene bort fra undersøkelsen. Informanten hadde vokst opp i Oslo, og hadde bodd der i mer enn sju år. Hun snakket helt tydelig ikke tromsødialekt, men oslodialekt. Resten av gruppen besto av to gutter og en jente. Intervjuet varte i 13 minutter, men det var færre forekomster av nektingsadverbet her i forhold til i de andre gruppene. Det var god og avslappet stemning i dette intervjuet, og jeg er trygg på at elevene følte de kunne snakke fritt. I tabell 5.3-3 er det en oversikt over hvilke former de brukte. Her klarte jeg å skille ut alle stemmene, og dermed er nektingsadverbene riktig plassert hos hver informant.

Tabell 5.3-3 – Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 44-46). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 44 (blanding)	Æ syns heller ikke det e så vanskelig. Æ veit ikke . Æ veit ikke .
Informant 45	Æ syns ikke det e så vanskelig egentlig.

(ikke)	
Informant 46 (blanding)	Æ veit ikke . Du spelle, men ikke innebandy. Altså, mest fordi æ ikke har fått de nye spellan enda. Æ vet ikke om det kan sammenlignes. Æ hakke tellinga.

Av tabellen ser vi at det var informant 46 som brukte nektingsadverbet mest. Informant 45, den ene jenta, hadde bare én forekomst av nektingsadverbet. Da jeg spurte henne om hvilket nektingsadverb hun brukte, sa hun at hun konsekvent bruker *ikke*.

Guttene, informant 44 og 46, skriver i spørreskjemaet at de blander de to formene, selv om jeg observerte at de kun brukte *ikke*. Informant 44 oppgir at begge foreldrene er fra Tromsø. Han skriver også at han snakker en blandingsdialekt, men oppgir ikke hvilke dialekter han blander. I spørreskjemaet oppgir han at han hadde bodd i Kongsberg nesten to år. Dette kan ha vært med å forme dialekten hans noe. Han skriver også at han bruker *ikke* når han er med venner og hjemme, mens *ikkje*-bruken er mer tilfeldig. Han mener også at han alltid har brukt begge formene.

Informant 46 fortalte i intervjuet at han hadde bodd veldig mange plasser i Tromsø, og at han også hadde bodd i Finnmark i ett år. Begge foreldrene er fra Vannøya i Troms fylke. Informanten mener han bruker *ikke* når han snakker med folk som ikke er fra Tromsø, og at det ellers er tilfeldig når han bruker formen. Han skriver at han bruker *ikkje* tilfeldig, og understreker i spørreskjemaet at han bruker *ikkje* av *andre grunner*, men han har ikke oppført hvilke andre grunner som gjør at han bruker den formen. Hans spørreskjema er ikke helt utfyllt, og han har ikke svart på hvor lenge han har brukt formene.

5.3.4 Gruppe 4: Informant 47-53

Resten av informantene ble samlet i én siste gruppe, og det var noe utfordrende å skille mellom informantene. Det positive er at det var en blanding av både gutter og jenter, så det gjorde det lettere å skille ut jentestemmer og guttestemmer, som igjen gjorde det lettere å plassere spørreskjema til riktig informant.

Intervjuet varte i nesten 15 minutter. Selv om jeg hadde mange informanter, fikk jeg ganske enkelt tilskrevet de forskjellige informantene de stemmene jeg mener tilhører hver enkelt. Informantene snakket i rekkefølge, og hadde ulike stemmer. I tabell 5.3-4 finnes oversikten over hvilken informant som brukte hvilket nektingsadverb. I den siste kolonnen

«Informant 50-51-53» har jeg samlet de setningene som det var vanskeligst å plassere. Noe av det jentene sa var vanskelig å plassere til riktig informant.

Tabell 5.3-4 – Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 47-53). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 47 (ikke)</p>	<p>Fordi æ ikke blir å trenge det. Æ /vetfø/.</p>
<p>Informant 48 (blanding)</p>	<p>Æ trukke æ har et. Æ ekke så god til andre ting. Og det betyr heller ikke at æ like det. Æ har egentlig ikke løst å lære om det. Føle ikke at det e nødvendig for mæ. Det vet æ ikke. Æ hakke planlagt i det hele tatt. Æ hakke kommen på nåkka.</p>
<p>Informant 49 (ikkje)</p>	<p>Vi får ikkje nært nok tid. Ikkje i det heletatt. Vi treng ikkje høre om kristendommen hele tida. Æ fulgte ikkje med, ka spelte du? Nei, faktisk ikkje. Ikkje det heller.</p>
<p>Informant 50 (blanding)</p>	<p>Æ kan ikke. Men det har ikkje alltid [...]. Æ vet ikkje. Næ, æ vet ikke. Nei, ikkje egentlig.</p>
<p>Informant 51 (ikke)</p>	<p>Det e fordi du ikke spille gitar. Pinnekjøtt e ikke godt. Æ vet ikke. Nei ikke egentlig. Æ like å ta bilda, men æ vil egentlig ikke [...].</p>
<p>Informant 52 (ikkje)</p>	<p>Læreran ekje dårlig! Æ føle ikkje at det e. Det ekje bare på grunn av faget [...]. Ikkje sikker. Ikkje profesjonell. Hvis ikkje blir det stress.</p>

<p>Informant 53 (ikke)</p>	<p>Eller nei, egentlig ikke. Han vet jo ikke ka han snakke om. I år har vi ikke lært så mye om religiona [...]. Man skal ikke spise det. Vet ikke. Hvis du ikke vet ka du vil bli.</p>
<p>Informant 50-51-53</p>	<p>Æ syns ikke sånn der ribbe e godt. Ikke kjøttet. Ja, men det e ikke godt.</p>

Det er mange interessante informanter i denne gruppen. Informant 47 bruker *ikke* i intervjuet, bekrefter dette i spørreskjemaet, men bruker /vet/ə/ som sammentrukket form av *vet ikke*. Han blir derfor regnet som en *blanding*-informant. Informant 48 trekker ofte sammen verbene *trur/er/har* med *ikke*. Han er konsekvent i bruken av *ikke* ellers i intervjuet. I spørreskjemaet derimot skriver han at han blander de to formene. Han sier at han bruker *ikke* tilfeldig, mens han bruker *ikkje* i klasserommet, hjemme og tilfeldig.

Informant 50, ei jente som har bodd i Tromsø hele livet, skriver i spørreskjemaet at hun blander. Det viser også intervjuet. Da jeg snakket med henne om hva hun vil studere, brukte hun i det ene øyeblikket *ikke* og i det neste *ikkje*. Hun hadde flere forekomster av *ikkje* enn *ikke*. I spørreskjemaet skriver hun at hun alltid har brukt *ikkje*, men i slutten av barneskolen begynte hun å blande de to formene. På spørsmålet om når hun bruker *ikke*, svarer hun «med venner», og oppgir at «det er finere enn *ikkje*» som grunn at hun bruker formen. Foreldrene bruker *ikkje* og derfor bruker hun det hjemme. I tillegg føler hun at *ikkje* er mest naturlig. I denne gruppen var det hele tre personer som brukte *ikkje*.

5.3.5 Oppsummering: Kroken skole

Ifølge spørreskjemaene som informantene fra Kroken skole fylte ut, var Kroken den skolen med færrest *ikke*-brukere. Sju av informantene mente de brukte *ikke* alene, noe som utgjorde 43,8 % av skolen. Da jeg var ferdig med intervjuene, viste det seg at den faktiske bruken av *ikke* var mye høyere. Intervjuene viser at det ikke bare var sju som bruker *ikke* konsekvent, men tretten. Den faktiske bruken av *ikke* var høyere enn den rapporterte bruken. Seks av informantene som skriver at de blander formene, bruker kun *ikke* i intervjudelen. Prosentandelen *ikke*-informanter fra Kroken skole er derfor 81,3 %. Prosentvis har alle skolene nesten like stor andel *ikke*-bruk.

Det er fortsatt bare to informanter som bruker *ikkje*, noe som stemte overens med svarene i spørreskjemaet. Da jeg sjekket i notatene, viste det seg å være de samme to personene. Informantene har altså vært klar over sin egen *ikkje*-bruk. Det var stor forskjell mellom den rapporterte bruken av *ikke* og den faktiske bruken, mens *ikkje*-bruken var riktig rapportert.

Tabell 5.3-5 – Oversikt over informantenes bruk av nektingsadverb i spørreskjema og intervju. Prosenttallene viser andelen av informanter innad på skolen

Spørreskjema (antall / prosent)	Intervju (antall / prosent)
Ikke: 7 / 43,8 %	Ikke: 11 / 68,8 %
Ikkje: 2 / 12,5 %	Ikkje: 2 / 12,5 %
Blanding: 7 / 43,8 %	Blanding: 3 / 18,8 %
<u>Totalt: 16 / 100,0 %</u>	<u>Totalt: 16 / 100,0 %</u>

5.4 Storelva skole

På Storelva skole fikk jeg gjøre undersøkelsen i to skoletimer, til sammen 90 minutter. Gruppen jeg fikk her var tiendeklasseelever, og til sammen var de 19 informanter. Deretter fikk elevene utdelt spørreskjemaet.

5.4.1 Gruppe 1: Informant 54-56

Denne gruppen besto av tre jenter. Intervjuet varte i nesten elleve minutter. Jentene var lette å kommunisere med, og de snakket ofte i munnen på hverandre. Informantene brukte nektingsadverbet hyppig. Enkelte av utsagnene klarte jeg ikke plassere på rett informant, så de havnet under «Informant 54-55-56» i tabell 5.4-1 nedenfor. Som vi ser av tabellen, sa samtlige av informantene konsekvent *ikke*.

Tabell 5.4-1 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 54-56). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 54 (blanding)	<p>Æ vet faktisk ikke.</p> <p>Det e det æ ikke vet.</p> <p>Nei, ikke i det hele tatt.</p> <p>Hvis æ ikke trives på Kongsbakken, så kan æ bære bytte.</p> <p>Nei, ikke æ heller.</p> <p>[...] for æ e liksom ikke så glad i språk.</p> <p>Og at du ikke [...].</p>
-----------------------------------	--

	[...] for æ kan ikke forskjell på dem. Åja, æ vet ikke .
Informant 55 (ikke)	Æ trur ikke æ kommer til å dra. Nei, det e ikke denna helga. Da kommer æ hvert fall ikke . Æ e ikke helt sikker enda. Det e ikke sikkert. Det e ikke så lenge til. Æ kommer ikke til å ta realfag i hvert fall. Æ vet ikke .
Informant 56 (ikke)	Skitt, æ vet ikke . Æ orke ikke ta buss. Æ vet ikke enda ka æ kommer til å ta. Nei, ikke sant. Ikke æ. Æ har ikke prata med dem. Det e ikke alltid sånn at du må rekke opp handa. Og da vil ikke nåkka [...]. Men ikke sånn dialekte.
Informant 54-55-56	Nei, ikke æ heller. Men ikke nåkka anna. Hakke nån plana egentlig. Nei, vi har ikke det. [...] så dem har ikke mulighet til å [...].

Informant 55 og 56 sa i intervjuet at de bruker *ikke*-formen av nektingsadverbet. Dette har de også oppført i spørreskjemaet. Informant 55 sier at hun begynte å bruke *ikkje* da hun startet på skolen. Informant 56 har foreldre som begge naturlig sier *ikke*, og hun skriver at hun alltid har brukt den formen. Begge disse informantene bruker *ikke* gjennom hele intervjuet. Det gjør også informant 54, men hun skriver i spørreskjemaet at hun blander. I intervjuet sier hun at faren hennes, som er fra Harstad, sier *ikkje*. Når hun er mye hjemme med han, merker hun at hun bytter og bruker samme form som han.

5.4.2 Gruppe 2: Informant 57-59

Den andre gruppen på Storelva skole besto av tre gutter. Intervjuet varte i nesten i fjorten minutter. Denne gruppen fortalte at de trodde at det var dette temaet jeg kom til å undersøke, og at de hadde hatt om det på skolen før. Jeg klarte å skille alle tre fra hverandre og plassere riktig utsagn til riktig informant. Se tabell 5.4-2 for oversikt over informantene og hvilken form av nektingsadverbet de brukte.

Tabell 5.4-2 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 57-59). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 57 (ikke)</p>	<p>Æ syns ikke faget e gøy. Æ vet ikke. Og det ekke så gøy. Nei, det vakke så [...]. Eller det vakke mye igjen. Men vi har ikke muligheten til å se Premier League. Nei, æ les ikke sånn veldig mye. Det ekke sånn [...], det ståkke nå mye av det. Æ vet ikke.</p>
<p>Informant 58 (blanding)</p>	<p>Norskfaget ekje gøy, norskfaget ekje gøy (informanten gjentar seg). Ikkje begge føttern da. Så det ekje så [...]. Men det ane ækje korsn æ klarte. Men ikkje ellers. [...] så trengte ækje det. Æ huske ikke så mye egentlig. Nei, det ekke sånn supermye spesielt hos mæ. Med ikkje sånn lekse. Det ekje så mye av. Og så blir man ikkje ferdig.</p>
<p>Informant 59 (blanding)</p>	<p>Nei, æ vet ikke. Æ trukje det. Orka ikkje laste ned nåkka. Æ sekje så mye på TV heller. Nei, det vakje [...]. Nei, det e ikkje på Netflix. Æ har egentlig ikke fulgt med på det.</p>

Informant 57 forklarte på slutten at han noen ganger bruker *ikkje* i «ironiske sammenhenger». Han bruker *ikkje* med venner når han skulle tulle med dem. Dette skriver han også i spørreskjemaet. I tillegg skriver han at han ellers kun bruker *ikke*, og dette viser resultatene av intervjuet også. Informanten bruker også mange sammentrukne former, som *ekke*, *vakke*, *ståkke*.

Informant 58 blandet formene, men frekvensen av *ikkje*-formen var høyere enn *ikke*. I slutten av intervjuet sier han at han blander de to formene, og dette stemmer godt med realiseringen av nektingsadverbet i intervjuet. Når informant 58 pratet, snakket han med informant 57. Kanskje han ble påvirket av hans konsekvente *ikke*-bruk?

Informant 59 begynte med å bruke *ikke* i intervjuet. De neste gangene han brukte nektingsadverbet, brukte han *ikkje*. Da jeg avslørte hva jeg hadde sett etter, brukte han igjen *ikke* én gang. Det er vanskelig å si noe om han ble påvirket av det jeg sa. I tillegg brukte han *ikke* i begynnelsen av intervjuet. Det er stor grunn til å tro at denne informanten blander de to formene.

5.4.3 Gruppe 3: Informant 60-61

Denne gruppen besto av tre jenter. Den ene av informanten måtte trekkes fra undersøkelsen, da hun hadde bodd i Tromsø i bare tre år. Resten av tiden hadde hun bodd i Trondheim. Intervjuet med jentene varte i ca. ti minutter. Stemningen var god, og det virket som om jentene pratet naturlig. Tabell 5.4-3 viser oversikten over hva jentene sa og hvilken form av nektingsadverbet de brukte.

Tabell 5.4-3 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 60-61). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 60 (ikke)</p>	<p>[...] at det ikke e så masse folk overalt hele tida. Men ikke alt innafor samfunnsfag. [...] sånn at dem ikke putte alt i samme uke. [...]så pleie æ å ikke gjøre en skit. Æ har ikke sett så mye [...]. Æ vet ikke. Så det e kanskje ikke så rart.</p>
<p>Informant 61 (blanding)</p>	<p>Æ vet ikke. Æ vet ikke.</p>

	<p>Æ vet ikke.</p> <p>Æ vet ikke, æ vet ikke helt.</p> <p>Nei, ikke så mye egentlig.</p> <p>Æ vet ikkje.</p> <p>Æ vet ikke [...] nei, æ vet ikke.</p> <p>Æ registrere egentlig ikkje det.</p>
--	---

Informant 60 skriver i spørreskjemaet at hun konsekvent bruker *ikke*, og at hun alltid har gjort det. I intervjuet viser mine resultat det samme. Hun forklarte også at foreldrene hennes, som kommer fra Nord-Troms og Finnmark, også bruker *ikke*. Hun anså dette som grunnen til at hun også bruker den formen.

Informant 61 var konsekvent med *ikke*-bruken, helt til jeg i siste delen avslørte hva jeg hadde sett etter. Da skiftet hun til *ikkje* to ganger, mens hun innimellom brukte *ikke* på nytt. Jeg tror informanten ble påvirket av at jeg avslørte målet med intervjuet. På den andre siden kan det hende at hun blander. I spørreskjemaet oppgir hun nemlig at hun blander de to formene. Spørreskjemaet ble fylt ut etter intervjuet, så hun kan ha tatt med seg holdninger fra intervjuet inn til spørreskjemaet. Hun skriver i spørreskjemaet at bruken av *ikkje* og *ikke* er tilfeldig.

5.4.4 Gruppe 4: Informant 62-64

Denne gruppen besto av tre gutter. Intervjuet varte i nesten ni minutter. Guttene var ikke like snakkesalige som jentene. I tabell 5.4-4 er oversikten over hva slags form av nektingsadverbet guttene brukte.

Tabell 5.4-4 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 62-64). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

<p>Informant 62 (<i>blanding</i>)</p>	<p>Nei, æ høre ikkje på nåkka anna.</p> <p>Akkurat nu så spelle æ ikkje.</p> <p>Æ banne egentlig ikke så mye.</p> <p>Det e sånn du ikkje følg med på.</p>
<p>Informant 63 (<i>ikke</i>)</p>	<p>Nei, egentlig ikke.</p> <p><navn> har jo ikke vært her.</p> <p>Ikke den dårligste.</p> <p>Nei, egentlig ikke.</p> <p>Æ veit ikke om æ sir ikkje eller ikke.</p> <p>Ikke Tromsø.</p>

	Æ vet ikke . Ikke sant, Vannøya e jo [...]. Æ vet ikke .
Informant 64 (ikke)	Æ gidd ikke . [...] æ skal ikke være cocky. Kalte ikke han <navn> trenern homo?

Informant 62 sa i slutten av intervjuet at han blandet de to formene. Det viser også resultatene fra intervjuet. Han bruker mest *ikkje*, men sier også *ikke* en gang. I spørreskjemaet sier han at han ikke vet selv hvorfor han bruker *ikke*, men skriver at han bruker *ikkje* både med venner, i klasserommet og hjemme.

Informant 63 sier i løpet av intervjuet at han ikke er sikker på hvilken form han bruker. Intervjuet viser at han konsekvent bruker *ikke*. Dette skriver han også i spørreskjemaet, og oppgir sidemålet sitt som grunnen til at han ikke bruker *ikkje*. Han vil ikke bruke ord som gjør at han «prater nynorsk». Han mener også at *ikke* er kult.

Informant 64 bruker kun nektingsadverbet i to setninger, men hadde tre forekomster av det. Alle gangene brukte han *ikke*. Det skriver han også i spørreskjemaet. Han mener at han bruker *ikke* fordi det er naturlig og at vennene hans sier det. Til slutt skriver han også at *ikke* er finere enn *ikkje*.

5.4.5 Gruppe 5: Informant 65-67

Denne informantgruppen besto av tre gutter, og intervjuet varte i litt over sju minutter. Tabell 5.4-5 viser forekomsten av nektingsadverbet for disse tre informantene.

Tabell 5.4-5 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 65-67). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 65 (blanding)	Nei, æ har ikke knekt nåkka. Ikke [...] ikke i den her muskelen. Det blir vel ikke nåkka mer enn 16 år. Det betyr ikke akkurat [...]. Men det har ikke dem.
Informant 66 (ikke)	Æ så på det, æ likte det ikke . Nei, ikke så mye [...]. Bare ikke [...]. Så nu e æ nok ikke god nok. [...] leddet, eller æ vet ikke .

	Man blir ikke banna.
Informant 67 (ikke)	Det hadde ikke overraska mæ sånn. Æ sa ikke det ordet.

Informant 65 er en interessant informant. I spørreskjemaet har han krysset av at han bruker *ikkje*, men at han også blander de to formene. Han skriver at både for *ikke* og *ikkje* er det tilfeldig og at han bruker det som faller han inn. Videre skriver han at han alltid har brukt begge formene. Han er heller ikke konsekvent på sosiale medier, skriver han. Der bruker han også begge formene. Den eneste plassen han er konsekvent, er i intervjuet. Her bruker han kun *ikke* i alle setningene. I slutten av intervjuet sier han at han blander etter som hvem han er sammen med. Spørreskjemaet er ikke godt nok utfylt til at en kan vite når han blander, og derfor er det vanskelig å forklare hvorfor han bruker *ikke* i intervjuet når han mener selv at han egentlig blander.

Informant 66 skriver i spørreskjemaet at han bruker *ikke* alltid, og det viser intervjuet også. Han sier at han bruker *ikke* fordi alle rundt han bruker det, men skriver også at faren hans sier *ikkje*. Jeg fikk ikke mange forekomster av nektingsadverbet fra informant 67, men de to gangene han bruker det, sier han *ikke*. I spørreskjemaet skriver han at han alltid bruker *ikke*, så her stemmer intervjuet overens med spørreskjemaet.

5.4.6 Gruppe 6: Informant 68-69

Denne jentegruppen fikk veldig liten tid på seg til å snakke. Intervjuet varte bare i seks minutter, og forekomsten av nektingsadverbet var veldig lav. I tillegg til dette nådde én av jentene ikke opp til kravene om å være med i intervjuet. Hun hadde kun bodd i Tromsø i tre år. Resten av tiden hadde hun bodd i Malangen og på Senja. Informanten var en klar *ikkje*-bruker. Se tabell 5.4-6 for oversikten over nektingsadverbene i bruk hos disse to informantene.

Tabell 5.4-6 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 68-69). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 68 (ikke)	Like ikke skolen generelt. Vi hakke gjort så mye hittil. [...] [...] ikke gjøre så mange forskjellige ting. Æ vet ikke . [...] æ trur æ sir ikke .
Informant 69	Det ekke så mange andre i klassen som gjør det.

(ikkje)	
---------	--

Forekomsten av nektingsadverbet var, som sagt, lav i dette intervjuet. Resultatene viser at jentene bruker *ikke*. Da jeg spurte hva de sa selv, var informant 68 litt i tvil, men svarte til slutt at hun trodde hun bruker *ikke*. Det gjorde hun også i intervjuet. Hun skriver videre at hun alltid bruker *ikke*, og at to av grunnene til det er at de bruker den formen både hjemme og på skolen. Foreldrene er fra Tromsø og Senja. Den andre informanten skriver at hun alltid bruker *ikkje* fordi det er mest naturlig for henne, men den ene gangen hun bruker nektingsadverbet, sa hun «ekke», som er en sammentrukket form av *er* og *ikke*.

5.4.7 Gruppe 7: Informant 70-73

Den aller siste informantgruppen besto av fem gutter. En av guttene hadde bare bodd i Tromsø de siste fire-fem årene, og ble derfor utelatt fra undersøkelsen. Siden de var fem informanter i én gruppe, skjedde utspørringen i intervjuet i en bestemt rekkefølge. Dette for å klare å skille dem bedre. Men selv om de pratet en etter en, avbrøt jeg dem ikke om guttene kom med kommentarer til det en av de andre sa. I tabell 5.4-7 nedenfor finnes oversikten over hva hver enkelt informant sa. Dessverre brukte ikke guttene nektingsadverbet så mye som jeg hadde håpe, noe som kan skyldes at det var for mange informanter i intervjuet.

Tabell 5.4-7 - Oversikt over bruken av nektingsadverbet i intervju (Informant 70-73). Formen som er oppgitt i parentes etter informantnummer i venstre kolonne, er hva informanten oppga som form i spørreskjemaet.

Informant 70 (ikke)	Sånn skikkelig har det ikke skjedd enda. Æ driv ikke på med drone.
Informant 71 (blanding)	Nei, ikke enda.
Informant 72 (blanding)	Æ veit ikke . Æ veit ikke . Ikkje masse.
Informant 73 (ikkje)	Må dukke gløkke av at det her blir tatt opp.

Spørreskjemaet til informant 70 er ufullstendig. Det eneste han har krysset av for, er at han bruker *ikke* som nektingsadverb. Når han bruker det, hvorfor han bruker det og hvor lenge han har brukt det, gir ikke hans spørreskjema noe svar på. Det eneste vi kan konkludere ut fra dette, er at han mest sannsynlig konsekvent bruker *ikke*, siden han har krysset av for det i

spørreskjemaet, men også fordi det er kun den formen som er observert i intervjuet. Informant 71 bruker kun nektingsadverbet én gang i intervjuet. I spørreskjemaet sier han at han blander de to formene. Han oppgir at det er tilfeldig hvilken form han bruker når.

Informant 73 skriver at han bruker *ikkje*. Han bruker kun nektingsadverbet én gang, og da brukte han «dukke», som er en sammentrukket form av *du + ikke*. I slutten av intervjuet derimot, sa han til meg at han bruker kun *ikkje*. Informant 72 er den som brukte nektingsadverbet mest. Han bruker både *ikkje* og *ikke* i intervjuet, og dette skriver han også i spørreskjemaet.

5.4.8 Oppsummering: Storelva skole

Det er de samme tendensene på Storelva skole som på de andre skolene – den rapporterte bruken av *ikke* er lavere enn den faktiske bruken. På Storelva ble det registrert to *ikkje*-informanter fra spørreskjemaene. Ingen av dem var helt konsekvent i intervjuet. Begge brukte *ikkje* mest, men hadde også noen innslag av *ikke* og ble derfor registrert som *blanding*-informanter i tabell 5.4-8 under i intervju-kolonnen.

Da jeg fikk talt opp hvilke nektingsadverb informantene brukte i intervjuet, viste det seg at antall *ikke*-brukere steg med fem informanter. Fra at halvparten på Storelva brukte *ikke*, økte nå andelen til 75 %, altså en tredel av klassen. Den siste tredelen var *blanding*-informanter. Det vil altså si at det var ingen konsekvente *ikkje*-brukere.

Tabell 5.4-8 – Oversikt over informantenes bruk av nektingsadverb i spørreskjema og intervju. Prosenttallene viser andelen av informanter innad på skolen

Spørreskjema (antall / prosent)	Intervju (antall / prosent)
Ikke: 10 / 50,0 %	Ikke: 15 / 75,0 %
Ikkje: 2 / 10,0 %	Ikkje: 0 / 0,0 %
Blanding: 8 / 40,0 %	Blanding: 5 / 15,0 %
<u>Totalt: 20 / 100,0 %</u>	<u>Totalt: 20 / 100,0 %</u>

5.5 Svar på problemstilling

5.5.1 Hvilken variant er vanligst?

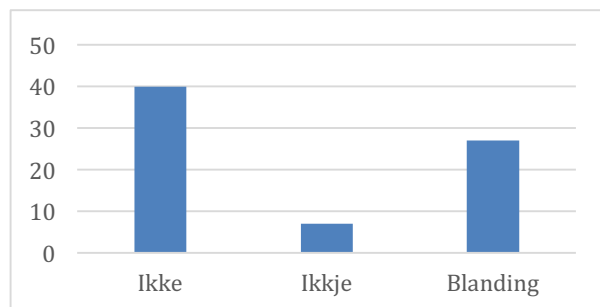
Innledningsvis i avhandlingen skrev jeg at jeg ville finne ut hvordan nektingsadverbene er fordelt i Tromsø. Bruker majoriteten av ungdommene den tradisjonelle formen *ikkje*, eller bruker de variantkonkurrenten *ikke*? Tabell 5.5-1-1 nedenfor viser hvilket nektingsadverb

informantene skrev at de brukte, altså enten *ikke*, *ikkje* eller begge. Nedenfor har jeg framstilt oversikten i et stolpediagram for å vise den billedlig.

Tabell 5.5-1-1 – Oversikt over hvilket nektingsadverb informantene rapporterte at de brukte, registrert i spørreskjema. Til høyre: stolpediagram av samme funn som tabell. Tallene i loddrett linje er antall informanter.

Rapportert bruk av nektingsadverbet

	Antall	Prosent
Ikke	40	54,1
Ikkje	7	9,5
Blanding	27	36,5
Totalt	74	100,0

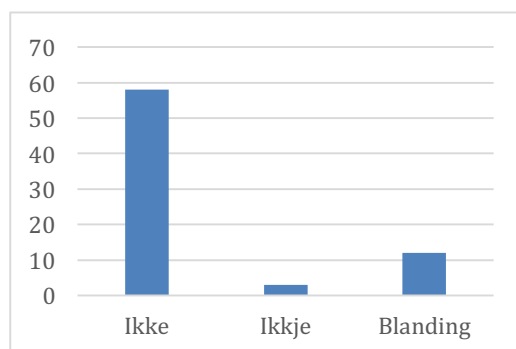

Av dette ser vi at over halvparten, nærmere bestemt 54,1 % av alle informantene, sier at de konsekvent bruker *ikke*. Bare 9,5 % av informantene presenterer seg som *ikkje*-brukere. Ganske mange av informantene mente at de blandet formene. Tabell 5.5-1-2 nedenfor viser hvilket nektingsadverb informantene brukte i intervjuene.

Tabell 5.5-1-2 – Oversikt over hvilket nektingsadverb informantene faktisk brukte, registrert i intervjuene. Til høyre: stolpediagram av samme funn som tabell. Tallene i loddrett linje er antall informanter.

Faktisk bruk av nektingsadverbet

	Antall	Prosent
Ikke	58	79,5
Ikkje	3	4,1
Blanding	12	16,4
Totalt	73	100,0

Det var forventet å finne forskjeller mellom rapportert og faktisk bruk. Funnene viser at den faktiske bruken av *ikkje* er mindre enn rapportert bruk. Dette viser seg først og fremst ved at det var færre konsekvente *ikkje*-brukere, men også færre *blanding*-informanter. Det kan altså sies å være flere *ikke*-brukere enn først antatt.

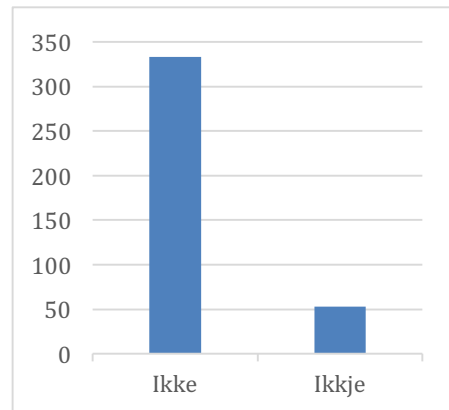
Ved å kun se på frekvensen av nektingsadverbet, fjerner vi en del problemer knyttet til lydopptak. Det er ikke lenger interessant å se på hva *hver enkelt* informant sier, men summen

av forekomstene hos *alle* informantene. Dette gir oss en total frekvensoversikt. Ved å gjøre totalnominalen større og minke kategoriene med én, blir undersøkelsen sikrere og mer tydelig. Nektingsadverbet ble brukt 386 ganger i løpet av alle intervjuene. Tabell 5.5-1-3 viser hvordan den språklige variabelen fordelte seg på de ulike variantene.

Tabell 5.5-1-3 – Oversikt over hvordan variantene av nektingsadverbet fordelte seg av den totale mengden det ble brukt i intervju. Til høyre: stolpediagram basert på samme funn som i tabell. Loddrett linje er antall ganger varianten er brukt.

Totalfrekvensen av nektingsadverbene i intervju

Nektingsadverb	Antall	Prosent
Ikke	333	86,3
Ikkje	53	13,7
Totalt	386	100,0

I hele

Funnene over viser tydelig at informantene bruker *ikke* mer enn *ikkje*. I hele 86,3 % av alle gangene nektingsadverbet ble brukt i intervjuene, var det *ikke* som ble foretrukket. Tidligere studier har vist at *ikke* og *ikkje* brukes parallelt av tromsøværingene (Nesse og Sollid 2010:149), men mitt funn viser at for ungdom mellom 13 og 15 år har *ikke* nesten tatt over. «*Ikke* e meir sånn ... reint. E det vanlig å si *ikkje*?», sa en av informantene fra Langnes skole. Mye kan tyde på at vedkommende er inne på noe. Er det tradisjonelle nektingsadverbet på vakkende grunn i tromsømålet?

5.5.2 Er det forskjell i bruken av nektingsadverbet mellom Tromsøya og områdene rundt?

Da jeg startet undersøkelsene hadde jeg en forventning om at funnene ville vise flere *ikke*-brukere på Tromsøya enn Kvaløya og fastlandet. Ved hjelp av krysstabeller i SPSS kan jeg sammenligne den faktiske bruken av informantenes nektingsadverb og hvilken skole de går på. Ved å gjøre en kjikvadrattest kan jeg ved hjelp av signifikansnivået avgjøre om funnet er generaliserbart for hele populasjonen eller ikke.

Tabell 5.5-2-1 - Krysstabell over faktisk bruk av nektingsadverb og informantens skole. Den første kolonnen viser om informantene er ikke-, ikkje- eller blanding-informanter. Tallene viser antall brukere av varianten på hver skole, mens prosenttallene viser hvor stor del av skolens informanter som bruker den aktuelle varianten. Eksempelvis: På Sommerlyst skole bruker 15 av informantene ikke. Det utgjør 83,3 % av alle informantene fra Sommerlyst.

Nektingsadverb * Informantens skole

		Informantens skole				Total
		Sommerlyst	Langnes	Kroken	Storelva	
Ikke	Antall	15	17	11	15	58
	% av skolen	83,3 %	89,5 %	68,8 %	75,0 %	
Ikkje	Antall	0	1	2	0	3
	% av skolen	0,0 %	5,3 %	12,5 %	0,0 %	
Blanding	Antall	3	1	3	5	12
	% av skolen	16,7 %	5,3 %	18,8 %	25,0 %	
Total	Antall	18	19	16	20	73

N = 73. H_0 = Det er ingen korrelasjon mellom faktisk bruk av nektingsadverb og informantens skole.

P-verdi = 0,293. Cramer's V = 0,224

P-verdien fra kjiqvadrartesten viser en signifikans på 0,293, noe som ligger over den foretrukne femprosentgrensen. Nullhypotesen, som sier at det ikke finnes korrelasjon mellom bruk av nektingsadverb og de ulike skolene, blir derfor gjeldende. Årsaken til dette er at de ulike variantene av nektingsadverbet er jamt spredt utover skolene. Ingen av skolene peker seg ut med kun *ikke*- eller *ikkje*-informanter. Prosenttallene er derfor relativt like.

Tabellen viser at Langnes skole er den skolen med flest *ikke*-informanter, tett fulgt av Sommerlyst. Én av *ikkje*-informantene gikk på Langnes. De de to siste gikk på Kroken. Ingen av informantene fra Sommerlyst og Storelva bruker *ikkje* som nektingsadverb. Funnet viser at det er en klar majoritet av *ikke*-brukere på samtlige av skolene. Til tross for at p-verdien viser en signifikans som ikke er generaliserende for populasjonen, så kan vi se et mønster. Åtte av de tolv informantene som blander mellom *ikke* og *ikkje* tilhører drabantbykolene. Ved å slå sammen skolene til områdekategorier, får man en mer oversiktlig tabell. Tabell 5.5-2-2 viser hvordan bruken av variantene fordelte seg på Tromsøya og i drabantbyene.

Tabell 5.5-2-2 - Krysstabell over faktisk bruk og hvilket område i Tromsø informantene kommer fra. Den første kolonnen viser om informantene er ikke-, ikkje- eller blanding-informanter. Tallene viser antall brukere av varianten på hvert område, mens prosenttallene viser hvor stor del av områdets informanter som bruker den aktuelle varianten. Eksempelvis: På Tromsøya er det 32 informanter som bruker ikke. Det utgjør 86,5 % av alle informantene fra Tromsøya.

Nektingsadverb * Område

		Område		Total
		Tromsøya	Drabantbyene	
Ikke	Antall	32	26	58
	% av område	86,5 %	72,2 %	
Ikkje	Antall	1	2	3
	% av område	2,7 %	5,6 %	
Blanding	Antall	4	8	12
	% av område	10,8 %	22,2 %	
Total	Antall	37	36	73

N = 73. H_0 = Det er ingen korrelasjon mellom den faktiske bruken av nektingsadverb og om informantene er fra Tromsøya eller drabantbyene. **P-verdi = 0,321**. Cramer's V = 0,176

Til denne krysstabellen har jeg redusert antall variabler med 2, i håp om at p-verdien skal synke og nærme seg femprosentnivået. Kjikkvadratttesten gir en p-verdi på 0,321, noe som er høyere enn testen i tabell 5.5-2-1. Årsaken til at p-verdien øker er fordi verdiene nå er enda jammere i hver kategori. Frekvensen av antall *ikke*-, *ikkje*- og *blanding*-informanter er relativt lik mellom Tromsøya og drabantbyene. De analyserte funnene kan derfor sees på som statistisk sett tilfeldige. Nullhypotesen, som sier at det ikke er korrelasjon mellom nektingsadverb og hvilket område i Tromsø informantene bor, blir derfor gjeldende.

Det er også interessant å se på hvordan frekvensen av variantene fordeler seg i språket hos de ulike skolene. Vi har tidligere sett at alle skolene har betydelig flere *ikke*-informanter, men vil forholdet være det samme for selve språket? Tabell 5.5-2-3 nedenfor viser hvordan bruken av variantene fordeler seg på de ulike skolene.

Tabell 5.5-2-3 – Krysstabell over nektingsadverbets fordeling på hos de ulike skolenes språk. Den første kolonnen viser om informantene er ikke- eller ikkje-informanter. Tallene viser antall ganger varianten er brukt på hver skole, mens prosenttallene viser hvor stor prosent den aktuelle varianten ble brukt av den totale mengden av nektingsadverbet. Eksempelvis: I intervjuene fra Sommerlyst skole ble ikke brukt 128 ganger. Det utgjør 92,8 % av alle gangene nektingsadverbet ble brukt.

Totalfrekvens av nektingsadverb * Skole

		Skole				Total
		Sommerlyst	Langnes	Kroken	Storelva	
Ikke	Antall	128	46	61	98	333
	% av skolen	92,8 %	88,5 %	79,2 %	82,4 %	
Ikkje	Antall	10	6	16	21	53
	% av skolen	7,2 %	11,5 %	20,8 %	17,6 %	
Totalt	Antall	138	52	77	119	386

N = 386. H_0 = Det er ingen korrelasjon mellom nektingsadverbet i tale og skolen informantene går på.

P-verdi = 0,020. Cramer's V = 0,160

Tabellen viser en klar korrelasjon mellom frekvensen av nektingsadverbene i tale og skolen varianten blir brukt på, ettersom kjikvadrattesten viser et signifikansnivå på 2 %. *Ikke* er klart det mest brukte nektingsadverbet på alle skolene, noe som viser at tromsøålet er i endring. Cramer's V viser en svak korrelasjonsstyrken, trolig fordi frekvensen av *ikkje* fordeler seg jamt utover de fire skolene. Tradisjonelt har de fleste tromsøværingene har brukt *ikkje*, men resultatene fra min studie viser at språkgruppen (13-15 år) bruker definitivt mest *ikke*. Endringstendensene er sterkest på byskolene, men vi ser at skolene i drabantbyene har flest *ikke*-bruk også. Tabell 5.5-2-4 nedenfor viser hvordan frekvensen av variantene i tale fordeler seg mellom Tromsøya og drabantbyene.

Tabell 5.5-2-4 – Krysstabell over nektingsadverbets fordeling på elevene ved de ulike skolene. Den første kolonnen viser om informantene er ikke- eller ikkje-informanter. Tallene viser antall ganger varianten er brukt på hver skole, mens prosenttallene viser hvor stor prosent den aktuelle varianten utgjør av den totale mengden av nektingsadverbet. Eksempelvis: I intervjuene fra Sommerlyst skole ble ikke brukt 128 ganger. Det utgjør 92,8 % av alle gangene nektingsadverbet ble brukt.

Totalfrekvens av nektingsadverb * Område (krysstabell)

		Område		Total
		Tromsøya	Drabantby	
Ikke	Antall	174	159	333
	% i området	91,6 %	81,1 %	
Ikkje	Antall	16	37	53
	% i området	8,4 %	18,9 %	
Totalt	Antall	190	196	386

N = 386. H_0 = Det er ingen korrelasjon mellom nektingsadverbet og hvilket område informantene bor på (Tromsøya eller i drabantbyene). **P-verdi = 0,003,** Cramer's V = 0,152

Ved å halvere kategoriene får man en bedre oversikt når man sammenligner Tromsøya og drabantbyene med hverandre. Tabell 5.5.2-4 viser at det ikke er tilfeldig hvilket nektingsadverb en ungdom i Tromsø bruker. P-verdien er 0,003, noe som tilsier at resultatene er signifikante. Cramer's V er fortsatt lav da de få gangene informantene brukte *ikkje*, har fordelt seg jamt. Funnene viser altså at det ikke er absolutt entydig hvor *ikkje*-informantene bor, men at de er i et betydelig mindretall. Det er en klar tendens i tromsømålet at *ikke* er den vanligste varianten å bruke. Samtidig ser vi altså signifikante forskjeller mellom Tromsøya og drabantbyene.

5.5.3 Er variantbruken forskjellig blant gutter og jenter?

Som jeg har redegjort for i teoridelen, viser forskning at jenter ofte har en tendens til å tilegne seg prestisjespråk. Hvis vi velger å kalle *ikke*-formen for en prestisjeform og *ikkje* for «bonat», i samsvar med folkelingvistiske oppfatninger, er det interessant å undersøke om mine data viser det samme. I tabell 5.5-3-1 nedenfor har jeg gjort en kjiqvadrattest med variablene *kjønn* og *nektingsadverb*. Nullhypotesen sier at det ikke er signifikant sammenheng mellom faktisk bruk av nektingsadverb og de ulike kjønnene.

Tabell 5.5-3-1 - Krysstabell over faktisk bruk av nektingsadverb og informantenes kjønn. Informantene er enten ikke-, ikkje- eller blanding-informanter. Tallene viser hvordan antall brukere av varianten er fordelt på kjønnene, mens prosenttallene viser hvor stor del av guttene og hvor stor del av jentene som bruker varianten. Eksempelvis: Det er 30 gutter som bruker ikke. Det utgjør 71,4 % av alle guttene.

Nektingsadverb * Kjønn

		Kjønn		Total
		Gutt	Jente	
Ikke	Antall	30	28	58
	% av kjønnnet	71,4 %	90,3 %	
Ikkje	Antall	3	0	3
	% av kjønnnet	7,1 %	0,0 %	
Blanding	Antall	9	3	12
	% av kjønnnet	21,4 %	9,7 %	
Total	Antall	42	31	73

N = 73. H_0 = Det er ingen korrelasjon mellom den faktiske bruken i intervjuet og kjønn. **P-verdi = 0,105**. Cramer's V = 0,249

Kjiqvadrattesten av krysstabellen ovenfor gir en p-verdi på 0,105, noe som ligger over det akseptable femprosentnivået. Vi kan derfor beholde nullhypotesen om at det ikke er korrelasjon mellom faktisk bruk av nektingsadverb og kjønn. Likevel ser vi at det tenderer mot at flere jenter bruker *ikke* enn gutter. Ingen av de 31 jentene i undersøkelsen brukte *ikkje* konsekvent,

og bare tre blandet. En av grunnene til at testen ikke ga en god nok p-verdi, er at nominalnivået fortsatt er lavt. Det er derfor nødvendig å undersøke korrelasjonen mellom nektingsadverbet i tale og hvordan frekvensen av nektingsadverbet fordeler seg blant de to kjønnene. Nominalnivået vil da være mye høyere. Tabell 5.5-3-2 nedenfor viser hvordan frekvensen av nektingsadverbet og variantene av den fordelte seg hos de ulike kjønnene.

Tabell 5.5-3-2 – Krysstabell over nektingsadverbets fordeling hos de ulike kjønnene. Den første kolonnen viser om informantene er ikke- eller ikkje-informanter. Tallene viser antall ganger varianten er brukt hos hvert kjønn, mens prosenttallene viser hvor stor prosent den aktuelle varianten utgjør hos de ulike kjønnene. Eksempelvis: I intervjuene bruker jentene ikke 187 ganger, noe som utgjør 96,9 % av alle gangene nektingsadverbet blir brukt totalt.

Totalfrekvens av nektingsadverb * Kjønn

		Kjønn		Total
		Jente	Gutt	
Ikke	Antall	187	146	333
	% av kjønn	96,9 %	75,6 %	
Ikkje	Antall	6	47	
	% av kjønn	3,1 %	24,4 %	
Total	Antall	193	193	386

N = 386. H_0 = Det er ingen korrelasjon mellom nektingsadverb og kjønn. **P-verdi = 0,000⁸**, Cramer's V = 0,309

I følge tabell 5.5-3-2 gir kjiqvadrattesten et signifikansnivå på 0,000, noe som viser at nektingsadverbet korrelert med kjønn er statistisk signifikant. Den forrige testen i tabell 5.5-3-1 viste tendenser, mens testen over viser en klar forskjell mellom de to kjønnene. *Ikkje* ble totalt brukt 53 ganger, og i 47 av tilfellene brukt av en gutt. Tabellen viser at språket fra jentene har tilnærmet lik 100 % bruk av *ikke*, og Cramer's V viser at korrelasjonen er sterk. Til tross for disse resultatene er det viktig å presisere at *ikke* brukes av de fleste guttene også.

5.5.4 Når brukes variantene?

På spørsmål 11 og 14 fra spørreskjemaet⁹ må informantene svare på når de bruker *ikke* eller *ikkje*. Figur 5.5-4-1 viser hvordan spørsmålet er formulert. De som har svart at de konsekvent bruker en av variantene vil bruke samme variant i alle situasjoner. Det som er interessant er å se hva *blanding*-informantene svarer. Ved å se på informantene som blander får vi et innblikk i hvilke situasjoner de bruker de ulike variantene i.

⁸ SPSS viser p-verdi med tre desimaler. Her er det grunn til å tro at SPSS har rundet av til 0,000. Enkelte skriver denne verdien som 0,001, men jeg har valgt å vise nøyaktig hvilken signifikansverdi SPSS viser.

⁹ Vedlegg 2

Figur 5.5-4-1 – Spørsmål 11/14

Når bruker du ikke/ikkje? Her kan du sette flere kryss.

Alltid

Med venner

I klasserommet

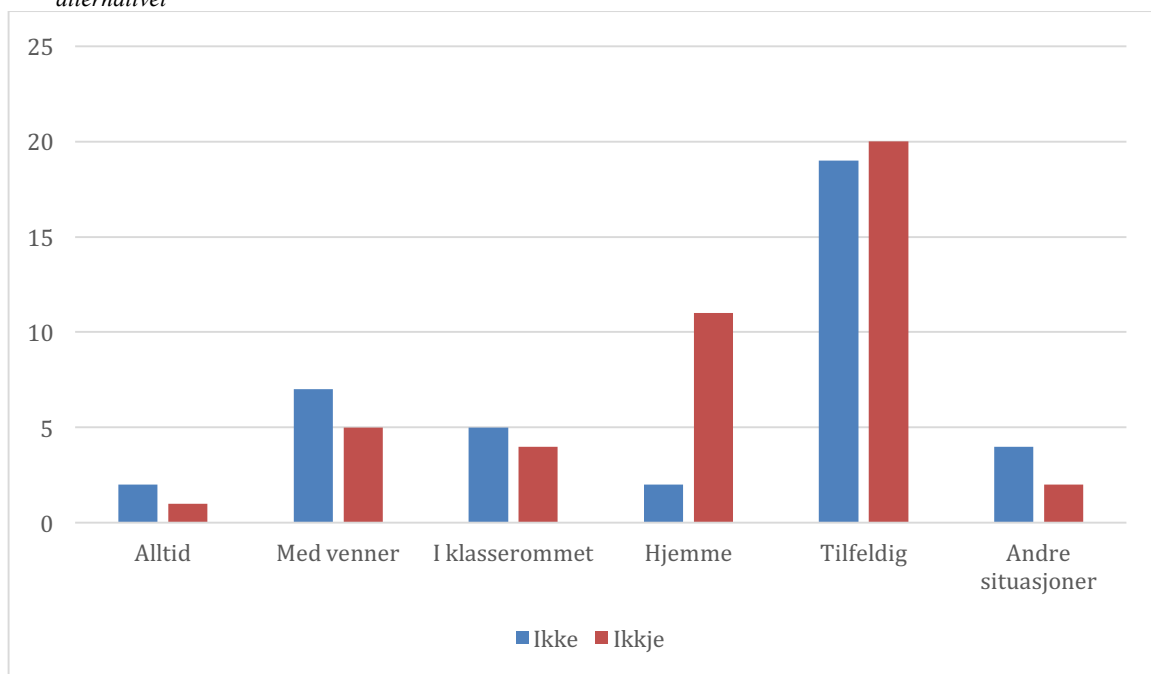
Hjemme

Tilfeldig

Andre situasjoner Hvilke? _____

Figur 5.5-4-2 nedenfor viser hva *blanding*-informantene svarte på spørsmålet. Svaralternativet «tilfeldig» er en svakhet ved spørsmålet, noe jeg vil diskutere i kapittel 5.6.2. Stolpediagrammet viser at informantene bruker *ikke* i de aller fleste situasjonene, men at det ikke er merkbare forskjeller mellom variantene. Unntaket er når informantene er hjemme. Det er helt klart mest *ikkje*-bruk i hjemmene til *blanding*-informantene. Flere av informantene svarte at de brukte *ikkje* før, men at etter de begynte på skolen har skiftet til *ikke*.

Figur 5.5-5-2 – Situasjoner der ikke og ikkje blir brukt. De to siste situasjonene er det informanter har skrevet selv på alternativet

5.5.5 Hvem påvirker?

I spørreskjemaet fikk informantene spørsmål om hvorfor de brukte det nektingsadverbet de brukte. Tabell 5.5-5-1 viser hvordan spørsmålet er utformet. Hvis elevene svarte at de bare brukte *ikke*, måtte de svare på spørsmål 12. Svarte de at de kun brukte *ikkje*, måtte de svare på spørsmål 15. Om de blandet, måtte de svare på både 12 og 15. Informantene kunne krysse av for flere alternativer. Jeg har brukt SPSS for å få en oversikt over hva elevene svarte, og forsøkt ved hjelp av teori å finne en forklaring på resultatene.

Tabell 5.5-5-1 – Spørsmål 12/15

Hvorfor sier du ikke/ikkje?

Fordi det er naturlig

Mor og/eller far sier det

Vennene mine sier det

Det er finere enn ikkje/ikke

Det første svaralternativet på spørsmålet om hvorfor de brukte *ikke/ikkje* var «fordi det er naturlig»¹⁰. Med dette svaralternativet ville jeg vite om de følte at nektingsadverbet de brukte kom naturlig, og dermed ikke hadde et sterkt bevisst forhold til valget mellom de to formene. De andre alternativene var med i spørreskjemaet for å avgjøre om det var andre årsaker til at de brukte varianten. Tabell 5.5-5-2 og tabell 5.5-5-3 gir en oversikt over alle informantenes svar. Den øverste delen gir en oversikt over hva *ikke*-informantene svarte, mens den nederste viser oversikten over hva *ikkje*-informantene svarte. Med i beregningen er alle *blanding*-informantene, som tilhører begge gruppene. Av tabellene ser vi at majoriteten av begge variantgruppene føler at de bruker sin variant naturlig, men at tallet er noe lavere for *ikkje*-informantene.

¹⁰ I kapittel 5.6.2 har jeg diskutert formuleringen av spørsmålet, der jeg mener at spørsmålet kanskje ikke er presist og entydig nok i en kvantitativ spørreundersøkelse.

Tabell 5.5-4-2 - Oversikt over hvor mange som synes ikke er naturlig å bruke. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 59, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes ikke naturlig?

	Antall	Prosent
Ja	51	86,4
Nei	8	13,6
Totalt	59	100,0

N = 59

Tabell 5.5-4-3 - Oversikt over hvor mange som synes ikke er naturlig å bruke. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 34, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes ikke naturlig?

	Antall	Prosent
Ja	19	70,4
Nei	8	29,6
Totalt	27	100,0

N = 27

Resultatene mine viser at *ikke*-informantene mener det er mer naturlig for dem å bruke *ikke*, enn det *ikkje*-informantene mener om *ikkje*. Kan grunnen være at Tromsø er i en fase der *ikke* har blitt den mest akseptable formen, og at *ikkje* har blitt en form som brukes for å markere identitet til det tradisjonelle og gamle?

De neste tabellene, 5.5-4-4 og 5.5-4-5, viser hvor mange av informantene som mener at foreldrene påvirker dem til å bruke den varianten de bruker. Tabellen viser at 33,3 % av de som brukte *ikkje*, enten de var konsekvente i bruken eller blandet, svarte at foreldrene påvirker dem til å bruke den tradisjonelle formen. Funnene viser at de aller fleste, uavhengig av varianten, ikke mener at foreldrene påvirker dem til å bruke varianten de bruker.

Tabell 5.5-4-4 - Oversikt over hvor mange som sier at de bruker ikke, fordi foreldrene gjør det. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 59, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes ikke på grunn av foreldre?

	Antall	Prosent
Ja	14	23,7
Nei	45	76,3
Totalt	59	100,0

N = 59

Tabell 5.5-4-5 - Oversikt over hvor mange som sier at de bruker ikke, fordi foreldrene gjør det. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 27, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes ikke på grunn av foreldre?

	Antall	Prosent
Ja	9	33,3
Nei	18	66,7
Totalt	27	100,0

N = 27

Hvor stor påvirkningskraft har da vennene? Ovenfor ser vi at foreldrenes påvirkningskraft er relativt lav. Fra teoridelen vet vi at den språklige påvirkningskraften fra venner ofte blir sterkere i ungdomstiden. Tabellene 5.5-4-6 og 5.5-4-7 viser hvor mange av informantene som krysset av for at vennene påvirket dem til å bruke den varianten de bruker.

Tabell 5.5-4-6 - Oversikt over hvor mange som sier at de bruker ikke, fordi vennene gjør det. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 59, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes ikke på grunn av venner?

	Antall	Prosent
Ja	16	27,1
Nei	43	72,9
Totalt	59	100,0

N = 59

Tabell 5.5-4-7 - Oversikt over hvor mange som sier at de bruker *ikkje*, fordi vennene gjør det. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 27, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes *ikkje* på grunn av venner?

	Antall	Prosent
Ja	3	11,1
Nei	24	88,9
Totalt	27	100,0

N = 27

Resultatene viser at få informanter mener at vennene påvirker dem til å si henholdsvis *ikke* eller *ikkje*. Ved å sammenligne påvirkningen vennene har med påvirkningen foreldre har, viser det seg at vennene har noe mer påvirkningskraft på *ikke*-informantene enn det foreldrene har. For *ikkje*-brukerne viser resultatene at vennene har mindre påvirkningskraft enn påvirkningskraften fra foreldrene.

Det siste alternativet informantene kunne krysse av på, er om de bruker en av variantene fordi den er finere enn den andre. Tabellene 5.5-4-8 og 5.5-4-9 viser oversikten over hvordan *ikke*- og *ikkje*-brukerne krysset av i spørreskjemaet. Svært få av informantene krysset av for at den ene varianten er finere enn den andre. Funnene viser likevel at ni av *ikke*-brukerne synes sin variant er finere enn det tradisjonelle *ikkje*. Fem av *ikkje*-informantene mener at *ikkje* er finere enn *ikke*.

Tabell 5.5-4-8 - Oversikt over hvor mange som sier at de bruker *ikke*, fordi det er finere enn *ikkje*. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 59, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes *ikke* fordi det er finere enn *ikkje*?

	Antall	Prosent
Ja	9	15,3
Nei	50	84,7
Totalt	59	100,0

N = 59

Tabell 5.5-4-9 - Oversikt over hvor mange som sier at de bruker *ikkje*, fordi det er finere enn *ikke*. Legg merke til at det totale antallet informantbesvarelser er 27, og at blanding-informantene også kunne krysse av her.

Brukes *ikkje* fordi det er finere enn *ikke*?

	Antall	Prosent
Ja	5	18,5
Nei	22	81,5
Totalt	27	100,0

N = 27

Resultatene er entydig og viser at *ikke* er den varianten av nektingsadverbet som blir foretrukket av ungdom mellom 13 og 15 år i Tromsø. Før jeg begynte med avhandlingen hadde jeg en formening om at *ikke* var utbredt, men ikke på langt nært så utbredt som funnene mine viser. Svarene på spørsmål 2 og 3 i min problemstilling blir derfor stående uten entydige svar, fordi svaret på spørsmål 1 er dominerende. Selv om det er tendenser til at det er forskjell mellom kjønnene og mellom Tromsø og områdene rundt, er de såpass minimale at det kan bli galt å konstatere dem som forskjeller.

Selv om nesten 80 % av alle informantene brukte *ikke* i tale, viste intervjuene at 12 informanter blandet mellom variantene. Felles blant *blanding*-informantene er at de mener de bruker *ikke* på skolen og med venner, mens *ikkje* blir definitivt brukt mest hjemme. Vi kan da anta at det er kjernefamilien som påvirker *blanding*-informantene til å bruke *ikkje*. Kan det være at foreldre fortsatt bruker *ikkje*, og at de er opptatt av at formen skal videreføres til barna? Ungdom er den gruppen som er mest mottakelig for nye språklige novasjoner, og det viser seg at ungdom i denne aldersgruppen avviker mer enn andre aldersgrupper. Det er derfor ikke så rart at de språklige normene i vennegjengen er annerledes enn hjemme med foreldrene, og at ungdom i Tromsø kanskje automatisk bruker det markerte språktrekket for å skape avstand til de eldre.

Det er bemerkelsesverdig at så mange av informantene svarte at de brukte *ikkje* før, men skiftet til *ikke* etter de begynte på skolen. Hva er det som er så spesielt med språket på skolen? Er skolen en formell arena der hverdagsspråk må legges igjen hjemme? Lite trolig. Det kan heller begrunnes med at vennegjengen tar over den sosiale gruppen ungdom viser mest solidaritet til, og at de har andre språknormer enn det foreldrene har. I barndommen er påvirkningen sterkere fra familie enn i ungdomstiden, og det at flere skiftet nektingsadverb når de ble eldre understreker det faktum at nye språklige novasjoner ofte oppstår i ungdomsmiljø. Det er derimot vanskelig å konkludere med at *ikke* er et resultat av at det har vært variasjon i et

sosialt nettverk som videre har påvirket et neste nettverk. *Ikke* har lenge vært brukt parallelt med *ikkje*, og det er derfor ikke en helt «ny» variant. Årsaken til at ungdom i Tromsø hovedsakelig bruker *ikke* kan delvis forklares med at ungdomsgrupper er mottakelig for nye former, men det kan også tenkes at tromsømålet er påvirket av andre byer i Nord-Norge.

Tromsø kommune har i de siste årene opplevd stor tilflytting, særlig ved åpningen av universitetet. Den store ekspansjonen av Tromsø kommune, både geografisk og i befolkningsvekst, har trolig ført til utjamning av den tradisjonelle tromsødialekten. Hvorfor *ikke* har fått så stort innpass i tromsømålet, og faktisk truer den tradisjonelle varianten, må være fordi de opprinnelige faktorene, som virket mot å bruke formen, har blitt svekket.

Nesse og Sollid (2010:152) viser til at Tromsø kanskje har lettere for å godta den nye varianten fordi flere andre byer i landsdelen allerede har skiftet fra *ikkje* til *ikke*, eksempelvis Bodø og Narvik. For å forsøke å forklare hvorfor den nye varianten ser ut til å ta over for den tradisjonelle formen, vil jeg trekke frem urban jumping som mulig forklaring. Nesse og Sollid viser til at Tromsø kanskje har hatt lettere for å godta den nye varianten fordi flere andre byer i landsdelen allerede har skiftet fra *ikkje* til *ikke*. Bymålene har kontakt med hverandre, og denne sentrumshoppingen gjør språkendring mulig.

Bølgemodellen kan brukes for å forklare hvorfor drabantbyene nesten har erstattet den tradisjonelle formen. Enkelte vil kanskje argumentere mot denne forklaringen med at Storelva og Kroken lenge har vært en del av bykjernen, og at de ikke er drabantbyer i den forstand. Jeg har derimot brukt den betegnelsen om Kvaløya og fastlandet, og jeg mener at det fortsatt er forskjeller mellom stedene og sentrum. Selv om resultatene fra min studie viste en lav frekvensbruk av den tradisjonelle formen, viste de også at det var dobbelt så mye *ikkje*-bruk på Kroken og Storelva, sammenlignet med Sommerlyst og Langnes. Dette støtter min hypotese om at Kroken og Storelva ikke er en del av bykjernen, og det er derfor grunnlag til å anta at bølgeomodellen kan forklare årsaken til at *ikke* står sterkt også der.

5.6 Datainnsamlingens reliabilitet

I ettertid av en undersøkelse er det nødvendig å vurdere resultatenes pålitelighet. Eventuelle feilkilder må analyseres for å kunne avgjøre datainnsamlingens reliabilitet.

Et viktig prinsipp for å sikre pålitelige resultater i den kvalitative analysen, er å velge informanter som representerer de ulike sidene ved språksamfunnet. Kapittel 4.4.4 viser at informantutvalget mitt er tilfeldig valgt. I Tromsø kommune er det syv ungdomsskoler og

samtlige skoler ble forespurt om å være med i undersøkelsen. Det er helt tilfeldig at jeg fikk to skoler fra Tromsøya og to skoler fra drabantbyene rundt.

Som beskrevet i metodedelen, gjorde jeg i begynnelsen ingen sak av å samkjøre intervju med spørreskjema. Med det mener jeg at jeg ikke koblet enkeltinformanters svar på spørreskjema med enkeltinformanters intervju. Etter å ha vært på de to første skolene, fant jeg ut at denne koblingen var interessant. Jeg måtte altså koble rett informant til riktig intervju i ettertid av besøkene, og derfor er det usikkerhet rundt informantbesvarelsene på Sommerlyst og Langnes skole. Selv om jeg er ganske sikker på hvem som sa hva og skrev hva, må det tar til etterretning at det kan være avvik.

5.6.1 Intervju

Hovedoppgaven til en sosiolingvist er å få frem informantenes hverdagsspråk. Påvirkninger som kan få informantene til å endre sin dagligtale skal være minimale. Et av spørsmålene man stiller seg etter endt intervju er om intervjuerens varietet har påvirket informantene slik språktilpasningsteorien mener. Kan vi gå ut fra at språket informantene snakker i intervjuet gjenspeiler virkeligheten? Man skal aldri si for sikkert at intervjueren ikke påvirker språket til informantene. I den rapporterte bruken var det 34 *blanding*- og *ikkje*-informanter, altså 34 informanter som kunne brukt *ikkje*. Dette tallet gikk ned til 15 etter intervjuene var gjort. Dersom jeg som intervjuer skulle hatt noen påvirkningskraft på variantbruken, ville det nok vært mer sannsynlig at dette tallet ville steget og ikke sunket. Det kan også tenkes at hvis noen av informantene hadde skiftet til en annen variant av nektingsadverbet i intervjuet, så ville sannsynligvis de andre informantene reagert. Dette er med på å støtte mitt resonnement om at jeg mest sannsynlig ikke påvirket noen til å si skifte nektingsadverb.

Det er en del problematikk tilknyttet lydopptak. Det har vært vanskelig å knytte stemmer til hver enkelt informant, som igjen gjør det vanskelig å knytte nektingsadverb til informant. Argumentet for å bruke lydopptak er at informantene får være anonyme, og dette gjør at de vil føle seg mindre observert. Enkelte hadde kanskje følt seg utilpass hvis jeg eksempelvis skulle filmet dem mens de pratet, noe som kunne resultert i at intervjusituasjonen ble kunstig og formell. I mitt tilfelle opplevde jeg problemer med lydopptak fordi jeg ikke klarte å skille stemmene fra hverandre. Denne feilkilden oppsto fordi jeg hadde mange informanter i samme gruppe og fordi jeg gjorde en sak av å sammenligne rapportert bruk med faktisk bruk. En kunne løst dette problemet med å sette sammen grupper med blanding av jenter og gutter, noe som

ville gjort det enklere å skille informantene etter stemmekvalitet. En annen løsning ville være å la informantene snakke etter tur, men dette ville igjen påvirket intervjusituasjonens formalitet.

På grunn av et begrenset tidsskjema ble informantene plassert i større grupper enn ønskelig. Dette gjorde arbeidet med å knytte stemme til informant vanskeligere. Det gjorde også at hver informant fikk kortere tid på seg til å snakke. Etter Labovs fremgangsmåte ville det ideelle vært å ha lengre intervju enn det jeg hadde, men siden jeg ønsket å undersøke bruken av et høyfrekvent ord, var det forholdsvis enkelt å få ordet i bruk hos samtlige. Jeg opplevde selvfølgelig at enkelte brukte det mer enn andre.

5.6.2 Spørreskjema

Det finnes svakheter ved selvrapportering. For det første må vi gå ut ifra at det informantene skriver er sant. Det er ingen i elevens nettverk som kan bekrefte eller avkrefte at det eleven svarer er korrekt. For det andre må en ta med i beregningen at dette er gjort av informanter som skal vite noe som sin egen bevissthet. Noen av informantene har kanskje tenkt på språkbruk før og vært opptatt av det, mens andre kanskje ikke har tenkt på det i det hele tatt før de fikk utdelt spørreskjemaet. Selv for voksne er det vanskelig å vite noe om sitt eget automatiske språk. Informantene fikk heller ikke særlig betenkningstid til å forklare hvorfor og når de bruker varianten(e).

Etter utdelingen av spørreskjema til de ulike skolene oppdaget jeg at utformingen av noen spørreskjema var noe annerledes grunnet et teknisk problem. Spørsmål 10, «Sier du *ikke* eller *ikkje?*», ble delt opp slik at kun ett av alternativene vistes under spørsmålet, nemlig *ikke*. De andre to alternativene, *ikkje* og *blanding*, kom på neste side. Jeg merket meg at enkelte informanter hadde lagd seg andre alternativer under spørsmålet, uten å sjekke neste side på spørreskjemaet. Dette er en mulig feilkilde som kan ha først til overrapportert *ikke*-bruk. Trolig har ikke denne tekniske feilen hatt noen betydning da spørreskjemaene heller viste en underrapportering av varianten.

I spørreskjemaet er det fire spørsmål som gir informantene mulighet til å krysse av for flere alternativ, nemlig spørsmål 11, 12, 14 og 15¹¹. Etter spørsmål 11 og 14 er det informert om at informantene kan sette flere kryss, men denne informasjonen står ikke bak spørsmål 12 og 15. De to spørsmålene ber informantene svare på om *hvorfor de bruker ikke/ikkje*, og det første

¹¹ Vedlegg 2

alternativet er «det er naturlig». Det er grunn til å tro at flere har trodd at det kun fikk lov til å sette ett kryss, og at jeg av den grunn har fått inn færre svar enn ønskelig.

På spørsmål 11 og 14 har informantene mulighet til å krysse av for at variantbruken deres er tilfeldig. Figur 5.5.4b viser at mange informanter krysset av for tilfeldig bruk, spesielt de som blandet formene. Jeg ser i ettertid at dette svaralternativet burde vært fjernet, da det ikke gir funn som verken er gode eller relevante. Man kan også tenke seg at informanter som er usikker på når de bruker de ulike variantene, vil benytte seg at «tilfeldig»-alternativet, da det kan virke som en god nok dekkende forklaring for dem. Figuren viser også at alternativet dominerer for *blanding*-informantene, og jeg får dermed ikke god nok informasjon om hvilke situasjoner som er knyttet til hvilket nektingsadverb.

I ettertid har jeg sett at spørsmål 12 og 15 kunne vært omformulert med andre alternativ. Figur 5.2.3a viser hvordan spørsmålet er formulert. I tillegg til at informantene ikke visste at de kan sette kryss for flere alternativ, blir alternativet «det er naturlig» dominerende. Det er sjeldent at noen bruker en form de synes er unaturlig. Dette er trolig årsaken til at jeg ikke fikk svar på hvilke mekanismer eller årsaker som ligger bak språkvalget. Dette kunne vært løst ved at hvert svaralternativ ble omformulert til ja/nei-spørsmål, eksempelvis:

- a. Er det naturlig for deg å bruke ikke/ikkje?
- b. Påvirker foreldrene deg til å si ikke/ikkje?
- c. Påvirker vennene dine deg til å si ikke/ikkje?
- d. Bruker du ikke/ikkje fordi det er finere enn ikkje/ikke?

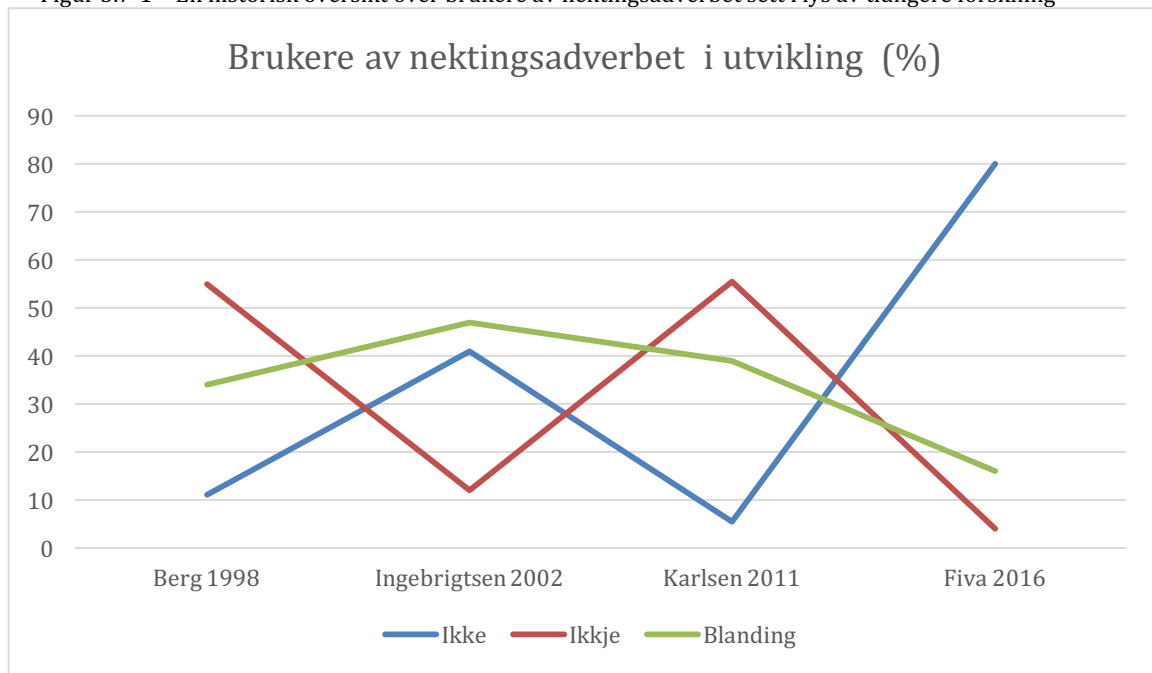
Ved å stille spørsmålene på denne måten hadde jeg fått inn flere svar. Antall forskningsobjekter ville også vært høyere, noe som gjør det enklere å få signifikante resultater som kan generalisere en hel populasjon. Et av motargumentene til å stille direkte spørsmål er at det kanskje tvinger frem ideer og meninger informantene ikke har hatt før. Kanskje informantene aldri har tenkt på at han bruker *ikke* fordi det er finere enn *ikkje*, men at slike direkte spørsmål vil tvinge frem et svar som aldri har vært en grunn. Direkte spørsmål kan også gi overrapportering av svar.

Jeg kunne omformulert spørsmålet til «Hvem påvirker deg til å si *ikke/ikkje*?». Da måtte informantene tenkt selv, i stedet for at jeg ga dem alternativ som *jeg* mener kan være påvirkningsårsak. Et åpent spørsmål hadde gitt åpne svar, som kunne vært interessant i en kvalitativ analyse, men som hadde vært vanskelig å gjøre statistikk av.

5.7 Mine og andres funn

I dette delkapitlet vil ved hjelp av et linjediagram vise hvordan prosentdelen *ikke*-, *ikkje*- og *blanding*-informanter har utviklet seg siden Berg først gjorde undersøkelsen sin for 18 år siden. Noen forklaringer må legges til. Diagrammet i figur 5.7-1 nedenfor er basert på andelen av det totale antallet av informanter. Berg (1998) gjorde undersøkelsene sine både på Kongsbakken og Tromsdalen videregående skole, henholdsvis en skole Tromsøya og en fra fastlandet. Ingebrigtsen (2002) gjorde sine undersøkelser på Grønnåsen skole på Tromsøya, og Karlsen (2011) sine undersøkelser på Tromsdalen videregående skole. Informantutvalget deres er relativt lavere enn mitt. Berg har totalt 47 informanter, Ingebrigtsen 17 og Karlsen 18 informanter. I min studie har jeg 73 informanter, og jeg ble derfor nødt til å beskrive utviklingen i prosentandel. Det er også viktig å bemerke seg at grafen ikke er riktig tidsmessig, da tidsintervallene mellom undersøkelsene er på fem, ni og fem år. Siden informantutvalget til både Ingebrigtsen og Karlsen er betydelig mindre enn mitt, er det mest nærliggende å sammenligne mine funn med Bergs.

Figur 5.7-1 – En historisk oversikt over brukere av nektingsadverbet sett i lys av tidligere forskning

Som figuren viser har prosentandelen av *blanding*-brukere vært relativt høy i alle undersøkelsene, men har i min studie hatt en synkende tendens. Fra Bergs funn i 1998 til mine funn i 2016, har *ikkje* opplevd en betydelig nedgang i prosentandelen av brukere. Nesten 60 % av informantene var *ikkje*-brukere i 1998, og 18 år senere er andelen under 5 %. Utviklingen er

motsatt for *ikke*-bruken. Andelen *ikke*-brukere har gått fra 11 % i 1998 til nesten 80 % i 2016. Denne utviklingen er med på å støtte mine resultater og konklusjoner om at det tradisjonelle *ikkje* er på vakkende grunn i tromsømålet og ser ut til å bli erstattet med *ikke*.

6 Avslutning

6.1 Konklusjon

Denne avhandlingen har avdekket bruken av nektingsadverbet hos ungdommer mellom 13-15 år i Tromsø. Jeg har undersøkt hvordan de to variantene av nektingsadverbet fordeler seg, og om en av dem dominerer. Undersøkelsene er gjort på Sommerlyst, Langnes, Storelva og Kroken skole. Resultatene har entydig vist at Tromsø er i ferd med å etablere en ny variant som erstatter den tradisjonelle *ikkje*.

Innledningsvis formulerte jeg tre spørsmål jeg ønsket å finne svar på. Jeg vil nå oppsummere svarene fra analysene. Det første spørsmålet mitt var:

1. Hvilken variant av nektingsadverbet er vanligst hos ungdom mellom 13 og 15 år i Tromsø?

Svaret på dette spørsmålet er ganske entydig. Mine funn, både fra selvrapporterte spørreskjema og intervju, viser at den vanligste varianten av nektingsadverbet hos ungdom i Tromsø er *ikke*. Det er fortsatt noen som blander mellom de to variantene, og de bruker *ikkje* mest hjemme. På skolen og blant venner bruker ungdommene *ikke*.

Mitt andre spørsmål i problemstillingen var som følger:

2. Vil ungdom fra Tromsøya bruke mer *ikke* enn ungdom fra drabantbyene rundt?

På dette spørsmålene vil jeg svare «til en viss grad». Undersøkelsene mine viste at ungdommene fra Tromsøya hadde noe mer *ikke*-bruk enn ungdommene fra drabantbyene. På Kroken og Storelva skole kan man også ane mer bruk av *ikkje* enn hos de andre to skolene. Forskjellene er derimot små. Resultatene viser ikke at det er større sjanse for at en ungdom fra drabantbyene sier *ikkje*. De viser heller at bosted i Tromsø har liten betydning, da de mest sannsynlig bruker *ikke* uansett.

Til slutt ønsket jeg å se hvordan variantene fordelte seg blant de to kjønnene. Det siste spørsmålet mitt var:

3. Hvordan fordeler bruken av *ikke* og *ikkje* seg blant jenter og gutter i Tromsø?

Resultatene mine viste at ingen av jentene brukte *ikkje* konsekvent. Til sammen var det kun tre jenter som blandet mellom variantene. Totalfrekvensen av *ikke* fra intervjuene ble derfor nesten 100 %. Det er altså bortimot ingen jenter som bruker *ikkje* i Tromsø. Det jeg registrerte av Det *ikkje*-bruk kom fra guttene. Fordi *ikke*-bruken er såpass dominerende, kan det ikke konkluderes med at det finnes språklige kjønnsforskjeller blant ungdom i Tromsø. De fleste, både gutter og jenter, vil bruke *ikke*.

Den gjennomførte endringen fra det tradisjonelle *ikkje* til det «urbane» *ikke* har vi sett i flere nordnorske byer. Både i Bodø og i Narvik er endringsprosessen fullstendig, mens i Tromsø er den fortsatt pågående. Jeg kan derfor konkludere med at endringsprosesser i bymål ofte har likhetstrekk med endringer i andre bymål. Til tider har det vært spekulert i om denne påvirkningen kommer fra hovedstaden, men ingenting ved mine resultat tyder på at det er oslomålet som er standarden for språket i Tromsø. Det er mer sannsynlig at bymålene innenfor samme region påvirker hverandre, og at ungdommene i byene er mottakelig for å ta i bruk nye former.

6.2 Veien videre

I denne avhandlingen har jeg fokusert på ungdomsgruppen 13-15 år, men det ville også vært interessant å avdekke hvilken variant den eldre generasjonen i Tromsø bruker. *Ikke* har lenge vært parallelt brukt med *ikkje*, men det hadde vært interessant å se i hvor stor grad varianten har fotfeste hos de eldre. Ved å undersøke fenomenet hos foreldre, vil det åpne for å avdekke om påvirkningen til å bruke *ikke* stammer fra dem eller ikke.

I Nesse og Sollids artikkel fra 2010, viser de en oversikt over hvilket nektingsadverb de fire byene Tromsø, Bodø, Harstad og Narvik bruker. Bodø og Narvik har gått fra å være en *ikkje*-by til å bli en fullstendig *ikke*-by. Tromsø målet varierer, mens bymålet i Harstad er fortsatt en *ikkje*-by. Nesse og Sollid (2010:151) peker på at Harstad og Tromsø er mest samstemt av byene i nord, og det kan derfor være interessant å se hvordan variantene fordeler seg i «lillebror»-byen sør for Tromsø. Egne observasjoner tyder på at det er en endring på gang også i Harstad.

Litteratur

- Akselberg, Gunnstein og Brit Mæhlum (2004): «Sosiolingvistisk metode» i: Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy (2004): *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistikk*. (Vol. 2). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Akselberg, Gunnstein (2004a): «Talevariasjon, register og medvit» i: Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy (2004): *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistikk*. (Vol. 2). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Akselberg, Gunnstein (2004b): «Talevariasjon i Noreg» i: Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy (2004): *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistikk*. (Vol. 2). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Berg, Sigrun Høgetveit (1998): «Ikke ikkje, men ikke? - en studie i nektende tromsømål» [Eksamen i mellomfag] Tromsø: Universitetet i Tromsø
- Bull, Tove (1996): «Tromsø bymål» i: Jahr, Ernst Håkon og Olav Skare (1996): *Nordnorske dialektar*. Oslo: Novus.
- Bull, Tove (2009): «Standardtalemål i Norge? Eit spørsmål om pavens skjegg» i: *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*. Årgang 27. Hefte 2. Oslo: Novus forlag
- Cornips, Leonie og Cecilia Poletto (2005): «On standardising syntactic elicitation techniques (part 1)». *Lingua* 115 (s.939-957)
- Fiva, Maren Anna (2014): *Oversikt over Tromsøs befolkning fra midten av 1960-tallet til i dag*. [Semesteroppgave] Tromsø: Universitetet i Tromsø (s.5)
- Giles, Howard og Peter Powesland (1997): «Accommodation theory» i: Coupland, Nikolas og Adam Jaworski (1997): *Sociolinguistics: a reader and coursebook*. Basingstoke: Macmillan
- Hasund, Ingrid Kristine (2006): *Ungdomsspråk*. Bergen: Fagbokforlaget: Landslaget for Norskundervisning (LNU)
- Holmes, Janet (2013): *An introduction to sociolinguistics*. Routledge: London and New York. Fourth edition
- Hudson, R.A. (1996): *Sociolinguistics*. Second edition. United Kingdom: Cambridge University Press
- Ingebrigtsen, Kari (2002): «Språkleg identitet i Tromsø – illustrert ved nektingsadverbet ikk(j)e» [Eksamen i grunnfag] Tromsø: Universitetet i Tromsø
- Johansen, Åse Mette (2009): «Velkommen te' våres Norge». *En kvalitativ studie av språkbytte og språkbevaring i Mandalen i Gáivuotna/Kåfjord*. Oslo: Novus forlag

- Karlsen, Elisabeth (2005): «Bruken av nektingsadverbene ikkje og ikke i Tromsø-dialekten».
[Semesteroppgave] Tromsø: Universitetet i Tromsø
- Milroy, Lesley og Matthew Gordon (2003): *Sociolinguistics. Method and interpretation*.
Malden: Wiley-Blackwell
- Mæhlum, Brit (1996): «Norsk og nordisk sosiolingvistikk. En historisk oversikt» i: *Studies in the Development of Linguistics in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden*.
Oslo: Novus (s.175-224)
- Mæhlum, Brit (2004): «Språk og identitet» i: Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy (2004): *Språkmøte – Innføring i sosiolingvistikk*. Vol. 2.
Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Mæhlum, Brit og Unn Røyneland (2011): ««Lasternes Hule» eller Civilisationenes Arnested»? Byens posisjon i norsk talemålsforskning» i: *Nordiskfaget – tradisjon og fornying*. Oslo: Novus Forlag (s.69-96)
- Nesse, Agnete og Hilde Sollid (2010): «Nordnorske bymål i et komparativt perspektiv», *Maal og Minne 2010 (1)*. Oslo: Bymålslaget (s.137-158)
- Ringdal, Kristen (2013): Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode. 3.utg. Bergen: Fagbokforlaget
- Sandøy, Helge (2000): «Utviklingslinjer i moderne norske dialektar» i: *Folkemålsstudier*. Vol 39. Helsingfors: Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi (s.345-384)
- Sandøy, Helge (2002): «Norske dialektar» i: Johnsen, Egil Børre (red.): *Vårt eget språk*, 1. utg. Oslo: Aschehoug. (s. 101-136)
- Sandøy, Helge (2004): «Språkendring» i: Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy (2004): *Språkmøte - Innføring i sosiolingvistikk*. Vol. 2. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Sandøy, Helge (2010): *Talemål*. 2.utgåve, 3.opplag. Oslo: Novus Forlag
- Tjelmeland, Hallvard (1996): «Fra byfolk og bona til tromsøværing. 1945-1886». *Tromsø gjennom 10000 år, bind 4*. Tromsø: Tromsø kommune
- Vannebo, Kjell Ivar (1987): «Hvorfor snakker vi slik vi gjør?» i: Johnsen, Egil Børre (red.): *Vårt eget språk*, bind 2. Oslo: Aschehoug. (s.8-32)
- Vikør, Lars S. (1988): *Språkplanlegging: prinsipp og praksis*. Oslo: Novus

Internettkilder

1. Chass: Computing in the Humanities and Social Sciences. Faculty of Arts & Science (2010): «Crosstabulation with Nominal Variables». University of Toronto.
Tilgjengelig fra:
<http://groups.chass.utoronto.ca/pol242/Labs/LM-3A/LM-3A_content.htm> [Lest 24.4.2016]
2. Senter for humanistisk informasjonsteknologi (11.10.1998): «De 10000 hyppigste ordformer i norsk». Universitetet i Bergen: Aksis: Norsk tekstarkiv.
Tilgjengelig fra:
<www.hit.uib.no/hit.nta-pro.htm , <http://clu.uni.no/nta/ord10k.txt>> [Lest 1.2.2016]
3. «Drabantby» (2009) i: *Store norske leksikon*.
Tilgjengelig fra:
<<https://snl.no/drabantby>> [Lest 14.4.2016]
4. Tromsø kommune: «Sommerlyst skole»
Tilgjengelig fra:
<<http://sommerlyst.tromsokolen.no/index.php?pageID=113>> [Lest 10.4.2016]
5. Megaard, John: *Kart 12: Nektingsordet ikke/ikkje*. [digitalisert figur].
Tilgjengelig fra:
<http://www.its-learning.com/content/ebok/www.ebok.no/itsolutions/html/4801_dialektkart.html>
[Lest 29.4.2016]
6. Statistisk sentralbyrå: «Den geografiske oversikten over Tromsø kommune»
[digitalisert kart].
Tilgjengelig fra:
<<http://kart.ssb.no/>> [Lest 25.4.2016]

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv	89
Vedlegg 2: Spørreskjema	1
Vedlegg 3: Intervjuguide	5

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet:

Språkendring i tromsødialekten

Bakgrunn og formål

Jeg er en mastergradsstudent ved Universitetet i Tromsø, som skal gjøre forskning på dialekten her i byen. Prosjektet handler om hvorvidt unge mennesker er i ferd med å endre noen aspekter ved sin tale. Jeg har valgt å bruke informanter fra ungdomsskoler (elever fra 8.-10.klasse). Administrasjon og lærere ved skolen får bestemme hvilke klasser som er passende for deltakelse.

Hva innebærer deltakelse i studien?

For å få tilstrekkelig med informasjon, ønsker jeg å bruke lydopptak. Jeg vil gjerne ha elever ut gruppevis, der de kan snakke naturlig seg imellom, og jeg kan samtidig observere. Til slutt vil de samme elevene få et spørreskjema som de må besvare. Elevene vil ikke få vite hva jeg ser etter, før etter alle gruppeintervjuene er gjort. For å være sikker på at alle elevene får deltatt, vil det passe at gruppene er på minimum tre elever, og maksimalt fem elever. Spørreskjemaet vil ta rundt 10 min, mens gruppeintervjuet vil ta rundt 10-15 min.

Under gruppeintervjuet vil elevene få mulighet til å snakke om hva de vil, men her kan også skolen få være med å bestemme tema. Målet er at elevene skal få være i en mest mulig naturlig setting, slik at resultatene også kommer fra et naturlig språk. I spørreskjemaet vil elevene få spørsmål som går direkte på den delen av språkendringen jeg ser etter. Skjemaene og båndopptaket blir behandlet og brukt i masteroppgaven.

Siden informantene er under 15 år, må foresatte gi samtykke. Om det er ønskelig, kan foresatte på forespørsel få se spørreskjema på forhånd.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun jeg og mine veiledere, professor Tove Bull og universitetslektor Hella Veierud Busch, som vil ha tilgang til resultatene. De eneste personopplysningene jeg trenger fra elevene er følgende:

Hvilken skole eleven går på
Hvor gammel eleven er
Elevens kjønn

Eleven vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjon.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2016. Datamaterialet vil anonymiseres, og skal ikke brukes til andre formål etter prosjektslutt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Maren Anna Fiva på telefon: 97072523.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av elevens foresatte, dato)

Vedlegg 2: Spørreskjema

Spørreskjema: Om bruken av ikke/ikkje

Svar så oppriktig som mulig.

Fyll inn og/eller sett kryss i spørsmålene nedenfor.

1. Når er du født? _____

2. **Kjønn:**

Jente Gutt

3. Hvor i Tromsø bor du? _____

4. Hvor lenge har du bodd i Tromsø? _____ år.

5. Har du bodd andre steder? Ja Nei

Hvis *ja*, hvor har du bodd og hvor lenge bodde du der?

6. Hvor er foreldrene dine fra?

Mor: _____ Far: _____

7. Hva jobber foreldrene dine som?

Mor: _____ Far: _____

8. Snakker du tromsødialekt?

Ja Nei

Hvis *nei*, hvilket dialekt snakker du? _____

9. Er du glad i din egen dialekt? Forklar.

Ja Nei Hvorfor/hvorfor ikke?

10. Sier du *ikkje* eller *ikke*?

Ikke

Ikkje

Blanding

Om du aldri har brukt *ikke* kan du hoppe over spørsmål 11, 12 og 13.

11. Når bruker du *ikke*? Her kan du sette flere kryss.

Alltid

Med venner

I klasserommet

Hjemme

Tilfeldig

Andre situasjoner Hvilke? _____

12. Hvorfor sier du *ikke*?

Fordi det er naturlig

Mor og/eller far sier det

Vennene mine sier det

Det er finere enn *ikkje*

Andre grunner _____

13. Hvor lenge har du sagt *ikke*?

Alltid

Fra (forklar om du husker) _____

Om du aldri har brukt *ikkje* kan du hoppe over spørsmål 14, 15 og 16.

14. Når bruker du *ikkje*? Her kan du sette flere kryss.

Alltid

Med venner

I klasserommet

Hjemme

Tilfeldig

Andre situasjoner Hvilke? _____

15. Hvorfor sier du *ikkje*?

Fordi det er naturlig

Mor og/eller far sier det

Vennene mine sier det

Det er finere enn *ikke*

Andre grunner

16. Hvor lenge har du sagt *ikkje*?

Alltid

Fra (forklar om du husker)

17. Når du skriver dialekt på sosiale medier (Facebook, Messenger, Snapchat, Instagram osv.), bruker du *ikkje* eller *ikke*?

Ikkje

Ikke

Hvorfor?

18. Det er vanlig for innbyggere i Tromsø å si *ikkje*. Tror du at flere unge fra Tromsø i dag vil bruke *ikke* i stedet for *ikkje*?

Ja Hvorfor? _____

Nei Hvorfor? _____

Tusen takk!

Intervjuguide

Favorittfag på skolen

Hva er en god lærer?

Leksefri skole?

Nynorsk

Hva skal du gjøre etter ungdomsskolen?

Mål i livet

Hva gjør du på fritiden?

Hva gjorde du i helgen?

Hvor skal du på ferie, hvor var du i fjor?

Hvordan er det å bo i Tromsø?